RUGSĖJIS, SPALIS,
LAPKRITIS, GRUODIS
1914 m.
№ 9-12 (45-48).

ATEITIS

TURINYS.

I. A. DZ.: Musų lavinimosi tikslas. 313
II. A. VABALKŠNIS: * * * (Eilės). . . 320
III. A. VABALKŠNIS: Motinai. (Eilės) . . 320
IV. A. VABALKŠNIS: Daina. (Eilės) . . . 321
V. BITIKAS: Vakacijų metu. 321
VI. MATAS GOJELIS: Tėvynę myliu. (Eilės). 329
VII. MATAS GOJELIS: Draugui (Eilės). . . 329
VIII. BITIKAS: Karo aidas. 330
IX. B. KASAITIS: Trukusi styga. 333
X. MATAS GOJELIS: Kietaširdžiams. (Eilės). 339
XI. MATAS GOJELIS· Meilė. (Eilės). . . . 340
XII. MATAS GOJELIS: Sapnas (Eilės). . . 340
XIII. RUGĖNAS: Nulenkiau galvą... 341
XIV. M. RADUOKIS: Kaip kartais esama žmogaus gyvenime priešingumo. 343
XV. M. REINIS: Kulturos darbas Lietuvoje ir ateitininkai. 346
XVI. ŽEMĖS DULKĖ: Atsiminimai. (Eilės) . . 352
XVII. ŽEMĖS DULKĖ: Kad turėčiau draugų (Eilės). 354
XVIII. ŽEMĖS DULKĖ: * * * (Eilės). . . 355
XIX. ŽEMĖS DULKĖ: * * * (Eilės). . . 356
XX. TEODORAS BARDAUSKAS: Krikščioniškoji filosofija ir šv. Tomas filosofijos historijos žvilgsniu. 356
XXI. V. STONIO eilės: Apleidžiant tėvynę. Naktį. Dainelė. Pailsus. 372
XXII. KALNĖNAS: Jis mirė... 376
XXIII K. ČRAS: Pirmykščių žmonių monoteizmas. 377
XXIV. KALNĖNAS: Apie žudymąsi. 387
XXV. KALNENAS: Iš laikraščių. 395
XXVI. Iš moksleivių gyvenimo. 397
XXVII. BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA: *Dr. Idzi Radziszewski*: Teologia a nauki przyrodnicze. *Kun. Vosdey* — vertė *Kun. A. A.*: Dvasiškas gyvenimas. *M. Zdziechowski*: Pestis perniciosissima. И А. Забужный: Въ защиту вѣры. Проф. д-ръ мед. А. Шилтовъ: Мысли о Богочеловѣкѣ. . . . . 406—409
XXVIII. Redakcijos atsakai. 411
XXIX. II-o „Ateities“ tomo turinys. 412

RUGSĖJO, SPALIO, LAPKRIČ. IR GRUOD. 1914 M.

T. II. ATEITIS. № 9-12.

Musų lavinimosi tikslas.

„Dievui bei tėvynei!“

„Mokinkis, vaikeli, ponu busi“—taip paprastai kalbėdavo motinos į savo sunelius „studentukus“, musų pirmatakunus, pradėjus jiems mokyklas lankyti. Ir mokinosi tie jų „vaikeliai“, ir teisingai ponais ir dar nebykokiais virto.

Be kelių išimčių visi jie baltos duonos kąsnio, mamonos, žodžiu „ponystės“ delei, išsižadėjo savųjų, net tų senų motinėlių, kurios taip lėmė kitados jiems—savo mylimiems suneliams—anos „auksinės ponystėlės“; išsižadėjo, sakau, ir išsiskirstė jie it anos „Grigo bitės“ po visas svetimasias pakampes, po tokias vieteles, kame, susukę šiltą guštelę, galėjo ramiai sau—„tikrai poniškai“ gyventi. Ir su tėvyne ir jos gyventojais jie nieko bendra neturi.

Kaip juos užtat „gerbia“ tikrieji tėvynės sunųs, nei kalbėti, regisi, nereikia. Geresnio vardo jiems neduodama, jeib tik „išsižadėjėlių“, „išgamų“, „niekšų“. Ištikro, jie vien pasigailėjimo verti. Dar daugiau, net pasibjaurėjimą jaučiame, kuomet tenka mums apie tokius „didvyrius“ kalbėti.

I.

Tečiau atvėskime nuo to musų didelio įsikarščiavimo, suvaldykime tą savo bereikalingą neapykantos aikvojimą.

Pirm negu mesime į juos paskutinį pasmerkimo akmenį, pažiurėkime, ar mes tame atvejyje visiškai esame liuosi nuo užmetimo, ar anie Išganytojaus žodžiai, kuriais sugėdino užsipuolančius ant viešosios paleistuvės farizejus, nėra ir prie musų pritaikomi?

Kad šios gadynės moksleivija, apskritai imant, seka savo pirmatakunus, tai, rodos, nėra ką daug nei išrodinėti. Liudija tai mums pirmiausia gyvenimo prityrimas, antra viešosios nuomonės atsiliepimas.

Metai į metus gyvenimo jurėn įplaukia nevisai mažas rinktinių musų moksleivijos jiegų upelis. Sakau, m e t a i į m e t u s, ir n e m a ž a s m o k s l e i v i ų b u r e l i s. Taip, kadangi šitaip nuo kelių metų vedamos statistikos rodo. Bet kur gi, klausiu, dingsta tie musų inteligentijos žiedai? tas moksleivių upelis?

Del tekėjimo jis teka. Bet prieš įplauksiant tėvynės jurėn, ar tai išsenka ir tuo budu kokiame tai bepločiame tyrlauky—smiltyne žuva; ar, permainęs savo vagą, vieton ką turėtu savo vandenis tėvynės jurėn nešti, lieja juos į beribį pasaulio okeaną. Tėvynės gi dirvos kaip pirma buvo išdžiuvę, taip ir dabar sausos—dirvonais tebestovi. Vadinasi, m u s ų m o k s l e i v i j a plačiajam pasaulyj, t. y. s v e t u r s a u j i e š k o t ė v y n ė s. Tą faktą iškalbiai patvirtina ir viešosios nuomonės atsiliepimas. Iš visų pusių nunai šaukiama: „Žmonių, žmonių mums stoka!“ „Daugiau vyrų, daugiau darbininkų!“ ir t. t. arba dar „Tėvynė tuštėja!“ „Lietuvoj tyla!“ Kas ir suskaitys visus tuos aimanavimo balsus?!

Pasakysite, tai juodų pesimistų aimanavimai. Nebent taip butu! Duok, Dieve! Bet ne. Ta baimė perveria ne vien pesimistų širdis, o sunkus atsidusėjimas išsiveržia ne vien iš jų krutinės. Štai paimkit į rankas kad ir IV „Vaivorykštės“ kningą ir domiai ją peržiurėkite. Ką ten randame? Ugi va ką: Ignas Šeinius, kurio, regisi, niekas dar neįtarė ir negali įtarti juodose į pasaulį pažiurose, savo straipsny „Tylu Lietuvoje“ taip, tarsi dejuodamas, kalba: „Tylu ir baisu Lietuvoje. Gyvybė niekur nei neapsireiškia. Ir rodos, kad nebėra Lietuvos“. Ir kaipo priežastį to baisaus apsireiškimo tuojaus nurodo: „Kas iš vienų musų, po miestus, po tolimus Rusijos kraštus išsi-

sklaisčiusių? N e L i e t u v o j e m e s. O ten tuščia. Ir vis toliau, šalčiau metai nuo metų daros. Tat tenai — stebėdamasis baigia — kur augtu, rodos, gyvybės šaltinis".

Taip, taip, Šeiniaus balsas, tai ne vaidentuvės vaisius, tai ne karštine sergančio klėjojimas. Negana to. Tam pačiam „Vaiv." numery rasime ir daugiau dar paliudijimų. Juk regisi tasai keistasai A. Vienuolio apysakos didvyrio Antano Graužinio tipas, tasai Penkaičio garsusis labdarys daktaras Mateckas irgi ką nors reiškia; juk ne iš piršto juodu abudu išlaužtu, bet iš gyvenimo pasemtu, stačiai gal nufotografuotu.

Vienok ką dar čia daug privadžiosi? Jau kas, kas, bet net šiųmetiniam musų sieniniam p. Šlapelienės išleistam kalendoriuje šios gadynės moksleivija pajuokiama Sakau net kalendoriuje, kuris patsai daug ko delei pajuoktinas.

Štai jo tekstas[1]): „Vyrai, džiaugkimės, tai bent turėsime savo daktarą. Šiemet Maskvoje baigė mokslus čieli penki lietuviai daktarai. Du jau apsigyveno Maskvoje, vienas į Volynių išvažiavo, kitas į Turkestaną... Vis lietuvių daktarų skaičius auga... Sibire... Sibiro kirgizus vien tik lietuviai gydo".

Ką jųs į tai atsakysite? Negana mums buvo Kauno „ilgasnapio", dar gi ir čia iš musų tyčiojasi. Matyt turi už ką.

II.

Taip, visa tai tiesa. Bet atsiliepsite: mylimasai, sveikiems ligą įkalbi, musų broliai nusidėjo, o tu mums jų nuodėmę išmėtinėji.

Juk, sakysite, visi tie išsižadėjėliai, tai ne musų žmonės: jų pažiuros, jų obalsiai, tai ne musų.

Mes, sakysit, — „ateitininkai" — suvis kas kita; mes su jais nieko bendra neturim: musų obalsis „Dievui bei tėvynei", augšta, prakilni musų gyvenimo taisyklė — „Į darbą! Į darbą! O Dievas padės!"

Labai visa tai gražu. Bet paklausiu jusų, ar išsižadėjėlių eilės tapo suorganizuotos vien iš beminčių moks-

[1]) 29 saus. (11 vas.) diena.

sleivių, iš moksleivių be jokių augštesnių idealų? Oi ne. Jie irgi, kaip mes dabar, šaukė.

Jų tarpe rasime daug, ar net daugiau tokių, kurie irgi svajojo apie savųjų brolių, apie tėvynės gerovę, kurių gyvenimo taisyklės ir obalsiai buvo:

Į darbą, broliai, vyrs į vyrą,
Šarvuoti mokslu įstabiu!
Paimsme arklą, knygą, lyrą;
Ir eisim Lietuvos keliu!

O kame jie dabar? kuriais keliais sau nuėjo.

Taigi, pirm negu pasigirsime, pamąstykime biski, dirstelkime nors mažumą į save, o kaip ten su mumi esama. Butent pabandykime atrasti artimiausį musų tikslą, kurį mes, eidami nunai mokslus—lavindamiesi, turime omenėje; pažiurėkime, ar jisai sutinka su prakilniuoju musų obalsiu „Dievui bei tėvynei“, ar ne. Tik tuomet viskas paaiškės, pamatysime butent, ar mes ruošiamės į tikrus kulturos darbininkus, ar gal, it musų pirmatakunai, siekiame prie „ponystės“.

O kad tą darbą gerai atliktumėm, meskime kritikos žvilgsnį į visas musų priedermes, o pamatysime, kaip ir kokiu tikslu jas pildome, kokio artimesnio tikslo delei mes einame mokslus.

Pirmiausia kaip mes atliekam lekcijas, kaip sunaudojame liuosąjį laiką ir kaip rupinamės bendrais moksleivijos ir šiaip visuomenės dalykais?

1) K a i p a t l i e k a m a p a m o k a s? Moksleivių tarpe nuo neatmenamų laikų viešpatauja toks įsitikrinimas, jog lekcijos, tai toks „m a l u m n e c e s s a r i u m“, kurį užtenka kaip galima lengvesniu budu nuo rankų nusikratyti. Mokinamasi vien del laipsnio, bytik negavus 1 ar 2, o toliau—nieko. Ir taip, lekcijų neišmokti bloga nelaikoma, bet gauti „kuolą“ ar „dudkę“ skaitoma viena iš didžiausių nelaimių. Ir priešingai, neatsakinėti iš neišmokto dalyko—gana žymus pasisekimas; o kad pavyks gerai nors ir apgaulingu budu iš jo atsakyti, tai jau didžiausia, kokia tik gali moksleivio gyvenime atsitikti, laimė. Niekam todel ir nesiskundžiame, jog tą arba aną dieną sąžiniškai neatidirbome užduotų mums pamokų; bet, gavus nepatenkinantį straipsnį, tuojaus nosį „kvinta žemyn nuleidžiame“.

Tiek galima pasakyti apskritai apie lekcijas.

Noriu vienok čia atkreipti draugų domą į kaikurias lekcijas ypatingu budu. Butent į tikybos ir svetimųjų kalbų pamokas. Jos tai, rodos, ar tik nelabjausia dilетantiškai musų brolių atliekamos. Ypač tikyba. Tikyba paskutinę užima vietą lekcijų svarboj mokinio akyse. Dovanokit, jei perdaug šiurkščiai išsitarsiu: tikyba šiandien musų mokyklose tokią beveik turi pagarbą it anoji Gogolio „triapka“. Nes kaip gi mes josios lekcijas atliekame? Ar ką mokysimės, ar ne, o tikyba tikrai jau liks nežiurėta. Ar neužteks ją prieš lekciją perskaityti, ramiai sau protaujame. Užtat gal nei jokioj mokslo šakoje nesame tokie profanai[1]), kaip šioje. Kame to priežastis—perilgu čia butu visa tai nuodugniai tyrinėti. Iš dalies kalti čia, žinoma, ir musų dvasiškieji vedėjai, taip vadinamieji prefektai bei kapelionai.

Bet nesame toli labai ir mes liuosi nuo užmetimo. Panašiai dedasi ir su svetimomis kalbomis. Kaip mes į jas atsižiurime? Ar daug kas musų išmoksta kalbėti prancuziškai, vokiškai? Bet ne tai jau kalbėti, nors skaityti kitose kalbose parašytas kningas?—

Mokantieji—vien retenybė; dauguma gi labai nedidelį iš gimnazijos išsineša apie minėtas kalbas supratimą.

2) Kaip sunaudojame liuoslaikį?

Aplamai imant vidutinėse mokyklose sulyginamai daug yra liuoso laiko.

Pamokos baigiasi maž-daug apie 3 val. po pietų, gulti gi einama beveik visada apie 11, 12 ar net 1 ir 2 naktį[2]). Tat diena į dieną toksai gimnazistas turi apie 8 valandas laiko. Atmetus porą valandų pietums, vakarienei ir pasivaikščiojimui, lieka dar 5, 6 val.

Per tiek laiko, kaip sau norit, sąžiniškai dirbant, galima butu, jei ne puikiai, tai bent užtektinai išmokti lekcijas ir dar geras jo galas atliktu pašaliniams dalykams. O kadangi pamokas, kaip sakiau, vien del vardo atidirbinėjame, taigi ir liuoso laiko mums pakanka. Žinoma,

---

[1]) Išskyrus, žinoma, dvasiškas seminarijas.

[2]) Toksai paprotys netikęs: gulti reiktu ne vėliau 10 ar 11, o keltis 6, 7 v. „Diena juokiasi iš nakties darbo“ sako žmonės. *Red.*

ką gi liuosu laiku veiksi? — Reikia šį tą pasiskaityti... Bet ką skaitysi? Ką gi, jei ne Fenimero Kupero, Žiul-Verno, Main-Rido veikalus; o gal net ir „syščikus“. Tokia literatura daugiausiai užsiima jaunesnių klasių mokiniai. Rimtesnio turinio knngomis irgi nedaug kas interesuojasi. Veikalų religijos tiesas aptariančių vis dar vengiama, o asketikos vadovėlių ir į rankas neimama[1]). Delei tos priežasties musų lavinimasis labai mažais žingsniais teeina pirmyn, musų pasaulėžvalga labai pamaži plėtojasi; religijos dalykuose nėsame liuosi nuo įvairių prietarų ir abejonių, kurių vis nesistengiame pašalinti; o be asketiško turinio vadovėlių musų „tikroji pažanga“, apie kokią dabar taip daug kalbame, yra vien anoji negyva raidė—neišpildomos svajonės.

Taigi taip mes sunaudojame liuoslaikį.

Taip mes savo, kaipo mokinių, priedermes pildome.

3. Pažiurėkime dabar, kaip mes bendraisiais moksleivijos dalykais rupinamės. Metus vien paviršutinį žvilgsnį į musų bendrą gyvavimą, musų tą „augštesnės rušies darbavimąsi“, viskas, tarytum, kuopuikiausiai atrodo. Tečiaus giliau į viską įsižiurėjus, ne taip jau puikioje spalvoje musų dalykai apsireiškia. Imkim kad ir rašymą. Kiek musų vien delei tuščios garbės—imasi plunksnos; rašo, kad tuomi atsižymėtu, savo vardą, kaip sakoma, nemiriu padarytu. Dingsta tuomet ir musų augštoji ideja; jos vieton statoma žema savymeilė—afišavimasis. Gerai, jeigu redakcija mielai ir skubiai tokio daug apie save manančio rašytojo veikalus įdeda, bet tegul sykį, kitą jo rašinį atmes, arba duos šiurkštesnį atsakymą, jau po visam; jau jisai daugiau nerašysiąs: mat jį įžeidė, jo talentą paniekino.

Gal tai netiesa? Gal nesama tokių atsitikimų? Jau ne nunai mums aną ydą išmėtinėja, ir tikėkite man—daug tame yra teisybės. Teko man tai girdėti net nuo užjaučiančių ir prielankių mums asmenų.

Savymeilės jausmas bei afišavimosi noras ne visiems mums bendras. Jisai vien tų ypatybė (ir tai nevisų), kuriems pasisekė išsimušti virš savo apystovos pa-

[1]) Kalbu aplamai.

viršiaus; tų, kurie stato pretensijas ir butinai peršasi mums į vadovus, į visuomenės veikėjus.

Kiti gi visiškai net nesvajoja apie tokios garbės pasiekimą. Jie vien iš prievartos imasi plunksnos. Iš prievartos, sakau, nes jiems veiklesni draugai ramybės neduoda. Reikia parupinti referatą ir tu čia daryk žmogus, ką nedaręs. Bet ką padarysi?—Neparašysi gėda. Ims visi juoktis, pirštais badyti... Na ir pradeda, vargšas, sau galvą džiovinti: mąsto, galvoja, ką čia pradėjus. Galutinai imasi plunksnos, bet... nieko neišeina. Et, ką čia—nusprendžia, ką aš čia kamuosiuos, paimsiu verčiau knygą, parašysiu ir atliktas kriukis. Taip dažniausiai ir daroma. Vaikščioja paskalas, kad kai kada net iš kalendoriaus perskaito savo tematą.

Apie šokius, irgi galima butu daug pakalbėti. Mat, visos ten paskaitos ne paskaitos, referatai ne referatai, visi tie, augštos materijos dalykai tokie nuobodųs, jog žmogus vien tik ir lauki, kada visa tai pasibaigs. Užtat šokiai—suvis kas kita! Jiems prasidėjus, tuojaus palinksmėja nuliudusi širdelė.

Na, o kaip gi musų su liaudžia dalykai stovi? Straipsniai—paraginimai, atsišaukimai eiti į liaudį, artintis prie kaimo jaunimo, jį šviesti-lavinti jau ne vieną musų „Ateities“ puslapį pamargino. Ir ką gi? — Aš pasakyčiau, obalsis „Į liaudį“ ir nunai liekasi vien bergždžias. Siame atvejyje mes nei iš dalies negalime susilyginti su užsienių moksleivija. Matome tatai, jog koki musų darbavimosi punktą bepalytėsim, iš kokio atžvilgio į jį bežiurėsim, vis randame tą arba kitą „bet“. Galima butu visą litaniją panašių „bet“ priskaitliuoti, kad visą musų veikimą tinkamai pernagrinėtum. Vienok bijau, ar ir taip ne perdaug bus. Juk ir be to gal jau nevieną užpykdžiau.

(Pabaiga bus).

A. Dz.

EILĖS.

* * *

Nuo gyvenimo nieko nelaukiu seniai
Nes apgavo svajonės auksinės...
Pažiurėsiu aplink... ir žiuriu neramiai
Niekas skausmo nežino krutinės...
Taip norėčiau kalbėtis, dalintis vargais
Bet nelaimė: žmonių nerandu...
Nes turtingi vieni, kiti gimę vergais—
Skausmas svetimas jiems neskaudu...
Išsiskirti reikės iš draugijos žmonių,
Atjautimo kitur pajieškoti
Ir gamtos viešpatystėj' vaizdų prakilnių
Apie žemišką laimę svajoti.

A. Vabalkšnis.

—o—

MOTINAI.

O grįžkite dienos laimingos jaunystės...
Kad motinos ranką saldžiai bučiavau!
Ji—angelas-sargas laikų kudikystės,
Kada da nekaltas kaip žiedas buvau!
Kada nežinojau beribių troškimų
Ir nejaučiau dvasioj' baisiausių kančių!
Matutė, man lygi dangaus serafimui,
Tu sergėjai tyrą šaltinį minčių!
Gyvenime laimės visai neregėjai,
Prie mano lopšelio naktis prasėdėjai
Žegnojai prieš miegą, mane bučiavai!
Bet kasgi iš to, jei rustingas likimas
Išblaškė man laimę svajonių puikių
Ir kapa jaunystės anksti įkvėpimas
Aplaisto vis ašarom's mano akių.

A. Vabalkšnis.

—oo—

DAINA.

Gražiai čiulbėjo volungėlė
Viršunėj' liepužėlės,
Linksmai dainavo mergužėlė
Eidama vandenėlio:
—Paukštyte raiba, čiulbuonėle,
Ko čiulbi, pasakyki,
Ar mane jauną mergužėlę
Bernelis nor' lankyti?
—Mergele jauna, lelijėle,
Tau viską pasakysiu:
Aš laimingiausia paukštužėlė—
Galiu liuosa skraidyti.:.
Todėliai taip linksmai ulbuoju
Man niekas nepavydi...
Aplink mane gamta žaliuoja...
Lelijos jaunos žydi...

A. Vabalkšnis.

Bitikas.

Vakacijų metu...

(Apsakymėlis).

— Na tai jau galų gale ir susilaukėm svečio,—kalbėjo vaiši Kairienė į tik ką parvažiavusį savo seserėną, Joną, kelioms dienoms paviešėtų.

— Nei nemaniau, kad taip manęs laukiama...

— Ale kur čia, Joneli, nelauksi! Pats pernai žadėjai atsilankyti. O kodel taip ilgai neatvažiavai?

— Seniai jau bučiau atvažiavęs, bet aplinkybės neleido.

— Kokios ten „aplinkybės“! Reikia tik noro. Bet eikime į seklyčią greičiau. Truputį pravėsime; štai taip dabar karšta.

— Bėgkit, vaikučiai, nukinkykit arklį,—tarė tuom tarpu sunums, Jono pusbroliams, savininkas, išėjęs iš grinčios.

Vaikai prabėgdami pasisveikino su Jonu ir strimagalviais nusirito pas vežimėlį.

— Tegul bus pagarbintas...—prabilo Jonas

— Per amžius,—nedavė dabaigti tetėnas.

— Kaip, Joneli, gyvuoji? Sveikas, gyvas!.. Na jau tikrai ir į vyrus išaugai, net barzda pradėjo dygti...

— Tai čia dabar sustojo prieš atkaitą—ir nežinia, ką tauzija, barėsi Kairienė padėdama Jonui išlysti iš nemalonaus padėjimo. Bet vargšas dar labjaus užraudo. Nieko nelaukdamas smunka į seklyčią.

— Duok šen, Joneli, viršutinius! Na, o dabar į užstalę.

— Gerai, gerai, tetule! Bet duokite nors vandens stiklą, taip ištroškau...

— Papasakok, Joneli, kaip tau nusisekė šįmet. Ar dar neužbaigei gimnazijos? paklausė tetėnas.

— Tai, neva, jau. Bet kas iš to, kad dabar nežinau, kur dėtis...

— Ką čia daug galvoti, įsikišo Kairienė: dabar pas mus pabusi, o paskui, kaip nusibos, tai jau galėsi ir pas dėdę Motiejų pabuti...

— Tai matai ir įsikišai, nežinodama reikalo. Velyk butum vandens atnešus, prikaišiojo vyras.

— Na, o į kur didžiausį norą turi?

— Man visur gerai atrodo: ir į daktarus ir į inžinierius, na, ir nuo seminarijos nesibaidyčiau!

— Labai gerai. Sakoma, kad geram žmogui visur gera. Bet tu jau nesiimk inžinierystės, velyk anuodu keliu geriau apsvarstyk.

— Kodel, tėtiene, taip sakote?

— Matai, šiais daugiausia galima kitiems patarnauti.

— Tiesą sakot, tėtiene!.,

— Na, Joneli, jau ir vandens yra! linksmai prabilo teta, įžengdama seklyčion; — o taip šutina, o taip dusina, kad ėmęs ir galą gauk!

— Kad taip arčiau butu upė, jau tik eitumėm išsimaudyt!

— Butu labai gera! sutiko ir Jonas.

— Na tau ir te! Per tokį karštį visą pusverstį tvenktis. Tai dar kokią nesveikatą galima gauti. Jau aš neleisiu...

— O ką gi tu mums padarysi?! pajuokavo vyras: —kaip užsimanysime, tai imsim ir nueisime...

— Ugi supykčiau...

— Tai gal nori, kad ir tave paimtumėm ištrinkti?! Bet užtat mudviejų prašyk!

— Eikit jau eikit! Tik pietų sugrįžkit...

— Kitaip mudu nei nedarom.

Išsirengė juodu greitai į paupį. Diena tvanki. Saulė kepina. Oras taip ir virba nuo kaitros. Nėra nei mažiausio vėjelio, rodos viskas nutilo, nurimo, nuėjo po darbų atsilsėt į medžių pavėsius. Kur-ne-kur tingiai nuskrenda žvirblys ar varna ir vėl visur tylu, ramu. Viskas dienos kaitra numarinta.

— Tai ir kepina, suardė tylą Jonas, prakaitą jau nespėju nei šluostyti.

— Nieko nekenks: šiluma kaulų nelaužo. Kuo dabar bus karščiaus, tuo vandenyj smagiau.

— Ugi ar da toli iki upeliui?

— Čia jau; už anų krumų.

Kaitra ir jiedviem uždarė burnas. Kad nors butu koks norint vėjelis, tai da vis, rodos, smagiau butu eit, o dabar—žolelė nei nekrust.

Upelis, apaugęs jaunais alksniais, vingiuodamas tarp augštų krantų, stumte stumia savo vandenis tolyn, nes smarkiai tekėti ir jisai seniai nustojo—kaip tiktai užstojo karščiai. Jojo sidabriniai vandeniš griebia, glamonėja alksnelių šešėlius, panerdami juos net iki pat dugno, tarsi, norėdami kuogeriau juos apipraust, atvėsinti. O medeliai sustojo, aprėpė upelio bangas; išdidusiomis savo viršunėmis dairosi aplinkui, tarytum jieškodami pagyrų, garbės... Ant dešinio upelio kranto augštai užsilipę ru-

giai su kokia tai neapykanta—pavydu žvalgosi tai į žaliuojančius medelius ir gausiai aplinkui augančius krumus, tai į upelio skaisčiausias bangas, tai vėl atkreipdami savo nekantrų žvilgsnį į bešildančią skaisčiąją saulę, tarsi melsdami jos pasigailėjimo. Bet viskas veltui: kaip buvo —taip liko visi abejodais kaslink rugių...

— Na tai galų gale ir pas upelį,—atsiliepė Kairis,—jau maniau nedatesėsiąs...

— O ar gilu čia?

— Devyniems iki kelių—galima iškakėti.

— Nėr ką, šiltas vanduo!

— Kaip iš puodo...

Taip kalbėjosi juodu besimaudydami. Įpuolus jiedviem į vandenį, upelio bangos padidėjo, susiskersavo, užliedamos priešingą krantą. Malonu, jauku, plaskioti vandenyj! Tuomet, rodos, atsinaujini žmogus. Dar maloniau išėjus iš maudyklės. Visa, kas pirma buvo pridengta pesimizmo rukais, nudulkėjo, liko viskas atnaujinta, pagrąžinta kitokiomis šviesesnėmis varsomis.

Neilgai maudėsi, apsirengė ir grįžta namon, nes tikisi jau gauti pietų. Netikėtai pakilo vėsus vėjelis.

Rugiai, lenkdamiesi dideliausiomis bangomis, šnabžda —kužda ką-tai paslaptingo. Beregint sulingavo ir medelių viršunės, tarytum norėdami pritarti rugiams, ar tai tarp savęs šnibždėdami — pasakodami vidurdienio pasaką.

— O kaip malonus vėjelis. Rodos pusė kaitros pražuvo,—išlėto kalbėjo Jonas.

— Pražus ir visa, kaip į seklyčią pareisim. Žinotum, Jonai, mano gaspadinė norėjo tas slyvas, kur auga ties langais, iškirsti: kam, girdi, pudo sienas, bet aš nedaviau, na, ir dabar gera — saulė neįeina tai ir vėsu seklyčioj...

Bet Jonas neklausė savo draugkeleivio kalbos,—jisai tylėjo giliai paskendęs savo mintyse...

— O kur jau judu taip ilgai buvot? barėsi savininkė, laukiau, laukiau, o jų kaip nėr, taip nėr. Jau ir pietųs praaušo.

— Dar geriau, tetule, nereikės daug pusti: imk ir srėbk!

— Žiurėkis, koks tu, Joneli! Na, bet greičiau į

seklyčią! O tai šitaip!.. Jau matau norite valgyt...

— Kur gi nenorėsi, pertraukė Kairis.

— Bet prieš valgį dar truputį, Joneli, gal užgertum?!.

— Kad aš, tetule, negeriu.

— Tai ką gi tu svečiuos veiki? Nieko nėr! Pas mane sykį atvažiavai, tai ir turi gert! Te, tėvai, butelį, įpilk į stiklelį...

— Pas mane kas geria—tai tas ir įsipila.

— Bet aš jums sakau — negersiu, tai negersiu, nes esu blaivininkas, nežinodamas kaip atsikratyti, atšovė Jonas.

— Ale, Joneli! Lyg aš nežinau ar nepamenu, kaip pernai gerdavai?! O kita, ir aš tau neliepiu pasigerti, bet prašau tiktai vieną išgerti. Bus vėsiau, linksmiau...

— Jau ar šiaip, tetule, kalbėsi ar kitaip, o aš visgi negersiu...

— Tai nori, kad supykčiau?

— Kam to! Argi norėtum, tetule, kad aš užsinuodinčiau...

— Ką jau kalbi...

— Taip. Ir pati, rodos, tetule, žinai, kad alkoolis aptiekoje laikomas vienu iš stipresniųjų nuodu... Kaip kiekvienus nuodus žmogus gerdamas kenkia savo sveikatai, nors jų mažai suvartotu, taip ir su alkooliu — nuodais. Alkoolis, o jo šioje bonkutėje daug yra, smarkiai atsiliepia žmogaus kuno sudėjime. Didesnė pusė ligų dingtu, jei žmonės nevartotu svaiginančių gėrimų...

— Tiesą kalba Jonas, atsiliepė tetėnas. Jau seniai žinotum, ir aš bučiau metęs, bet vis tas senovės papratimas. Ne tai kad jau gertum ir gertum, niekad nebutum blaivus, bet ateina vienas kaimynas, tai kitas, tai vėl koks svetys atvažiuoja, na ir kuo priimsi?! Išsiėmei bonkutę, po stikliuką išsimetei, pakalbėjai trupučiuką, na ir atliktas kriukis...

— Kad jau judu šitaip kalbat, lyg susitarę, tai aš jums nei neduosiu, — atkeršijo Kairienė. Greit paėmus nuo skobnio bonką paslėpė į spintą.

— Bet imkite, valgykite, nieko nelaukkite; ir taip jau išalkote. Na, kodel neimat? O tai šitaip! Palaukkite, aš tuojaus ateisiu...

Išbėgus į grinčią, apsižiurėjo lekštes, puodus, na ir valgiu nešina nuėjo į seklyčią.

Linksmai prabėgo jiems pietųs. Ir ko nebuvo aptarta, ko nebuvo kalbėta?! Visos mokslo šakos liko pakliudyta.

— Žinai ką, Jonai, tarė tetėnas po piet, ar neišsiimtumėme mudu medaus?!

— Tai dar nekopinėta?

— Vis, žinotum, dar neprisirengiau ir gana. Šiandie, manau bus patogiausia.

— Bet šiandie taip karštą, argi bus smagu tupinėti apie avilius?

— Kaip medaus išsiimi tai visas, žinotum, nuovargis dingsta. Akįs taip ir mirga.

— Na, vaikai šuktelėjo Kairis; padarykit pjaulų! Bites kopinėsim!

— Tėtė bites kopinės, tėtė bites kopinės! džiaugėsi vaikai. Tuojaus surado prakiurusią skauradą, supilę, padegė joje pjaulus, na ir laukia kopinėjimo pradžios. Tuo tarpu Kairis apsiavė milinėmis, užsimovė batus, apsivilko sena sermėgaite, apsiraišiojo rankoves, užsidėjo ant galvos sietuką, apsirišo. Jonas taipgi darbavosi: atsinešė išplautą geldą, bliudą, sumedžiojo kreivą peilį, koriams pjauti. Vingiuojasi, ruksta dulis, vaikai šokinėja, visur juokai, klegėsys.

— Andriuti! duok šen dulį, atsiliepė tetėnas į vaikų vieną.

Tuojaus tas su duliu jau ir čia! Savininkas susiėmė viską, ir nudulino prie avilių.

— Netrukus ateikit kurs nors parukyti, aš viens neapsieiliuosiu.

— Aš, aš ateisiu,—sušuko vaikai kartu.

— Na, na! Tik eikite, ar negausite ženklą į tarp ragę, pajuokavo praeidamas bernas.

— Tai gal tu nori,—šokosi Andriukas.

Bet, pamatęs ateinant motiną, greit aprimo.

— Nueik, Antaniuk, tarė ji į berną; „pakodyluosi“ dėdei.

— Na, tai jau betgi ir reikės man eit aimanavo. Jonas, matydamas jo tokį didelį nenorą, apsimetė skraiste, na ir greitai nužingsniavo pas tetėną. Nesuspėjo dar

gerai prisiartint, o jau bitės ir apspito jį. Nors ėmęs bėgk! Bet jis nieko nežiurėdamas, prisiartinęs paėmė dulį. Tuoj darbas kitaip virto. Beregint korys po kuriui taip ir lekia į geldą.

— O šįmet to medaus, medaus, tai pilni kelmai! kalbėjo tetėnas į Joną.

— Kurgi nebus pilna—jau beveik vidurvasaris.

— Dar liko vienas neapžiurėtas, bet te jį šimts! Pakaks ir šito medaus!

— Man rodos, geriau dabar, paskui bus vėlu...

— Ir tai tiesa. Na, tai del viso ko, einam ir ano apžiurėti. Vienas išsirengimas. Paskutinis dar daugiau turėjo medaus, negu pirmutiniai trįs. Net kitos geldos prireikė. Dailiai avilius-kelmus apžiurėję, pareina bitininkai namo. O bitės aplinkui juodu taip ir zuja! Išbėgs jau čia Andriukas pasiimti medų, kad nunešus į seklyčią, o čia kaip tyčia tiktai dzvakt jam bitė į antakį, na ir turi „čiekį“. Sukrykė— suriko vaikas besigindamas visomis keturiomis nuo bitės, bet jau per vėlu. Kiek ten buvo po tam juokų, kiek pasakojimų, kiek atsiminimų, kas ir išskaitliuos! Kairis pasakoja atsitikimus iš savo jaunystės, teta—kaip pernai buvo, čia vėl prisimena šiandieninį atsitikimą. Užia, klega seklyčia labjau negu bitės avilyje... Jiems ten „besibovijant“ štai ir pavakarys.

— Jau saulė neaugštai, kaitra nupuolė gal eitumėm pasidairyti į laukus? paklausė Jonas. Tetėnas mielai sutiko. Na ir juodu jau bežingsniuoja keleliu į girią, kuri laiko aprėpus iš trijų šonų visą kaimelį. Nuo vakarų liko tik mažas alksnynas maišrium su berželiais. Raudona pavakario saulutė, apliedama savo skaisčiais spinduliais medelių viršunes, šakas, žėri dar augščiaus medžių, ramiai besidairydama į apielinkę. Bet miške jau dideli— ilgi šešėliai laiko užkloję didesnę pusę medžių; tik kurne-kur nedrąsus saulutės spindulys įsiskverbs šimtamečių pušų ir eglių tarpan, paglostys lazdynus ir vėl pasislėpia, rodos, atsisveikinęs amžinai su taja vietele. Ramus, vėsus vėjelis, bežaisdamas su alksnelių lapais, tarsi norėdamas prižadinti juos iš ilgo vidurdienio miego, gaivinančiai dvelkia į apsiprakaitavusius keleivių veidus, rodos, stengdamasis nušluostyti—išdžiovinti jųjų sušlapusias kaktas.

Tik štai netikėtai pasigirdo dainos aidas. Jisai didelėmis bangomis tik plaukia ir plaukia, o toks liudnas, kad jau, rodos, nei suraminimo iš niekur neturi. Jau girdėti ir žodžiai:

Aušta aušrelė
Sviesus pazarėlis,
Rengias' brolis į vainelę. (2 k.)
Brolio žirgelis
Stonioj pabalnotas
Prie bajerų priraišiotas. (2 k.)
Ateina seselė
Per didį dvarelį,
Vis brolelio klausinėja: (2 k.)
Vai broli, broli,
Broli, dobilėli,
Kur josi, kur sustosi?.. (2 k.)

Paslaptingai graudi—liudna šių žodžių melodija taip ir skverbiasi ausin, įsmenga į pat širdį. Bet, nors ši dainelė liudna, nors ji graudžiai skamba miško tankumynėj—patraukia, sužavi tuom labjau sielą, jautiesi ją girdėdamas kokiam tai pakiliam upe, užmiršęs visus savo vargus.

— Ko taip, Joneli, užsimąstęs? maloniai paklausė tetėnas.

Suardyta tyla. Jonas seniai laukė šios valandos, bet pirmam nesinorėjo.

— Renkuosi savo tolimesnio gyvenimo kelią, ramiai atsakė Jonas..

Ir nelaukdamas, iki tetėnas ką kitą pradės pasakoti, patsai pradėjo:

— Nuo seniai jau aš šį klausimą rišu, bet išrišt negaliu. Jau ar trečiąs metas kaip juo užsiėmęs. Bet ar šiaip ar taip manysiu, o seminarijos sienos už viską maloniau man atrodo. Nors mane nuo to baugino ir bauginа, nors ir patsai matau to gyvenimo sunkumus, bet mano dvasiai tai pilnai atsako...

Jonas nutilo. Paslaptingai - graudi dainos melodija dar tebeskambėjo girios tankumyne. Josios beklausydamas Jonas dar labjau užsimąstė, dar labjau įsigilino į savo padėjimą. Matydamas aplinkui neapsakytą gamtos

gražumą Jonas vis aiškiau ir aiškiau pradėjo suprast savo uždavinį ir sau pastatytąjį gyvenimo tikslą...

Praslinko kelios savaitės. Vėl teko Jonui atvažiuoti į Kairius, bet dabar su naujiena—Jonas priimtas į seminariją! Nuo laimės jo akis žibėte-žiba.

Ką Jonas jautė savo širdy,—vien tas gali atjausti ir pasakyti, kas susilaukė panašios laimės.

TĖVYNĘ MYLIU.

(Rondo).

Aš savo tėvynę myliu!
Ji mano sielai teikia peną:
Čia upės taip tyrai srovena,
Paukštytės miškuose čirena,
Visur matai čia Dievo meną,
Darželiuose pilna gėlių...
Čia tiek atminimų meilių!
Čia mano viengenčiai gyvena,
Randu čia tėvo pirkią seną.
Tėvų aš šalelę myliu!
Einu aš tėvynės keliu,
Kuri man pilekalniai mena.
Aš Lietuvą savo myliu!

Matas Gojelis.

22—X—14.

DRAUGUI.

(Skiriu Kaz. G.)

Ak, gerasai mano drauge,
Aš skiriu tau savo širdį,
Kad mane vien tavo meilė slaugė
Ak, gerasai mano drauge.

Pasiimk ją visiškai. Neujaugi
Jos plakimo dar negirdi?
Ak, gerasai mano drauge,
Aš skiriu tau savo širdį!

Matas Gojelis.

25—IX—14.

Bitikas.

Karo aidas.

(Apsakymėlis).

— Oi tu, Jonai, Joneli!... Kaip aš nelaiminga, kaip nelaiminga!... — aimanavo, susiėmusį galvą Skirmienė, berengdama vyrą į karę.

— Nedejuok, dušele, neaimanuok, — ramina ją vyras; bet paties akįs jau pasriuvėję ašaromis. Nevisi nuėję ir prażuva... Štai daugelis ir sugrįžta... Tai ir aš sveikas, gyvas pas tave sugrįšiu...

— Kam tos karės?! Kam jų reikia?! Kiek tai ašarų ištraukiat iš nelaimingųjų akių!... Ir, tarsi laukdama atsakymo, įsižiurėjo į savo Jonelį, prityrusį liaudies mokytoją, norėdama kuoilgiau dar juo pasidžiaugti.

Nutilo abudu. Vien tik sieninio laidrodžio taksėjimas ir juodviejų dusavimai ardė pavakario tylą...

Raudona saulutė nors neperseniai nusileido, nors dar savo spinduliais apšvietė dausose lengvų debesėlių kraštus tarsi juos aptaisydama į gražiausius rėmus,— bet viskas, tarytum, apsiniaukė susyk, netikėtai, rodos tamsus debesys, kaip tas krutinėj liudėsys, apglėbė, prispaudė visą vakarų kraštą, suteikdamas jam kokį tai baisų paslaptingumą. Kitaip jau ir vėjelis dvelkia. Jisai taipgi, lyg dejuodamas—aimanuodamas nuo nelaimių, skraido palengva, rodos stengdamasis išgirsti visas žmonių dejones. O tos

žavėtinos žvaigždės ir jos ne taip žiba, ne taip žėri; ir jos tarsi prisidengusios gėdulių skraiste, pro ašaras mirgsi, sukeldamos širdy dar didesnį liudnumą. O jiedu vis sėdi susigraudusiu, nusiminusiu, bijodami vienas kitam žodį pratarti.

— Mariute,—tyliai prabilo Jonas,—jau laikas man eiti... manęs laukia...

— Joneli mano! Kada kitą kartą tave pamatysiu? Ar sužeistą, ar pašarvotą? O gal jau ir visai nebematysiu? Gal tavo jauną galvelę pridengs svetima žemelė...

— Neverkk, Mariute! Ką jau darysi?! Matyt, to skausmo iš mudviejų reikalauja Dievas...

— Oi skaudu!... skaudu...

— Neverkk, dušele .. jei jau čia neteks pasimatyti, tai... tikrai tenai... pro ašaras pasakojo Jonas, rodydamas pirštu į augštį.

— Na... bet likk sveika, Mariute...

— Palaukk dar, Joneli...

— Jau negaliu... negaliu... Na, lik sveika!...

Papluko ašarų klanai...

— Raminkis, Maryte, raminkis,—melste meldė vyras.

Bet jai jau, rodes, atėjo pasaulio pabaiga, taip ji mylėjo savo Jonelį. Kas įspės, kas atjaus visus jos karštosios širdies jausmus, kuomet ji, paskendus skausmuose, atsisveikino su savo mylimu vyru?! Kas apsakys tas kančias?!

Aplinkui tylu, ramu. Nei mažiausio balso iš niekur negirdėti. Vien tiktai tamsioji naktis, lyg koks juodas mirties paukštis, išskleidė ant apielinkės savo tamsybių sparnus, tarsi norėdamas pridengti baisenybes nuo žydro dangaus akeliu—žvaigždžių...

Jonas skubiai žingsniavo jam žinomu, vingiuotu takeliu į apskričio miestelį.

Sunkus liudėsys jam dengia krutinę. Bet ramus vakaro oras, nors neįstengia išsklaidinti jo tamsiųjų minčių, pripildo ji ramaus atsidavimo jausmu. Kur kas jam ramiau žingsniuoti dabar, negu kad pirmą žingsnį išžengus iš savo guštos. Tik štai atsisuko jisai atgalios—atrodo, mat, jam—Mariutę begirdi jį šaukiant. Klausė, klausė atsidėjęs, klaidžias savo akis įsmeigęs į tamsybėmis ap-

klotą žemę, bet nieko negirdėdamas atsiduso giliai iš savo stiprios krutinės, apmetė dar žvilsniu apielinkę, atsidėjęs pažiurėjo į stovintį ant kalnelio jo namą—mokyklą, ir vėl leidosi pirmyn, braukdamas nuo veido beriedančią žemyn liudėsio ašarą. Sunkus liudėsio akmuo jį slėgte prislėgė...

— Sunkią man suteikei, Viešpatie, dalelę, mąsto jisai, sunkus ištyrimo laikas apsiautė mane visą... Su Diev prigimtos vietelės, gal jau daugiau aš jusų nebematysiu... Su Diev... apielinke... O tu, Mariute... ir tu nelaiminga... O kaip ji, vargšė, dabar liudi...

Ir, tarsi kartumų taurę išgėręs, nurijo Jonas prisiartinančias ašaras; atsiduso giliai... Ir vėl jam ramiau pasidarė... Bet štai ir miestelis. Nors naktis, bet visur pilna išsigandusių netikėta žinia—karu žmonių. Jono širdis atitoko, pamačius aplinkui tiek judėjimo, išgirdus įvairiausių kalbų. Neilgai jam teko žingsniuoti prie šios kelionės tikslo,—valdžios rumai jo seniai jau laukė ateinant.

* * *

— Ak, Viešpatie! Koki baisųs tie sapnai! dejavo dienai brėkštant, pabudus Skirmienė. Užvakar gavau pirmutinį jo laiškelį... Ramina, Dievuliau... bet pats... matyt taipgi neramus... Oi sunkus, mano padėjimas!... Kur aš eisiu?... Ką aš veiksiu? Kam pasiskųsiu?... Niekas manęs neužjaučia... Ir susigraudinus, pradėjo viena ašarą braukti po kitai... Tik gerai atsiverkus, pasidarė raminu, lengviau širdžiai... Ir vėl ji su pasitikėjimu veizi į Kristų ant kryžiaus, vėl raminasi Jo didžiu meilės paveikslu...

Kaip vienodas buvo rytas, taip ir visa diena jai buvo apsiniaukus gėdulių rubais...

Atėjo jau ir vakaras. Saulutė, kaip aną dieną ramiai slinko į užburtas jurų gelmes už tolymųjų kalnų, taip ir dabar, atsisveikinusi su žeme, vėl keliauja į kitą pasaulio dalį...

Pradžiugo Mariutė, kuomet laiškanešys jai įteikė antrąjį Jonuko laišką. Perbėgo vieną ir kitą kartą nuo pradžios iki pabaigai... Aprimo. Dar paėmė kartą per-

skaityti. Perskaitė, priglaudė laiškelį prie lupų ir pasileido gailiomis ašaromis...

— Tai mano viltį, tai mano Jonelį gali kiekvieną kartą nužudyti... Ar jau žmonės ir kitaip negalėtu susitaikinti?... Vargšas rašo: „jau tu iš šių eilučių suprasi mano upą“..., taip, tai taip, Joneli! Matau tave nelaimingą, kasdien išstatytą pavojun... liudėjo ji savo Jonuko, atsisėdus lauke ant suolelio, kur mėgdavo Jonas svajoti — mąstyti...

Rytojaus diena dar jai buvo nemalonesnė,—atnešė pavakare žinią, kad „Jonas sužeistas“. Kada? kur? kaip?— ji vargšė nieko nežinojo. Ir to nežinojimo slėgiama, nežinojo nei ką manyti, nei ką daryti.— Viešpatie!—sušuko, puolusi po Kristaus paveikslu štai mano čia vienintėlę viltį jau atėmei... Sužeistas Jonas... bet, Viešpatie!... tebuna... Tavo valia...

Ir papluko Mariutė ašarų klane...

B. Kasaitis.

Trukusi styga.

(Iš mano atsiminimų).

— Ar panytė pati neši, ar man reikės nunešti? — užklausė įėjusi kambarin tarnaitė.

— Pati, pati — greitai atsakė jauna namų šeimyninkė, atsistodama ir eidama prie žemos spintelės — staliuko. — O gal ir Tamsta malonėtum kartu su manim nueiti pasižiurėtų nelaimės ir skurdo? — Kreipėsi į mane, imdama nuo staliuko žieminę kepurę.

— Mielu noru...—atsakiau.

* * *

Išėjome.

Buvo šaltas žiemos vakaras. Tamsu — nors akį verk. Šiaurys vėjas pustė, nešiojo sniegą į visas puses, užkrėsdamas mudviem akis. Ėjome tamsiais, niuriais skersgatviais, nešini nedideliais pundukais.

Mano vedėja per visą kelionę man nieko nepasakė, nes dar tik-ką išėjus pro duris perspėjo mane: — Nieko nepasakosiu, pats viską pamatysi.—Nors man ir labai žingeidu buvo, vienok, tai išgirdęs, nieko nebeklausinėjau.

Ėjome ilgokai. Pagaliaus išlindome iš siaurytės gatvelės, nespėjome nei apsidairyti, kaip kas-tai juoda stojo prieš pat akis. Tai buta Kauno pilies bokšto. Prie pat griuvėsių prisišlijusi stovėjo maža-mažytė bakužė, tarytum, atsidavusi kada-tai buvusio galiuno globai, pasitikėdama jojo gale.

Buvo tamsu, nyku. Šaltas vėjas, atpusdamas nuo Neries, tik švilpė, kaukė.

Priėjova prie bakužės lango. Tamsu. Tik iš vidaus, kiek arčiau prikišus prie lango ausį, girdėtis buvo balsas.

Pabarškinau.

Viduje pasigirdo lyg ir nerimastis. Kas-tai brauktelėjo degtuką. Paskui viskas ir vėl nutilo...

Dar kartą pabarškinau.

Netrukus atsivėrė durįs: prieš mus stovėjo nedidelė, kokių 15—16 metų, mergina, turinti rankoje rukstančią liamputę.

Įleido mus į vidų.

Buvo tai maža, žema pirkia, prirugusiu, tvankiu oru.

Ant skrynios galo, prie sulužusios skobnies, sėdėjo labai sena išrodanti moteriškė, įdubusiomis akimis, raukšlėtu veidu ir, kaip galima buvo spręsti, nedidelio ugio. Ne tai balzganų, ne tai gelsvų, lyg ir nešvarių plaukų ploštelis kyšojo iš po nešvarios, nudevėtos kartuninės skepetaitės.

Prie kitos sienos, ant juodo patalo, pakloto prie aptriušusios, aptrupėjusios krosnies, gulėjo vaitojanti žmogysta, kuri, mums įėjus, sunkiai pasikėlė ir atsisėdo.

Buvo tai nesenąs dar vaikinas. Veidas išbalęs, net truputį pamėlynavęs ir nuo ligos labai pasenęs; trumpi, juodi plaukai bent kiek dengė augštą, raukšlėtą kaktą. Juodi suplyšę marškiniai nebedengė nei krutinės, nei kairiosios rankos. Oda buvo gelsvai-mėlyna, tartum lavono, o rankos plonytės, plonytės, taryum, be raumenų. Ant krutinės matėsi rožančius. Dengdamas kairiąja ranka krutinę, tyliu, bet maloniu balsu paklausė: „kas čia atėjo?“

Pasakėme ir padėjome atneštuosius rišulėlius šale jo, ant lovos, iš netašytų lentų sukaltos. Ligonis, kaip tai liudnai į mus pažiurėjęs, pradėjo išlengva kairiąja ranka raišioti ir, pamatęs, kad ten yra ir duonos, ir mėsos, ir pyrago, nusišypsojo ir skubinai taip širdingai, tiesiog vaikiškai padėkojo. Skaudus tai buvo nušypsojimas, vienok jo veidas lyg ir nušvito. Drebančia kairia ranka persižegnojo ir, nulaužęs duonos šmotelį, pradėjo valgyti, sakydamas: „Tai gardi duonytė, tai gardi... Taip gardžios esu jau seniai bevalgęs... Ir tiek čia visoko prinešėt: ir duonytės, ir mėsytės... O-gi čia kas? — marškiniai?— ak, jusų gerumėlis... jau tegul jums Dievas šimteriopai užmoka“.

Ir vis laužė duonos gabalėlius ir valgė.

Tuo tarpu prie musų priėjo senė ir, nei neklausiama, pradėjo pasakoti savo vargus, nelaimes, rugodama ant žmonių neteisybės, ant gydytojų suktybės ir pikto noro ir savo dukters (nepaklusnumo). Iš karto manėme, kad tai paprastas seno žmogaus pasiguodmas: senam sunku įtikti, —viskas jį erzina. bet paskui tikrai pradėjome įdomauti.

Ir buvo ko pasiklausyti.

— Mes, ponuliai, buvom gana turtingi. Mano vyras, tas nedorėlis, tik-ką mane vedęs, išvežė i Petrogradą. Buvova laimingu. Jis gavo gerą vietą. Paskui įgijome daugiau pažinčių, ir jis rado sau draugų, su kuriais pradėjo labai gerti ir paleistuvauti, kad net pagaliaus sučiupo piktąją, nebeišgydomąją ligą Ak Dieve tu mano, ir dabar dar turiu kentėti del jo galvos. Užkrėtė mane. Liga puolė į akis, ir štai dabar aš neregė visam amžiui.—

Patylėjo truputį. Giliai atsidusus, tęsė:

— Petrograde gimė ir sunus, ir duktė. Šiaip-netaip vargome dieną iš dienos, nes vyras, ką tik uždirb-

davo, tai ir pragerdavo. Vieną vakarą jis nebegrįžo. Dingo ant visados. Jau, ponuliai, 15, jeigu ne daugiau, metų, kaip pražuvo. Likausi viena. Jieškojau vienur, jieškojau kitur darbo, kad išsimaitinus su vaikais, ir kad duoti užbaigti sunui konservatoriją. Oi gabus jis prie muzikos! Gal greitai išgys, tai ir patįs, ponuliai, išgirsite! Visa mano, našlės, viltis buvo mano Jonelis, bet kiek ir jam tekdavo privargti. — Pagrįžęs nuo mokslo kartu su manim ėjo prie upės ir kanalų krantų gaudytų ir rankiotų malkų pliauskas, kad tik butu kuom šaltą ir drėgną butą kurenti.

— Kaip įmanydama dirbau, duktė dar maža buvo, o čia man ir akių liga pradėjo rastis. Bet vis per maža buvo. Pradėjo ir Jonelis jieškoti uždarbio. Tiesa, greitai rado, nors ir menkai teapmokamą užsiėmimą. Apsiėmė griežti smuiku, žinot, ponuliai, tokiam teatre, kur paveikslus rodo.

Taip tai vargais - negalais stumemės diena iš dienos. Laukėme ištroškę tos dienos, kada Jonelis mokslą baigs. Visi net profesoriai sakė, kad jis busiąs labai, labai garsus. Ir mes džiaugėmės, ir lengvesnė buvo mums vargo našta.

Ir atėjo ta diena! Užbaigė! ir tuojaus gavo gerą vietą kokiam-tai orkestre. Visi pralinksmėjom. Staiga ir vėl nelaimė: sunui ant alkunės iššoko ne tai votis, ne tai kas kita, iš kurios pasirodydavo — puliai. Jonelis nieko nebojo, kad tik mums palengvinus butį. Bet su laiku reikėjo kreiptis į gydytoją. Jis jam užginė visai griežti. Panašios votįs iššoko ir ant kairiosios kojos. Klausiau gydytojaus, kas tai do liga — nieko nesakė. Pagaliaus, liepė paguldyti ligoninėn, operaciją, sako, reikia daryti.

— Nuvežėm į ligoninę, — tęsė, grįždama prie skrynios ir sėsdama ant jos.

— Vieną dieną atvykau ligoninėn sunaus atlankytų. Žiuriu, ugi sunaus ranka išputusi, ištinusi. Gydytojai, kąten bedarydami, sugadino narį ir Jonelis nustojo visai galės valdyti dešiniąją ranką. Nei pirštų pajudinti negalėjo... Tai tik tuomet pažinau — sušuko senė apkimusiu balsu, atsistodama ir mosuodama — tik tuomet pažinau,

kas tai do galvažudžiai. Jie tyčia jam tai padarė. Jie tyčia padarė, kad negalėtu griežti, nes aš neturtinga, jiems pinigų duoti negalėjau. Tebuna jie per amžių amžius prakeikti, pražudę mano gyvenimo brangenybę! Nei vieno jų nėr gero, visi jie — galvažudžiai, skriaudikai!!. 'sušuko ir cypiantis balsas kaž-kur užtruko jai gerklėje.

Susmuko ant skrynios...

Visi tylėjome.

Ligonis neva tai šypsojos, mergina gi nerimastavo, ne tai susigėdinusi už savo motinos pyktį, ne tai ir pati įpykusi ant jos.

— Ėmiau ir išvežiau jį iš ligoninės! Aš pati išgydysiu. Negalėjau gi aš Jono palikti tų galvažudžių rankose, butu ir visai papjovę... pertraukė tylą neregė.

Patylėjus ir vėl tęsė:

— Nebegalėjau ilgiau išbuti prakeiktam Petrograde. Nei pinigų nebuvo čia gyventi. Žinojau, kad Lietuvoj turėjau vieną-kitą turtingą giminę. Žinot, ponuliai, juk mes bajorai, kilę iš senos, turtingos giminės. Nutariau grįžti Lietuvon, gal Dievas duos surasti. Surinkau truputį pinigėlių ir pagrįžom... Giminių neradom... Žmonės sakė, numirę, palikdami turtus, bet jųjų giminių neranda. Bėgau vienur, bėgau kitur —nieko negavau. Dabar-gi... gyvenam šitam urve... Viskas butu gerai, geri žmonės neužmiršta, bet matomai Dievo rykštė plaks mane iki pat grabui.

Duktė manęs nebeklauso. Augo be priežiuros ant gatvės Petrograde. Dabar aš neregė, tat gali mane apgaudinėti. Buvau gavusi jai vietą. Patarnavo kiek, vėl parsivilko namo. Nieko su ja nebepadarau. Spiriu, eik, sakau uždarbiautų. Lengvai uždirbsi pinigų, nes kiek žinau, graži esi. Bet neprikalbu: motinos neklauso. Pamatysi, pamatysi, Dievas nubaus tave už tai, kad motinos savo neklau...“

— Ar-gi nenutilsi tu!... sušuko duktė. — Tu pati taip uždarb...

Įsikišom ir mes. Šiaip-ne-taip nutildėm įsikarščiavusią merginą. Išsiuntėm ją atnešti ką-nors karšta ligoniui. Trenktelėjusi durimis, išėjo.

Aprimo ir senė, sėdėdama susilenkusi ant skrynios. Bakužėje viešpatavo tyla

Bet vis dar tebegaudė mums ausyse tai užkimęs, tai cypiantis senės balsas, sekantis mums baisią pasaką. Ką sakau pasaką, tai ne pasaka, bet pati žiaurojo gyvenimo tikrybė. Tikrybė, siekianti taip giliai iki pat bjauriausio skurdo ir pelkyno dugno.

Liamputė smilko, pastatyta ant krašto neaugštos, nutrupėjusios, apdulkėjusios krosnies, šale kurios gulėjo ligonis. Ir ligoniui, matomai. nejauku buvo, nes jis, laužydamas kairiąja ranka duoną, ne tai žaidė, ne tai valgė.

— Ar dar turite pinigų? — užklausiau.

— Liko dar keletas kapeikų — greitai atsakė senė. — Nežinau, nei kas bus. Nieko nebėra ir parduoti. Tiesa, yra dar smuikas, bet jo negalima parduoti. Ką gi Jonas išgijęs bedarys?—sakė neregė, vis dar tebetikėdama, kad jos vienatinė meilė dar nenumirs.

— Ar turit smuiką? — žingeidžiai užklausiau.

— Mama, parodyk... silpnai pratarė ligonis.

Motina atsistojo. Atvožė senąją skrynią, ant kurios sėdėio. Ilgą laiką knisosi bjauriuose skarmaluose, pagaliaus, ištraukė puikų futliarą.

— Negut tik futliarą galima butu parduoti, bet kur tuomet smuikas dėti? — sakė, paduodama man.

Žingeidžiai paėmiau futliarą į rankas; mėginau jį atvoźti.

— Oi, tai labai geras smuikas. Tai darbas garsaus meistro. Koksai jo balsas! Išimkit jį, aš tuojau Tamstoms parodysiu, kas do tono skaidrumas, tyrumas! Kaip maloniai jis skamba...—nušvitęs, pralinksmėjęs, kalbėjo ligonis, stengdamasis geriau atsisėsti ant savo patalo ir norėdamas nors kuom mums atsidėkoti.

Išėmiau smuiką iš futliaro.

Tikrai tai buvo gražus smuikas.

Ligonis paėmė jį kairiąja ranka. Mėgina stygas— visai paleistos. Vargais negalais prispaudęs, pradėjo tempti stygą.

— Aš tuoj, tuoj nustatysiu nors vieną stygą, Tamstos patįs išgirsite, kas tai do balsas — tyliai, tyliai šnekėjo, kreipdamas visą savo domą į stygos nustatymą.

Pabraukė pirštu per stygą. Pasigirdo balsas. Klausosi... Papurtė galvą. Vėl traukia stygą, vėl klausosi... klausosi... Ir vėl...— Ar gi aš bučiau toną užmiršęs?...— prašnibždėjo tokiu balsu, kad mums, tarytum, kas dygtelėjo širdin... — Aš muzikos — toną užmiršau... kartojo, vis tempdamas stygą... Tik staiga... „dzinnn!“... nuo įtempimo truko styga... Nieko neištarė... iš jojo akių pasruvo ašarų čiurkšliai...

Muzikas — užmiršo toną!

Kas tai do sielos tragedija!

Tai, ką geriausia žinojo—užmiršo, kas buvo jo gyvenimo siekiu — dingo...

O trukusios stygos skaudus, rėžiantis, tarytum, nugarkaulio smagenįs pasiekęs, aidas pripildė visą bakužę, atsiliepdamas skardžiu, griaudenančiu atbalsiu visose bakužės kertėse, palubėje, net pačioje krosnyje.

Smuikas išslydo iš ligonies rankų, o jis pats, baisiai pabalęs, virto augštieninkas į juodą, nudėvėtą pagalvį...

Trukusios stygos paskutinis balsas vis dar skaudžiai verkė, dejavo, vis tyliau .. tyliau...

Truko per daug įtempta styga...

Bet ar patsai Jonas nebuvo taippat gyvenimo nutrauktąja styga?..

26—VII—14 m.

KIETA ŠIRDZIAMS

„Kur sunkiai alsuoja
Kur vargai dejuoja,
Skubėk tu, pirmas buk tenai!“
Šis obalsis jau skamba taip senai.
Bet ar jo kas klauso?
Šit nei buto sauso,
O duonos ir plutos juodos
Neturi štai našlaičiai niekados.
Jau badu jie miršta.
O žmonių taip tikšta
Aplinkui. Žmonės jųs geri,
Priglauskite, numirs jie patvory!

Niekas nei negirdi.
Oi, kaip skauda širdį!
Našlaičiams gaudžia jau varpai:
Juos priglaudė ne žmonės, bet kapai.

Matas Gojelis

8—VIII—14.

MEILĖ.

Meile ir giliausias ašaras džiovina,
Meilė įžeistas širdis sugydo,
Meilė džiaugsmą teikia, meilė ir ramina,
Meilė sklaisto sielas mįslių šydą.

Meilė remia, kursto paskutinę viltį,
Meilė žadina tautos miegalį,
Meilė liepia sielvarto skausmams nutilti,
Mailė milžinas,—jį viską gali.

Matas Gojelis.

9—XI—14.

SAPNAS.

Kaip aš virpu! Man nors kartą.
Žybtelėjo viešnia—laimė!
Kelią ne digliais nubertą
Jau regiu, ir jau savaimi
Man vis šypsos laimės spinduliai.
Tat nebereikės raudoti,
Atsilsės, atgis krutinė,
Atkeliaus džiaugsmai svajoti...
Ak! Tai sapnas laimę pynė;
Nubudau—vėl matosi digliai.

Matas Gojelis.

4—XI—14.

NULENKIAU GALVĄ...

Taip liudna, begalo liudna...

Ir kaip dažnai tasai liudnumas kankina, kaip baisiai jis širdį užguleęs.

Krutinė pilna... pilna skausmo begalinio. Norėčiau jį užgniaužti, užslopinti, kur tai pačioje širdies gelmėje užslėpti, užrakinti, bet jis veržiasi srove baisia, srove kaip upė plačia, ir mintįs sugrįžę vėl šnabžda sielon: — tau liudna.

Liudna man...

O krutinėje verda audra, vėjai ten blaškosi šiaurųs ir lediniu savo pustelėjimu šaldo krutinę, šaldo jausmus,— jausmus prakilnius, prakilnias mintis.

Audra siaučia, siaučia mano krutinėje. Ir liudna man, vis liudna labjau...

Delko taip maža linksmų valandų?..

Linksmybė ir kančia dažnai keičiasi — nes tai žmogaus dalia, ir kas toje kaitalionėj nepuola stiprus yra vyras.

Šnabžda man protas.

Taip man kalba protas, bet širdis..

Jausmai... jausmai giliai įsmegę širdyje drasko be atvangos, be pasigailėjimo drasko, skausmais suspaudžia krutinę. Tie skausmėliai rupestėliai stengdamiesi prasimušti aikštėn, vien tik naujus skausmus gimdo.

Tik naujus.

Gyvenimo kelionė taip sunki, vien skausmai...

O prieš akis vis gyvenimo kelionė.

Ir vėl skausmai...

Tik skausmai...

Ir liudna man... Liudna begalo...

* * *

Atsivaikštinėjęs žaliuojančiais Nemuno atskardžiais, prisikvėpavęs grynu pušių sakais kvepiančiu oru, vienok sunkia širdimi, dvasios suirutėjo grįžau namų link.

Takutis vingiuodamas pro pušis leidosi atkalniu žemyn ir tiesėsi atšlaičiu pro pat nedidelius namelius, prisišliejusius prie trijų iškerojusių beržų.

Ant kiemo, pačioj saulės atkaitoje, prie medžių kruvos, senelis kirto malkas.

Žvilgtelėjęs į jį nejučiomis sustojau ir, pasirėmęs tvoros, domiai sekiau jo darbą.

Drebančiomis rankomis senelis, vos bepalaikydamas kirvį, taip atydžiai kapojo malkas, kad tie šakaliukai, nors iš po drebančių išsiritę rankų, buvo gražųs, kaip nulieti.

Dėjo-gi juos į kruvą, galus su galais sutaikydamas, šonus su šonais suleisdamas, kad lašas vandens vargu pro plyšius beprasiskverbtu.

Atsidėjimas, su kuriuo senelis dirbo, ramus nusišypsojimas, lyg saulė butu blikterėjus per progiedrulį, rodė, jog visą sielą buvo įdėjęs savo darban.

Tik virpančios, giliai įdubusios senelio lupos švepleno maldos žodžius ir maloniu žvilgesiu atsispindinčios, nors jau pablėsusios iš senatvės, akįs kartkartėmis pakildavo prie saulės.

Senelis dirbo...

Žiurėjau, ilgai žiurėjau rymodamas ant tvoros į senelį ir į jo darbą ir toks ramumas, tylus, kaip sapno svajonė ramumas liejosi mano sielon, blaškė sunkias mintis-neramuoles.

Nyko jos kaip dumai.

Kuo ilgiau žiurėjau į aiškų, vidujo sielos ramumo ir laimės atspinduliu apšviestą senelio veidą į jo atsidavimą darbui,—siela mano blaivėjo, nyko kaip rukai saulės spinduliams prasiskverbus pro tamsųjį debesį mano sielos neramumas.

Nyko kaip rukai...

Liudėsio bangos nuslugo, pamažu dingo sielos suirutė.

Siela likosi rami...

— Nulenkk galvą prieš šį senelį, nes ištiesų tai laimingas žmogus,—visas jo gyvenimas tai tobulas savo priedermių pildymas, be ko tuščias yra gyvenimas.

Šnabždėjo mano sieloj...

Ir nulenkiau galvą, supratęs, jog vienintėlė laimė šiame pasaulyje, tai vidujis sielos ramumas ir gryna sąžinė.

Nulenkiau galvą...

Rugėnas.

M. Raduokis.

Kaip kartais esama žmogaus gyvenime priešginumo.

Sykį pravažiuodamas buvau apsistojęs Vilniuje. Atlikęs, kas reikia, tęsiau kelionę toliaus. Įlipau į trečiosios klasės vagoną sausakimšai pilna žmonių: nėra kame liuosai atsisėsti. Vienok, suradęs liuosą suolo galą, jau dairiaus, kur pakabinti viršutinį drabužį. Tik štai užpakalyje manęs pasigirsta švelnus moteriškas balselis ir lenkiški žodžiai, nurodą pakabinimui vietą. Aš atsisukiau ir pamačiau dvi žerinti į mane atgręžti rusvi moteriški aki. Metęs keletą įdomaujančių žvilgsnių pažinau jų savininkę. Buvo tai visai nebjauri panaitė, kokių 20 su kaupu metų, vidutinio, sulig merginos sprendžiant, ugio, šviesiaplaukė, labai balto veido ir kaip man rodėsi, gan simpatinga...

Taręs ačiu, užėmiau vietą.

Tuojaus įsipažinova. Pastebėjusi mano apdaro „formą“ pradėjo klausinėti apie mokyklą, kurioje mokinuos. Aš aiškinau. Tolyn kalba darėsi gyvesnė: palietėme Žemaičių vyskupo ingresą, dabartinę spaudą, lietuvių-lenkų santikius ir t. t. Pasirodė mergin gan išsilaivinusi, apsiskaičiusi, apsipažinusi su dabartiniu visuomenės gyvenimu. Išsipasakojo esanti baigusi gimnaziją ir buvusi konservatorijoje, neklausta prisipažino esanti baltgudė.

Čia prisipažinsiu, pajutau tiesiog troškimą pašnekėti baltgudiškai, troškau, kad paniekintoji nuskaustųjų baltgu-

džių kalba, skambėtu iš inteligentės lupų nors tokioje viešoje vietoje, kaip vagonas... Bet, kaip gaila, kad aš tos kalbos nemoku.

Pradėjome šneką apie baltgudžių gyvenimą ir vargus. Man buvo įdomu ką nors sužinoti iš gyvenimo tautos, kurią likimas buvo taippat prispaudęs, kaip ir lietuvius, ir kuri, nežiurint į sykiu įgytąją liuosybę kulturiniame gyvenime, labai toli nuo jų atsiliko.

— Kaip tamstelė manote—užklausiau—ar greit baltgudžiai prisivys kulturiniame gyvenime, kad ir tokius lietuvius?

— Prisipažinsiu apie lietuvius mažai ką težinanti. Taigi tamstos noro išpildyti negaliu.

— Kaip? Tamsta mažai girdėjote apie lietuvius? Argi negirdėjote, jog lietuviai šįmet švenčia 10-ties metų spaudos atgavimo sukaktuves? Argi negirdėjote, jog kiekviena trijų Lietuvos gubernijų turi po savo švietimo draugiją? Argi negirdėjote apie arti 60 išeinančių lietuviškų laikraščių, apie du dienraščiu, lietuviškąjį šv. Rašto vertimą, apie vartotojų draugijas, ukio ratelius, „Vilijos“ bendrovės fabriką ir tt. ir tt. Ar pagaliaus neatsimušė į tamstos ausis atbalsis lietuvių susipratimo ir iš čia kįlusių nesusipratimų su lenkais-endekais?

— Siek tiek esmi apie tai girdėjusi, bet visgi lietuvių tiek nepažįstu, kad baltgudžius su jais lygindama, galėčiau tamstą supažindinti.

Aš supratau bereikalingą savo karščiavimąsį ir pradėjau jau švelniau kalbėti.

— Tad ar negalėtumėte—sakau—šiaip ką nors apie baltgudžius papasakoti.

— Kodel ne? Mielu noru. Minėjai, sveikas, lietuvių spaudą. Tiesa, lietuvių spauda jau išsiplėtojusi, bet jeigu ir baltgudžiai butu turėję tiek susipratusios inteligentijos, manau, nebutu nuo lietuvių atsilikę. Nežiurint į taip mažytį skaitlių, baltgudžiai vienok jau turi savo kningų ir laikraščių, kaip štai „Biełaruś“, „Naša Niva“. (Pastarasis jau, rodos (!) žlugęs). Aš pati myliu savo tautą ir kalbą, net rašinėjau vaizdelius, eiles, noveles ir šiaip jau straipsnelius į „Naša Niva“.

— Tai Tamsta baltgudžių poetė, rašytoja, tautos žadintoja? Labai smagu, labai smagu. — Pertraukiau aš ir

tuomi nukreipiau kalbą nuo temos, prie kurios jau nebteko grįžti.

— Ne... ne... taip, pirma rašiau, bet dabar pradėjau lenkiškai į „Gazeta Codzienna“, „Kurjer Litewski“... Apmoka...

— Stebėtinas dalykas! Kaip tamstelė, savo tautą ir kalbą mylėdama, gali ją skriausti. Juk tai tiesiog netikėtinas dalykas! Juk turbut nėra jums baltgudžiams, ypač inteligentams, paslaptis, kad tamstos išvardytieji laikraščiai, netik ką nepalankųs, bet tiesiog baltgudžių bei lietuvių kilimui priešingi.

Mano kelionės bendrė paraudo, bet nieko neatsakė, nes, matyt, ir neturėjo ką atsakyti, kaip savo, tariant, lengvapėdiškumą pateisinti. Man pačiam pasidarė nebejauku, ir pradėjau ją lyg teisinti.

— Taip, taip, tamstele, atsitinka šiame pasaulyje, jog žmogus nevien šuntakiais eidamas suklysta, bet kartais ir tiesiu keliu šiek tiek kojai paslydus. Manau ir su tamsta ne kitaip atsitikus.

— Gal.

— Taigi kas dabar tamstai pasilieka daryti? Nekas kita, kaip vien pataisyti padarytąją klaidą. Atsiminkite, meldžiamoji, savo brolių vargus, skurdą, tamsumą, inteligentijos stoką... O kame gi grumojąs sulenkinimo pavojus?

— Gerai, gerai, tukstantį sykių ačiu už akių pravėrimą. Važiuosiu į Krokuvą, į augštąją mokyklą, studijuosiu, pasišvęsiu literaturai, savo krašto pažinimui ir, prisiekiu, darbuosiuos baltgudžių literaturos išplėtojimui.

Iš savo pusės dar pridėjau keletą paraginimų, ji gi dar syki savo pasižadėjimus pakartojo.

Traukinys sustojo. Palinkėjusiu viens kitam laimingos kelionės ir pasekmingo ant tautos dirvos darbavimosi, atsisveikinome.

Pasilikus vienam prisišliejo lenkas nuo Liublino ir nu, girtis, kaip ir kur jis mokinęsis, kaip bastęsis po užrubežį ir kaip dabar manąs pastoti į Revelio aviacijos mokyklą. Man darėsi koktu .. Stengiaus neklausyti ir vien beprasmius „nu“ „taip“ ir t. p. kartoti. Tuo gi tarpu tik skverbėsi, tik skverbėsi į galvą tamsios mintįs.

Klausiau savęs, kodel toks pavergtųjų tautų likimas, kad net patįs jų „mylėtojai“ nebešildo.

O gi musų Baltrušaičiai ir Jasiukaičiai? Ar pasižadės nors vienu žodeliu savajai, taip intelektualių spėkų reikalingai, tautai darbuotis? Kaszin?

Daug šiame margame pasaulyje priešginumo...

Petrogradas
26—XI—14 m.

Kulturos darbas Lietuvoje ir ateitininkai.

Šimet praskambėjo Lietuvoje lietuvio sielą džiuginančios dešimties metų sukaktuvės nuo spaudos atgavimo. Sąmoningas lietuvis priminė sau, kas nuveikta tėvynėje per šitą laikotarpį ir kokie horizontai atsivėrė ateities darbui. Akįs nušvito, širdis smarkiau suplakė iš džiaugsmo. Delko? Lietuviai milžiniškai pasidarbavo. Tik praeities vargai kentėjimai, karštas liuoso, prie skaistesnės ateities vedančio veikimo troškimas, ištvermingas lietuvio budas tegali dalinai išaiškinti nuveiktąjį darbą. Su linksmu artimosios praeities prisiminimu neišvengtinai jungiasi naujos mintįs link ateities. Lietuviui nevalia užsimiršti: jis privalo nuolatai ir tvirtu žingsniu žengti tolyn prie geryneigos, prie visapusio išplėtojimo ir kuotiksliausio sunaudojimo lietuvio sieloje gludinčių jiegų, kad per tai pakėlus iki galimai augštesniam laipsniui materijalį ir dvasinį Lietuvos stovį.

Dešimčiai metų praėjus nuo spaudos atgavimo atsiskleidė lietuviui veikėjui nauji darbavimosi plotai.

Iš visų pusių girdisi balsų, kviečiančių stiprinti materialį buvį pagerintos ukininkystės, kooperacijos, pirklystės ir kitais budais.

Kitu vėl žvilgsniu stoja prieš akis ir kviečia darbininkus lietuvių dvasios reikalai dailiosios literaturos, historijos, patyrimo mokslų, filosofijos, religijos srityse.

Visi, tik ką minėti, reikalai sudaro kulturos veidą. Iš kitur vėl žinoma, kad kultura—žmogaus padaras: kokie žmonės, toki ir kultura.

Pačios darbavimosi sritis daug kam žinomos; tik kįla klausimas, vardan ko ten bus darbuojamas, kas bus skaitoma galutinu tikslu — idealu kiekvienoje srityje ir koks bus vyriausis viso veikimo tikslas-idealas, pagaliaus, koksai obalsis, idealo išreiškėjas, kvies prie darbo.

Šitoje vietoje prasideda pažiurų skirstimasi.

Materialistiškųjų pažiurų pasekėjai pripažįsta esimą ir reikšmę vien materijai, jų augščiausiu siekiu yra matarialė gerovė, delto jie stoja prie darbo vardan kovos del materialio buvio.

Kaip paprastai, nėr pasekėjų šiokios tokios pakraipos, kur nerastumei jokio tiesos grudelio, taip ir čia, kuomet kalbama apie kovą del buvio. Patsai žmogaus sąstatoje esąs fiziškasai elementas, jo reikalingumas gyvybei užlaikyti, pažinimui įgyti ganėtinai parodo jo esybinę žmogui svarbą. Delto tai leistina ir butinai reikalinga rupintis materialio elemento, o per tai ir materialio buvio gerove. Tame tai ir yra tiesos grudas, kuris patraukia prie materialistiškos pažiuros. Bet ar-gi vargu patėmyti, kad patįs materialistai sau kuoaiškiausiai prieštarauja, kuomet jie kalba apie tiesą, teisę, grožį, nes pažiuroje, kur priimama tik vienlentės materijos esimas, kur visa eina sulig butinų mechaniškų dėsnių, nėr nei mažiausios vietos nei tiesai, nei teisei, nei grožiui; šie trįs išsireiškimai esmiškai imant yra beprasmės. Materialistiškajai pažiurai sau prieštaraujant nustoja vertės ir jos obalsis—k o v a u ž b u v į,—kuris ir pats jau save pasmerkia: juk tik ten galima kova, kur yra liuosybės elementas, o tuotarpu obalsis—kova už buvį—paimta materiališkojo butinumo išreiškimui. „Laisvė, laisvė!“—štai veikimui idealas, kurio kiekvienas žmogus trokšta, už kurį kovoja tautos ir pavieni žmonės! Ištikrųjų, kas įšdris pasmerkti l i u o s y b ę, tą žmogui įgimtąją dovaną, apie kurią kiekvienam iš musų betarpiškai kalba sąmonė? Ji, t. y.

liuosybė, yra žmogaus papuošalas, geryneigos, doros išlyga. Bet, kita vertus, kam gi nežinoma, kad didžioji francuzų revoliucija vardan laisvės išskerdė žmonių tukstančius? Iš čia eina išvada, kad pati laisvė dar neparodo veikimo pakraipos, kad ji gali buti suvartota kaip tiesai, taip melui, kaip gerui, taip blogui. Jeigu laisvė pati savaime butu idealu, tai jos kuodidžiausis, stačiai beribis išplėtojimas suteiktu kuodaugiausiai laimės; tuotarpu gyvenimo prityrimas ką kita parodo: mąstymo dėsniai, viešpataują žmonių santikiuose, kuoaiškiausiai suvaržo žmogaus laisvę ir verčia jo protą eiti logika nurodomais keliais. Jei taip, tai laisvė nebėr mums vyriausis idealas. Toliaus, ilgaamžis, visa žmonijos istorija paremiamas prityrimas irgi kartoja, kad vieno žmogaus jiegos yra persilpnos, kad vienos sau paliktos galėtu prasiskinti geriausį gyvenimo kelią. Ne, tik su kitų žmonių pagalba (prityrimu, nurodymais, pamokinimais) jos gali pasekmingai veikti, privesti asmenį prie sulyginamai platesnio tiesos pažinimo, didesnio laimės atsiekimo. Tat kitų autoritas netur tikslo naikinti laisvę; atpenč jis turi laikyti savo uždaviniu — šelpti ir ginti pavienių laisvę, padaryti jai galimu įgijimą didesnių turtų. Laisvės absolutumas—mums negalimas. Laisvė nuo prietarų—štai tikroji jos reikšmė musų gyvenime. Bet tai—ne absolutiška laisvė. Kiti vėl kviečia į darbą vardan s o l i d a r u m o. Solidarumas turi neabejotiną pagrindą žmonių prigimties tapatybėje, jų kraujo ir historiškai susikrovusių tautiškai-socialių santikių artimybėje, krikščionių religijos žvilgsnių imant jų lygybėje prieš Dievą; šitie žvilgsniai suteikia solidarumui galingą, stačiai masinančią jiegą. Ir tenka tik džiaugtis, kuomet solidarumas buna suvartotas kilniems sumanymams. Deja, nevisada taip dedasi. Kam-gi nežinoma, kad plėšikai užlaiko tarp savęs ir-gi solidarumą, tik, žinoma, visai savotiškiems siekiams sunaudojamą. Vargu džiaugtis tokiuo solidariškumu bei jam pritarti. Šitas įvairus solidarumo suvartojimas ryškiai mums rodo, kad turime gerai sužinoti, kokiam tikslui bus suvartojamas solidarumas, vardan kurio kviečiama prie bendro darbo, prie jiegų neskaldymo. Tat tik prie gero—tinka solidariškumas. Tarp obalsių girdis ir žodis „pažanga, pažanga“; ji turi sutelkti pavienius žmones į

bendrą darbą. Pažanga savimi reiškia judėjimą, veikimą, lygiai kaip ir kiekviena gyvybė, apsireiškianti organizmuose (kalbu apie musų pajautoms prieinamą pasaulį), kaip kiekvienas pažinimo aktas negali apseiti be judėjimo bei veikimo. Bet ar iš čia leistina spręsti, kad kiekvienas veikimas yra pažanga? Niekuomet. Jei pav. organizmas yra augime, tai jo judėjimai yra tikra pažanga; jei jis jau sensta, jo judėjimai vis labjau ir labjau artina jo mirties valandą. Arba vėl pažinimo srityje, kaip tiesos pažinimas, taip ir į klaidą įpuolimas įvyksta par visai panašų veikimą. Veikimas tat patsai savaime, o taipgi ir pažanga, nenurodo, kur einama, ką manoma įvykinti. Todel žodis „pažanga“ netinka buti vyriausiu tikslu, vienijančiu darbininkus; ji faktiškai gali buti suvartota visai skirtinų, net ir tarp savęs priešingų pasaulėžvalgų išreiškimui.

Pagaliaus, neretai kviečiama į darbą vardan m o k s l o. Mokslas nėra galutinas musų pasaulėžvalgos pamatas, jos vyriausis obalsis, bet jis priveda mus prie pirmo ir antro. Mokslas ištikro visus priverčia jį gerbti. Jis parodė žmogui jo proto galybę, jo valios kilnumą, pamokė naudotis gamtos jiegomis, žodžiu, mokslas parodė žmogui jo esybinį skirtumą nuo gyvulio (gyvuliai negali sutverti mokslo). Mokslo reikšmės nustatymui atmintina, kad m o k s l a s ir ž i n i j a nėr dvi lygi sąvoki: žinija turi daug platesnes ribas negu mokslas, šiam pastarajam esant lygiu susistematizuotai žinijai, turinčiai savas metodas ir principus. Be to dar moksle randame įvairias sritis, rųšis, laipsniavimą, kaip antai: eksperimentaliai mokslai, observacijos mokslas, racionaliai mokslai, apreikštas mokslas. Daugelis iš tų, kurie kartoja „mokslas, mokslas“, matydami tik jame vyriausią viso gyvenimo normą, mano tik apie eksperimentalį mokslą. Bet patsai faktas ir racionalių mokslų esimo ir jų (kaip tai: logikos, psichologijos, metafizikos) butinumas kiekvienam eksperimentaliam mokslui sustatyti ganėtinai parodo, kad yra dalykų dar butinesnių negu eksperimentalis pažinimas. Toliaus, jeigu racionaliai mokslai neįstengia išrišti žmogui žinotinų ir gyviausių pasaulio ir gyvenimo problemų, jei jie neįstengia duoti užtektinos sankcijos gyvenime vykintinoms taisyklėms, jei pagaliaus žmogus, pasigaudamas filosofiško ir

historiško budo dalykų svarstyme prieina prie Dievo davėjo Apreiškimo — krikščionystės—pažinimo, tai neabejotina, kad krikščionystei pritinka buti išreiškėja ir nustatytoja vyriausio tikslo-idealo žmogaus gyvenime. Čia tai ir gludi pamatas, delko ateitininkai pasirinko sau obalsį „viska atnaujinti Kristuje — restaurare omnia in Christo“. Tat musų obalsis yra giliai pamatuotas, jis nuosekliai eina iš musų įsitikrinimų, įgytų svarstymu kitų mokslų išdavų ir kritišku apvertinimu Apreiškimo fakto. Katalikų Bažnyčiai esant Kristaus įstaiga visi Jos dogmatiški nutarimai yra iš musų pusės priimtini. Įdomu tat žinoti, kokią laisvę Ji mums, stojantiems į visokeriopą darbą, suteikia.

Vatikano Santaryba sako, kad Bažnyčia ne tik nesipriešina mokslų kilimui, bet, atpenč dar prisideda prie jų augimo, kad Bažnyčia neužgina tiems mokslams kiekvienam savo srityje naudotis sau ypatingais principais ir metoda[1]). Šituo Katalikų Bažnyčios pasakymu yra principų klausimas išrištas, ir mes turime teisę eiti į visos mokslo sritis ir ten darbuotis sulig kiekvieno mokslo principų ir metodos giliai įsitikrinę, kad konfliktai kįla ne del mokslo, bet delei subjektivių pažiurų ir tendencijų moksle besidarbuojančių darbininkų, delei mokslo vardo išnaudojimo (sąmoningai ar nesąmoningai) pažiuroms, kurios nieko bendra su juo neturi.

Jei mums leista dalyvauti visokiose mokslo srityse, jei mes naudojamės puikiais, kitų pagamintos kulturos vaisiais, tai iščia kįla gyva priedermė, kad kiekvienas, sulig savo išgalių, uoliu darbu atsilygintu žmonijai, o ypačiai jos artimesniajai del kiekvieno asmens išraiškai—tėvynei, už pagamintąją kulturą ir ją savo darbu padaugintu. Visi tėvynainių sluogsniai privalo stoti į kulturos darbą. Ten eidami rupinkimės įnešti su savim visus musų įsitikrinimus, nes kiekvienas iš musų savo fiziškai-

[1]) „Qua propter tantum abest, ut Ecclesia humanarum artium et disciplinarum culturae obsistat, ut hanc multis modis iuvet atque promoveat... Nec sane ipsa vetat, ne huiusmodi disciplinae *in suo quaeque ambitu propriis utantur principiis* et propria methodo...“ Conc. Vaticanum, Constitutio de fide catholica, cap. 4 pas Denzinger: Enchiridion symbolorum, XI editio, n. 1799. Friburgi i. B. Herder.

siais ir psichiškaisiais stoviais tveria vienatą, nes kiekvienas doras žmogus turi buti nuoseklus. Taip dalyvaudami galėsime sutverti kulturą, kur musų įsitikrinimai bus pagerbti. Tuo budu išvengsime klaidų, kurių dasileidė kaikurios kitos tautos, kur viešojo gyvenimo sutvarkymas tapo nepakenčiamas gyventojų didumai.

Neužsidarykime tat savyje, bet eikime į veikimą su visomis musų pažiuromis, idealais, nuolatai besistengdami gyvenime artintis prie ideało, nes gyvenimas, doros žvilgsniu svarstomas, yra konkrečios realybės artinimas prie idealo jos gryninimas sulig idealo reikalavimų.

Kad turėjus pasisekimą veikime reikia, šalip kitų privalumų, mokėti objektiviai svarstyti dalykus t. y. sulig jų realės vertės, o ne del tų ar kitų nuomonių, reikia daugiau kritiško savitumo, kursai įneš į bendrąjį musų įsitikrinimų lobį naujas, prie gero vedančias mintis, gaivins musų įsitikrimų tobulėjimą, nes atminkime, kad tik pas Dievą idealas ir realybė yra lygu, pas žmones gi visuomet bus tulas skirtumas tarp idealo ir realybes ir tik tobulėjimas artins realybę prie idealo.

Kita, nemažiaus svarbi pasisekimo išlyga yra mokėjimas veikti viešai t. y. numanyti apie dirbtinąjį darbą nemažiau, negu musų bendradarbiai, nes nelygioms spėkoms esant vargu padaryti, kad darbo išdavos butu sulig musų laukimo.

Tas išlygas privalome turėti omenėje ir stengtis jas įvykinti.

Stodami į darbą kulturos gaminimui, beabėjo susitiksime su darbininkais kitų negu mes pažiurų. Visupirma privalome tuomet gerai suprasti vieni kitus, kad išvengus ginčų ten, kur nei vienų nei kitų pažiuros to nereikalauja; antra, privalome mokėti visuomet kritiškai apsvarstyti musų idėjinių priešininkų darbus, bet nevalia pamiršti apie meilės įsakymą link asmenų; trečia jeigu pas musų idėjinius priešus atrasime tiesos grudus, priimkime juos su pagarba, nes mes sakomės, tarnaują tiesai.

Rašinį baigiu prof. Ehrhard'o žodžiais, kur aiškiai nurodyta kataliko pozicija link musų dienų kulturos, randamos kituose kraštuose: „...katalikas netur reikalo stoti į pamatinį priešingumą su šių dienų gyvenimo plėtojimusi,

atpenč jis turi teisę, o net ir priedermę ištikimai ir galingai darbuotis visų šiulaikinių gyvenimo uždavinių atlikimui. Tikrų, gerų, teisėtų elementų ir jiegų dabartinėje kulturoje pripažinimas, kova su jos klaidomis, su jos silpnybėmis doros ir religijos žvilgsniu, su jos socialėmis ydomis, iškėlimas aikštėn katalikiškųjų tiesų, doros reikalavimų, socialės teisybės, krikščioniškos artimo meilės visoje platumoje privataus ir visuomeninio gyvenimo—tai aiški ir patvari kataliko pozicija..."[1]).

M. Reinis.

30—V—1914.
Strassburg i. E.

ATSIMINIMAI.

Va tas takelis, tos vietelės—
Pažįstami jie man gerai:
Čia širdį glostė man pušelės,
Čia sakė pasakas beržai.
Graži gamta Velykų rytą!
Ir buvo man tada smagu!
Nors neturėjau aš draugų—
Maćiau tartum pasaulį kitą.
Žaliavo pievos ir medeliai,
Saulutė šildė meilingai,
Aplinkui, rojaus lyg, paukšteliai
Giedojo giesmes džiaugsmingai.
Pietys vėjelis taip ir skraidė
Po žalias pievas ir laukus;
Tai vaikė jis vabzdžių pulkus,
Tai tarp žalių lapelių žaidė.
Ir man jis veidą pakuteno,
Paglostė, bėgdamas tolyn,
Ir iš ugninio okeano
Liuosybės atnešė širdin...
Širdis karšta krutinėj plaka,
Švitruoja akįs ugnimi,
Mintis malonų tolį seka,
Galva liuosa, siela rami!

---

[1]) *A. Ehrhard*: Katholisches Christentum und moderne Kultur II Aufl. 81 p.

Užmiršęs buvį savo kietą—
Visus vargus, visus skausmus,
Tartum pažinęs laimę svieto—
Keliaują linksmas į namus...

* * *

Meteliai slenka, mainos dienos:
Tai saulė šviečˇ, tai ukana—
Tai ašarojo man blakstienos,
Tai džiaugias vėl širdis jauna...
O šiandie?..—šaltas rudenėlis,
Nudraskęs medžių vainikus,
Baisiai ištuštinęs laukus,
Visus išvaikęs paukštužėlius,—
Krutinę slėgia... nemalonu...
Klausai, klausai... girdi—o kas?
Gi vėjas rauda graudžiu tonu
Ir medžių barškina šakas!
O ten... kanuolės tranko, griauna
Namus, gyvenimą žmonių!
Ir užtrenkė jau be žinių
Nevieną brolį musų jauną!
Ir taip nuobodu... gelia širdį...
Minėt linksmybių net baisu!
Kuomet jau gero nebegirdi,
Buryj nuliudusių balsų!
Ir rodos visą atiduotum,
Kad tik nutiltu tie balsai
Ir vėl žmoneliai mus liuosai
Ramybės dainą uždainuotu!..

Žemės Dulkė.

24—XI—14 m.

* * *

Už blaivių kudikystės metų,
Už nekaltųjų jos sapnų,
Matau dabar pasaulį platų
Ir savo praeitį menu.

Atsimenu vaikelio norą,
Troškimus jojo ir jausmus:
Išalkus verkt, bėgiot po orą
Ir muryt sniego tvirtumus...
Paskui račiukai ir rogelės
Begal užimdavo mane...
O upeliukas užušalęs
Vaidendavos net ir sapne...
Tėvelis mirė... Aš nejutęs
Sunkybių jokių belaksčiau
Ir tik paragintas motutės,
Išlydint truputį verkiau...
Dabar kai reikia persiskirti
Su tėviške mieliausia man—
Lengviau but, rodosi, numirti
Ir gulti šaltajin kapan!..

Žemės Dulkė.

22—XI—14.

KAD TURĖČIAU DRAUGŲ...

Kad turėčiau draugų
Aš gerų, jausmingų,
Kurie gali ir jaust, ir mylėti—
Man nebutu ilgu
Brist tarp vargo bangų—
Man nereiktu begalo liudėti.
Ne kaip beržas tasai,
Kurs nuliudęs visai,
Tartum saulės sviesos nebemato;
Kaipo ąžuol's ašai
Stočiau kovon narsiai:
Dvasia mano kentėt jau paprato.
Su draugužiais gerais
Keliais eičiau siaurais,
Kur erškėčiai vien dyglius tik skleidžia;
Man tada tik ramu,
Kada verkt aš einu,
Kai likimas man širdį sužeidžia...

Nors ant jurų gilių
Aš plaukyt negaliu,
Bet ir ten su draugais nebijočiau:
Ranką jie man—aš jiems,
Ir smagu but jauniems,
Nors bedugnėj kokioj atsistočiau.
Ką tik jaučia širdis,
Ką tik akįs matys—
Visą savo draugams pasakyčiau;
Jie ir man gal visus
Atdarytu jausmus
Ir aš jųjų mintis pamatyčiau.

Žemės Dulkė.

10—VII—14 m.

* * *

Ačiu Tau, Dievuliau geras,
Kad man viltį davei tvirtą!—
Nebaisus dabar man karas,
Nei vargelis man paskirtas.
Viens einu—ir jokios baimės
Širdis mano neatjaučia,
Nors aplink žmonių nelaimės
Ir mirties pavojai siaučia...
Kitus draugės lydi meilios...
Ir gyvent jiems nenubodu...
Manęs niekas nesigaili,
Nieks malonės man nerodo...
Gal nevertas, kad nemyli?..
Gal žmonėms nereikalingas?..
Kad turėčiau puikią pilį—
Bučiau mylim's ir garbingas...
Mano turtas—svajonėlės
Ir jausmai tie nuodėmingi,
Žvaigždės—mano draugužėlės,
Draugai—debesįs audringi...

Žemės Dulkė.

21—XI—14 m.

* * *

(Skiriu A. D—tei).

Kai tave likimas baido,
Kad nėra širdyj ramybės—
Neparodysi ant veido
Tos viliojančios linksmybės.
Nors poeta—dainininkas
Skelbtu laimę tau garbingą—
Tavo veidas—išdavikas
Tuoj parodys, ko tau stinga...
Ir nors žaisi, šokinėsi,
Kaip pavasario paukštelis—
Jei skausmų širdyj turėsi,
Tuoj parodys juos veidelis...
Tavo veidas bus pabalęs
Ir džiaugsmus išreikš nuobodžiai;
Rodys paslaptį akelės
Ir nedrąsus tavo žodžiai...

Žėmes Dulkė.

22—XI—14 m.

Teodoras Bardauskas.

Krikščioniškoji filosofija ir šv. Tomas filosofijos historijos žvilgsniu[1]).

(Referatas skaitytas Žemaičių seminarijos salėje šv. Tomo dieną, 7 kovo 1914 m.).

Gražu, kuomet žmogus, kaipo žemės valdovas, pavergia gamtą ir jos jiegas, kuomet trumpiausiu laiku, pasinaudodamas garo spėka, nurieda tukstančius mylių, elektrą priverčia sau tarnauti, pagaliaus užkariauja orą,

[1]) Parašyta pasigaunant šių veikalų: *M. Morawski* Filozofija i jej zadanie. W Krakowie. 1899. Leon XIII (wydawnictwo dziel chrześciahskich). „Timotheus" von *Hettinger*. «Summa theologica» ir ir kit.

—vis tai gražu, nes čia pasirodo žmogaus viršenybė ir didenybė gamtoje.

Bet daug gražiau kuomet, palikęs tuos nykstančius daiktus, nusidangina dvasios karalijon, į idėjų sritį, tuomet tikrai pradeda suprasti savo uždavinį ir didenybę, nes darosi į Dievą panašus.

Skraidydamas minties viešpatijoje pradeda suprasti visatos harmoniją; visas pavienias įvairių mokslų žinias riša vienon sintezėn, gilinasi į priežastis. Pagaliaus prieina pirmutinę priežastį, Dievą, tiesos, gero ir grožės šaltinį.

Kas ligšiol laikė žmogų tamsoje ir rukais apskleisdavo jo takus, umai dingsta, nes jis pamatė, pažino, pamylėjo... σοφίαν, išmintį, tapo filosofu, kas dainiaus taip išreikšta:

Jau Bakonas didis pasakė gerai:
Jog mokslas vien menkas, kaip pelkių ugnis
Ir širdį užšaldo ir temdo akis.
Bet antras yra taip, kaip marios gilus,
Kurs šviečia tarp mokslų, kaip žemei dangus—
Tai filosofija[1])

Ant tolimų Indo ir Gango krantų spėjama esant filosofijos lopšį. Žmogus, nepatenkintas religijiniais savo krašto padavimais jieškojo gilesnio tiesos pažinimo. Save įvairiais budais kankindamas ir vargindamas pareina į ekstazės stovį ir kuomet realį pasaulį pradeda laikyti nėsamu, tuomet pasiekia išmintį—pasineria nirvanon, taip kalba Viara Vedantoje. Bet gryna, be priemaišos senovės mitų ir stabmeldžių tikybinės vaidentuvės, filosofija pasirodo pas graikus. Čia kaip ir kitur filosofija skirstėsi į daug sistėmų, kurios gali buti sutrauktos į tris svarbesnes sroves. Vieni svarbą tiesos pažinime priskaito pajautoms (sensibus), — tai empirizmas; pajauta gi pažįsta vien materiją, taigi ta pakraipa tolesniame bėgyje pradeda ignoruoti dvasios sritį ir virsta materializmu. Tos pakraipos laikėsi Jonijos fizikų mokykla (Tales, Anaksimandras), o Leukypas ir Demokritas tveria atomizmą, sulig kurio sie-

[1]) „Kur išganymas“. Maironis.

los ir net patįs dievai—tai atomų buriai:

„Nihil est enim apud istos quod non atomorum turba conficiat“[1]) sako Ciceronas. Apie tą patį laiką kįla Pitagoro mokykla, kuri supranta pasaulį, kaipo skaitlinių harmoniją, plaukiančią iš vienos dieviškos monados; čia visiškai niekinama pajauta, o pažinimas priskaitomas vien protui—tai i d e a l i z m a s. Trečia pakraipa, empiriai-idėalė, pažinime tiesos pasigauna pajautos ir proto jiegų—tai aukso vidurys. Tos srovės atstovai: Sokratas, Platonas, Aristotelis. Bet Platonas jau šiek tiek krypsta idealizman; jo filosofijos išraiška ši: o m n i e d i s c e r e e s t r e m i n i s c i, t. y. kad vieno proto bei daiktų užtenka tiesai idėjoms pažinti, o patįs daiktai vien tik primeną idėjas, kurias žmogaus siela dausų karalijoj matė, tik suvaržyta kunu jas pamiršusi. Visiems, turbut, žinomos Lermontovo eiles „Angelas“, parašytos pasiremiant Platono teorija, kur siela angelo nešama, girdžia jo stebuklingą dainą ir tos dainos žodžiai visuomet palieka to žmogus širdyje:

А звукъ его пѣсни въ душѣ молодой
Остался безъ словъ но живой.

Aristotelis gi daugiau remias pajautomis bet pripažįsta ir proto svarbą sudaryme idėjų. To pažinimo teorijos išraiška gali buti ši:

„Nihil est in intellectu, nisi prius fuerit in sensu“[2]). Bet pasekėjai šios empiriai-idėalės srovės nukrypo tai materializman, tai idealizman ir savo išvadose priėjo tokių nemokslumų, kad pradėjo abejoti apie proto pažinimo galę ir galutinai nuklimpo s k e p t i c i z m e, pasak kurio protas negalįs pažinti tiesos. Nuo graikų filosofija pareina pas rymėnus; čia taipogi atsiranda įvairių pakraipų. Rymėnai, daugiau praktiški, nei graikai, nesigilina spekulacijon, bet filosofją taikina prie gyvenimo. Svarbiausios jų mokyklos tai stoikai ir epikuriečiai. Pirmieji daugiau ideališki pripažįsta reikalą gyventi sulig gamtos reikalavimų, kantriai kentėti vargus, nevaikyti malonumų ir visur laikytis dvasios lygsvaros, kaip gyvenime, taip ir mir-

[1]) Tuscul. (1. 10).
[2]) Nieko nėr prote, ko pirmiau nebuvo buvę pajautose.

tyje. Epikuriečiai—gryni materialistai: nepripažįsta gyvatos po mirties; anot jų reikia tik naudotis visokiais smaguriais, nes mirtimi viskas pasibaigs. Tas visuotinas palinkimas tiesą pažinti nurodo žmoguje tiesos pažinimo galę. Bet, antraip vertus, priešingumai, įvairios mokyklos ir srovės iškelia aikšten žmogaus paklaidumą, nes tiesa tik viena. Bet štai historijoj' įvyksta dideliausis faktas: tai ne Prometiejus, pagavęs nuo Olimpo dieviškos šviesos kibirkštį atneša žmonėms, bet pats Dievas, L o g o s, iš dangaus nužengia ant žemės. Jo šviesa, tai ne kibirkštis, bet saulė šviečianti tautoms: „Šviesa šviečia tamsybėse, o tamsybės jos neapėmė“ (Jon. 1, 5). „O kiek jų priėmė Jį (šviesą — žodį), davė galę pasidaryti Dievo sunumis“ (Jon. 1, 12). Prasidėjo nauja ėra ir žmonija jau nežus tamsoje, nes Dievas davė galę tapti Jo sunumis, sunįs gi pažįsta Tėvą, t. y. amžiną tiesą. Ištikrųjų Kristus padėjo mums pažinti tiesą, nes išrišo daug nuo amžių kankinusių žmogaus protą klausimų: kas link Dievo, sielos, gyvatos po mirties ir kitus.

Kristus nemokino filosofiškai, bei proto parodymais, bet mokino filosofijos tiesų apie pirmutines daiktų priežastis, pasiremdamas neklaidingu autoritu. Bet filosofija pasiliko ir po Kristaus puikiausiu proto papuošimu ir vainiku. Tikėjimas gi tapo Ariadnos siulu, kurio pasigavęs, žmogus, nebijodamas paklysti, eina tiesos labirintan. Prasidėjus naujai nuo Kristaus erai žmonijoje, filosofija galėjo apsirinkti vieną iš dviejų kelių: arba eiti viena neatsižvelgdama į apreiškimą, arba drauge su pastaruoju, pripažindama jo neklaidų autoritą. Pirmoji kelionė, yra daug pavojingesnė, nes gręsia klaidos uolos; atroji kelionė daug malonesnė ir tikresnė. Be abejo kiekvienam reikėtu apsirinkti tą mažiau pavojingą kelionę, bet tai buvo vien krikščionių privilėgija, kitiems gi liko paimus vingiuotas kelias.

Filosofija, keliaujanti kartu su Kristaus tikyba, vadinasi k r i k š č i o n i š k a f i l o s o f i j a. Ilgainiui kįla jos milžiniškas rumas, kurio architektura nustebino tautas. Pirmųjų amžių krikščionįs, mintytojai renka akmenis-medegą, viduramžis iki XII amžiui ją tašo, XIII gi amžiaus scholastikai-filosofai ypač šv. Tomo genijus rumą stato.

Taigi pažvelgkime: 1) į krikščioniškos filosofijos rumui medegos rinkimo darbą; 2) pažinkim arčiaus didį to rumo architektą šv. Tomą; galop 3) prisižiurėkim į musų laikų pasistengimus atnaujinti tą apleistą krikščioniškos filosofijos rumą.

I.

Užmazgą krikščionių filosofijai padarė apologėtai: Justinas, Tacianas, Atenagoras ir kiti, pradėję kovą su stabmeldžių mintytojais, prikaišiojusiais tikėjimo prieštaravimą protui. Ginčuose vadovaudamiesi proto parodymais, išrodinėjo tikybos ir proto sątarmę. Toliaus ant pamato, kad tiesa yra viena ir tilpsta Apreiškime ir prote, pradėta iš tikėjimo dogmų daryti logiškos išvados, kad pašalinus iš filosofijos kaikurias įsibrovusias klaidas, o filosofijos tiesoms padedant, stengtasi giliaus ir aiškiaus suprasti tikybą. Tuo tai budu Apreiškimo mokslas, — teologija, vienijosi su filosofija, kad bendromis jiegomis užgriebus kuoplačiausį tiesos lauką. Štai garsi kitados sfinksų ir piramidų šalis. Ant jos civilizacijos griuvėsių išbujojo ir pražydo krikščioniška mintis: antrame amžyje po Kristaus Aleksandrijoje įkurta krikščioniškoji mokslainė, kurios didi mokytojai: Klemensas, Origenas, Dionizas paduoda ranką Platonui ir išdalies prisisavina jo mintis. Paskiaus toj pakraipoj darbuojas įvairiose vietose: Irinėjus, Kiprianas, Hilarijus, Hieronimas ir kiti. Verda kova su likusiu stabmeldžių tikėjimu ir jį ramstančiomis filosofijos sistemomis. Užsikrėtę įvairių filosofijos sėktų teorijomis kaikurie krikščionįs pradeda aiškinti tikėjimą savaip: dygsta religijinės sėktos: dokėtų, gnostikų, manichėjų ir kitų. Su stabmeldžiais, žydais ir heretikais kovotų išeina krikščioniškoji filosofija. Čia atsižymėjo: Ambrozijus, Hieronimas, ypač šv. Augustinas, kurių filosofija beveik grynai platoniška, tik papildyta krikščionijos tiesomis ir jos dvasia atgaivinta. Delko tuomet laikytasi daugiausia Platono, nesunku suprasti, nes šis stovi arčiau Kristaus tiesos, negu kiti filosofai: pripažįsta atskirą nuo pasaulio Dievą, dušios gyvatą po mirties etc.; jo argumentacija tankiai silpna, tečiau jis daug tiesų įspėja savo genijaus protu. Bet štai

barbarų tautos antplusta Europą, jieškodamos naujų sodybų. Augustinas miršta vandalų apgultoje Hipponoje. Tame baisiame kataklizme, kartu su visa apšvieta, daile ir mokslu nyksta ir filosofija. Beveik 400 m. tęsias tas augštesnių žmogaus intelektualių spėkų letargas. Tik viduramžyje apie IX šimtmetį krikščioniškoji filosofija išleidžia diegus, ta filosofija vadinasi s c h o l a s t i k a, nuo žodžio s c h o l a, nes ją aiškindavo m o k y k l o s e. Alkuinas, Rabanas, Mauras, Radbertas ir kiti rašo filosofiškai-teologiškus veikalus, bet tik atskiruose klausimuose. Pirma moksliškoji scholastikos sistėma priklauso J o n u i E r i g ė n a i († 880)[1]). Paskiaus garsųs Roscelinas, Vilhelmas de Champeaux, Abelardas, Anzelmas, Gilbertas de la Porée gvildena klausimus apie Trejybę, Įsikunijimą, apie Dievo Apveizdą ir kitus, bet dideli jų darbai paliko ir filosofijos srityje. Petras Lombardietis rašė savo garsų veikalą „IV libri sententiarum“, kuris ilgai tarnavo teologijos vadovėliu, o autoriui nupelnė vardą „magister sententiarum“. XII amžiuje įsteigti pirmi universitai su įvairiais fakultais, kaip šit: Paryžiuje, Reimse, Bolonijoje, Salernoje. Profesoriai netik aiškina įvairias mokslo šakas, bet taipogi ginčais stengiasi giliau pažinti tiesą. Garsus Abelardas važinėja Europoje kviesdamas ginčuosna. Nieks negali atsiturėti jo dialektikai; net pats didysis dialektikas, jo mokytojas Vilhelmas de Champeaux tokį sutiko nepasisekimą, kad visi jo mokiniai, pasekę Abelardą, apsigyveno palapinėse ant Genovaitės kalno ties Paryžium. Abelardas taip žavėdavo visus savo iškalba, kad po jo prakalbų ir lekcijų, kaip pasakoja bendralaikiai, netik mokiniai, bet pagaliaus miesto vaikai karščiausiai ginčydavos įvairiuose klausimuose, net šv. Trejybės paslaptį gvildendavo, susirinkę ant viešųjų plecių. Taip XII amžius pritaiso dirvą XIII. Grynai filosofiški veikalai nelabai rašomi, bet tankiausiai jungia-

[1]) Senesnieji filosofijos historikai, kaip Ueberweg-Heinze, skaito Joną Erigėną pirmuoju scholastiku; bet tai neteisinga, nes Erigėna buvo, kad ir prieš savo norą, panteistu, o panteizmas juk yra scholastikos priešas. Dabartiniai geriausieji scholastiškosios filosofijos žinovai, kaip de Wulf'as, Grabmann'as skaito pirmuoju scholastiku šv. Anzelmą iš Cantorbury († 1109). *Red.*

mi su teologija; tankiai, norint išaiškint tikybos paslaptis, nukrypstama racionalizman: abbatas Gautier rašo veikalą: „Contra quattuor labirinthos Franciae“, t. y. prieš Abelardą, Gilbertą, Petrą Lombardietį ir Petrą de Poitiers, kaltindamas juos racionalizmu, bet paskutiniu du užpuola neteisingai. Taip išrodo „praeludium“ tos harmonijos krikščioniškos filosofijos srityje, kuri įvyko XIII, Alberto Didžiojo ir šv. Tomo amžiuje, ką scholastikos istorijoj vadinama auksiniu.

II.

Albertas Didysis buvo kartu filosofas, teologas, gamtininkas, pamokslininkas ir iš dalies architektas. Ivairiose mokslo šakose paliko daugybę veikalų, o istorija davė jam vardą „doctor universalis“ delei vispusiško daiktų pažinimo. Bet vien užtat, kad jis užinteresavo filosofiją ar bent padėjo ją pažinti šv. Tomui, jį žmonija visuomet atmins. 1244 metais, kuomet Albertas mokino Köln'e atvyko lekcijų klausytų augštos giminės jaunikaitis neapolietis; dosniai prigimties apdovanotas, stebindavo jis visus savo proto guvumu, širdies gerumu, jausmų švelnumu; apleidęs tėvynę, palikęs turtus, prieš tėvų norą įstoja šv. Dominiko ordenan; pėkščias eina į Alberto Didžiojo mokyklą išminties jieškotų — tai buvo T o m a s A k v i n i e t i s. Skaisti tiesos meilė, nesudrumsta žemesnių pageidimų — tai vienatinis jo darbų akstinas. Pasakoja, jog einant Köln'an per Paryžių draugo paklaustas, ką duotu, kad to puikaus miesto viešpačiu tapus, atsakė: „Verčiau norėčiau turėti šv. Jono Chrizostomo šv. Mato Evangėlijų aiškinimą“. Klausydamas Alberto aiškinimų budavo paskendęs mintyse ir tankiausiai tylėdavo, užtat draugai jį vadino „nebyliu jaučiu“. Bet Didysis Albertas suprato šv. Tomo genijų ir išpranašavo didžią ateitį, sakydamas: „Tas nebylis jautis taip kuomet užbaubs, kad visas pasaulis išgirs“. Ir tikrai, dar Tomui begyvenant jo garbės gandas pasklido visoje Europoje, o šiandien jį žino visas pasaulis. Iš Köln'o Tomas su Albertu važiuoja Paryžiun, paskiaus sugrįžęs jau skaito lekcijas; po kiek laiko mes vėl jį matome Paryžiuje, kur įgavęs daktaro

laipsnį, aiškina filosofiją sulig Aristotelio ir teologiją sulig Petro Lombardo. Klausytojai, išgirdę Tomą, suprato čia esama nepaprasto profesoriaus. Minties gilumas, pažiurų prakilnumas, aiškumas ir lengvumas painiausių metafizikos ir teologijos paslapčių gvildenime žavėjo klausytojus. Ginčai ir nesutikimai, raižę tuolaikinį gyvenimo paviršį, išnyko; mokiniai studentai ir profesoriai apsupo didžiojo mokytojo katedrą. Jis nebuvo taip universalis, kaip Albertas, užtat buvo artistas metafizikoje. Mirė 1274 m. vos 49 metų. Vardą, Angeliškas mokytojas, „Doctor Angelicus“, kuriuo jį apdovanojo Paryžiaus universitas, kartojo amžiai ir šiandien šv. Tomas tapo užtatarytoju katalikiškos mokyklos. Vos tik 20 metų skirta buvo Tomui darbuotis mokslo dirvoje, bet raštų paliko labai daug, kurie pagaminti tankiausiai lekcijoms ar kam prašant. Pirma laida visų šv. Tomo veikalų pagaminta Ryme 1570—71 metais, Pijui V liepiant, paskirstyta į 18 tomų in-folio. Didesnieji originaliai veikalai filosofiško ir teologiško turinio šie: a) „Questiones disputatae“, b) „Quodlibeta XII“, c) „Summa contra gentes“ ir d) „Summa theologica. Didžiausieji ir svarbiausieji veikalai tai „Summa contra gentes“ ir „Summa theologica“, talpinantieji krikščionišką pasaulėžvalgą. Tos dvi „Summos“ sudaro tą stebėtiną rumą, kuriam tiek amžių rengta medega. Neprošali žinoti, kad svarbiausieji viduramžio veikalai vadinos „summomis“; jos panašios šiek tiek į enciklopėdiją turiniu, bet ten nesilaikyta alfabeto tvarkos, žiurėta daugiau minties nuoseklumo. Ten buvo sintezė visos žmonių žinijos, kaip prigimtos (naturalis), taip ir antprigimtinės (supernaturalis). „Summa contra gentes“ parašyta prašant Maurų apaštalui, Raimundui de Pennafort, kad šis turėtu paspirtį skelbdamas Kristaus mokslą. Šiems gi pertikrinti reikėjo proto išrodymų, taigi ir veikalas tam tikslui rašytas, grynai filosofiškas. Antras ir didžiausis šv. Tomo veikalas „Summa theologica“ — tai sątrauka visos tiesos prigimtos ir antprigimtinės; ši pastaroji filosofiškai išaiškinta ir apginta. Trįs yra didžiausieji viduriniu amžių tvariniai: Köln'o katedra, Dante's „Dieviškoji komedija“ — „La divina commedia“ — ir „Summa theologica“; visi pastatyti gotiko stiliuje. Katedra — gotikas archi-

tekturoje, Dante's „komedija“—gotikas poezijoj; „Summa theologica“—gotikas filosofijoj-teologijoj. Kiekvienas stiebelis, kiekviena trieilė, kiekvienas posmelis ir kartu visas veikalas, gražiausiai apdirbtas, geriausiai išdailintas, artistiškai išplonintas,—žodžiu „maxime miranda in minimis“[1]); viskas čia siekia kaž-kur augštyn į padanges, prie visagalio geriausiojo Dievo. Sudarymui gotiško stiliaus filosofijoj, ypač „Summoj“, daug pagelbėjo scholastikos budas tiesai tardyti, kurį vadinama taipgi ir dialektiška metoda. Jos užmazga jau žymi pas Aristotelį. Scholastiškos metodos uždavinys, išskaidžius dalyką ir aptarus terminus, nuodugniai viską išgvildenti ir pastatyti tiesą, be jokių pagražinimų. Svarbu scholastiškai metodai patį mokinį priversti galvoti ir savarankiškai ieškoti tiesos. Tos metodos beveik viršunė pasiekta šv. Tomo veikale „Summa theologica“. Jos planas milžiniškai simetriškas. Visųpirmiausiai veikalas padalintas į dalis (partes), šios į atskirus klausimus (quaestiones), kurių kiekvienas skirstosi į posmus (articuli), kiekvienas gi posmelis išskaidomas trejopai, nes susideda iš įžangos, kur tilpsta priekaištai (contra), paskui pasakoma vienas, kitas argumentas „pro“, toliaus eina turinys t. y. tiesos išrodymas (corpus articuli), galop sumušinėjami priekaištai, jei nevisai paaiškėjo iš turinio, jeigu paaiškėjo, tai rašo „et per hoc patet responsio“[2]). Tų—posmelių visoje „Summoje“ 3106, nors veikalas liko dar nevisai pabaigtas, nes beširdė mirtis anksti pakirto didžio Tomo gyvatos šaknis. Negalima čia paduoti jo veikalų turinio, bei išdėstyti jo filosofijos sistemą, bet nors trumpai, apgraibomis prisilieskime bendrų visai scholastikai bruožų, kurie geriausią išraišką įgavo pas šv. Tomą.

Jis skiria visą tiesą į dvi sriti: prigimtą ir antprigimtinę; šią pastarąją pažįstame tik ačiu tikybai. Tiesa viena, tik mes ją pažįstame įvairiu budu; jos šaltinis tai Dievo išmintis, taigi jokio priešingumo tarp prigimtos, proto šviesa įgytos, tiesos ir apreikštos negali buti. Visi proto parodymai, priešingi tikybai yra ar paralogizmai (netičiomis įsibrovusios logikoje klaidos), ar sofizmai. Pro-

[1]) Verta didžiausio pagirimo mažmožiuose.
[2]) Ir iščia aišku atsakas.

tas, jeigu remiasi tikrais pamatais ir logiškai veikia, niekuomet nepadarys tikėjimui priešingų išvadų, nes tikėjimo tiesos turi neklaidingumo žymę. Nors protas nevisuomet supras tikėjimo tiesas ir paslaptis, bet visuomet gali parodyti priekaištų klaidą, ar pamatuose (in praemissis), ar protavimo procese (in ratiocinio), t. y. gali apginti tikėjimą. Beto sutvertieji daiktai duoda įvairių panašumų (analogijų), kurie pagelbsti pažinti tikėjimo tiesas bei sudaro religijos filosofiją. Dar prigimto proto tiesos turi sudaryti tikėjimo angą (praeambula fidei), t. y. išrodyti tiesas: kad Dievas yra, kad jis negali klaidinti, kad Dievas apreiškė kaikurias tiesas; iš čia paskui tik gali atsirasti tikybos m o k s l a s ir tvirtai stovėti ant filosofijos pamatų. Taip supranta šv. Tomas ir kiti scholastikai filosofijos uždavinį. Toliaus—žmogus tiesą pažįsta savu patyrimu ir protu ar pasigaudamas svetimų patyrimų ir protavimų bei autorito. Negalima užginčyt, kad scholastika naudojosi senais autoritais, ir delto išdalies vadinama eklektiškaja filosofija, tai yra sątrauka pirm buvusių sistemų, bet sunaudojo jas, kaipo pastirą, žalią medegą, savam rumui statyti. Tiesa, kad didelę svarbą priskaito Aristoteliui, cituodama „dicit Philosophus“ (sako filosofas), net nepridėdama jo vardo, bet visuomet perkrato savu protu jo parodymus. Ir ištikrųjų labai nepritiktu, jeigu filosofijoj reikėtu daug remtis kitų autoritu „jurare in Verba magistri“[1]), nes „scientia est cognitio certa per causas“[2]), bet negalima visiškai nuo autoritų atsikratyti, imant domon žmogaus proto silpnumą ir jo gyvatos trumpumą. Visuomet autoritas gali buti geras patarėjas, tik ne teisėjas, arba nevertėtu jam duoti nutarimo balso (vox decisiva), bet vien tik patarimo (vox consultiva).

Visai ignorojant autoritą, netoli tenužengtu mokslas, nes kiekvienam mokslininkui reikėtu visuomet ir viską pradėti nuo pradžios, tai butu Penelopos mezginys bei Danaidų kančia.

Filosofai-scholastikai, ypač šv. Tomas, visai nepriskaito autoritui didžios vertės, kas aišku iš jo žodžių: „Lo-

[1]) Siekti už mokytojo žodžių.
[2]) Mokslas yra tikras priežasčių pažinimas.

cus ab auctoritate, quae fundatur super ratione humana, est „infirmissimus“[1]). Scholastikas Alanus de Insulis sako: „Autoritas turi vaško nosį, t. y. gali buti nukreiptas, kur tinkama, ir delei to turi buti prirodymais paremtas“[2]). Taigi nors randama pas scholastikus, net aukso amžiaus, įvairiausio elemento: aristotelizmo, platonizmo, stoicizmo, augustianizmo ir kitokių sistėmų, bet visur viešpatauja puikiausi harmonija, savais parodymais sudaryta. Specialiai apie šv. Tomo filosofiją galima neperdedant su M. Morawski'u pasakyti: „kas buvo surasta svarbaus žmogaus protu, šv. Tėvų, stabmeldžių filosofų ir pirmtakunų scholastikų—visa tai jo yr' sutraukta vienon sintėzėn ir padidinta savais patyrimais ir išvadomis, pasigaunant ištobulintos scholastiškos metodos; tą sintėzę-rumą viršuoja gotiškas jo veikalų stilius.

Buvo, tiesa, ir po šv. Tomui dar garsių scholastikų, bet jau pastebiama žlugimo simptomai. Dar jam begyvenant, radosi daug priešų, bet jie nedrįso garsiai pasirodyti. Mirus, randasi dvi partiji: tomistų ir anti-tomistų, kurie paskiaus vadinasi skotistais nuo garsaus teologo-filosofo Duns Skoto. Visi beveik dominikonai virsta tomistais, o pranciškonai skotistais. Tuomet jau netiek žiurima tiesos, kiek savos fakcijos garbės apgynimo. Duns Skotas pavadintas „doctor subtilitatum“, gilinas smulkmenose, padalinimuose ir abstrakcijoje. Tas perdidelis subtilumas, nepaisant ar yra pamatas, ar nėr, daro filosofiją nesuprantama. Dar du garsiu scholastiku-skotistu: Antanas Andrea ir Franciškus de Mayronis (doctor abstractionum)—ir scholastika nyksta. Vėliau XVI ir XVII amžyj' dar apsireiškia kurie nekurie gyvybės ženklai, bet ir tai daugiausiai teologijos srityje.

III.

Ir taip scholastikos rumas lieka apleistas ligi XIX šimtmečiui. Ant greitųjų tekini parbėgkime kelis amžius

---

[1]) S. T. 12. 1 a 8 ad 2 Prirodymais remiami. žmonių pasakymai turi silpniausią prirodytinumo žymę.

[2]) Baumgartner. Die philosophie des Alanus de Insulis. Münster. 1896. 26 p.

ir žvilgterėkime, kas darosi tuomi laiku Europoj, gal ką žingeidaus pamatysime. Atėjo laikai visuotinos reformos, ypač filosofijos ir religijos srityje XV amžyje. Visuomenė grįžta prie senovės klasikų, ten manydami rasti sau peno — tai gema humanizmas. „Mirtis scholastikai"! šaukia beveik visi Europos universitai, o to šauksmo aidas atsiliepia net musų laikais.

Įvairių įvairiausios sistėmos kibždėte-kibžda be skaitliaus ir tvarkos. Vėlės pirm amžių mirusių sistėmų kįla iš kapų ir lekia nuo rytų ir vakarų kovotų su scholastika ir Bažnyčia.

Visa, kas buvo švento, prakilnaus, dabar mindžiojama kojomis, senesnieji autoritai niekinami. Supopulerizuotos pragaištingos teorijos leidžia šaknis liaudyje, kurias palaisto šmeižimu ir sarkazmais Voltaire'is su garsiais enciklopedistais: Diderot'u, D'Alambertu, Lamettrie ir. k. Visuotinas nupuolimas doros, ypač augštesniuose sluogsniuose charakteriauoja tuos laikas. Diduomenės dėvizas: „Après nous le deluge", po musų tesidarai nors tvanas, pilnai vikinama gyvenime. Visuomenė eina revoliucijos keliu. Ludvikas XVI su Antoinette apšlaksto krauju giljotiną. Vieton senosios religijos tveriama proto kultas; Bažnyčioje „Notre Dame" lieka pagarbintas protas paleistuvės pavidale. „Senasis Dievas", „senosios tradicijos" varoma iš Francijos laukan. Tai baisi žmonijos historijoj tragėdija, vaidinama ir kitų viešpatijų rume — teatre, nors netaip pasekmingai, nes neatsiranda taip „genialių" artistų, kaip francuzai. Pakilusi audra siunta, kaukia, sukeldama milžiniškas vilnis. Štai-štai Bažnyčia, kaip mažas laivelis, rodos, žus tos suirutės bangose, bet tai dar nebuvo baisus Čiurlionies „finalas", tik buvo nauja „praeludija" kitai garbingos operos scenai, kurios melodija turi užžavėti pasaulį. Tas triukšmas, pakilęs Europoje, pažadina krikščionišką mintį, ir ji skaistesnė ir pilna energijos atsibunda. Tiek popiežių, kaip šit Klemenso II, Urbono V, Pijaus V, Siksto V ir kitų pagirta ir patarta taip visuotinų susirinkimų išaugštinta, įvairių senesnių mokslo korporacijų universitų ir akadėmijų, k. a. Paryžiaus, Alkalos, Tuluzos ir. k. pagarbinta scholastiškoji filosofija su šv. Tomo genijum atgija. Taip kitados neapkenčiama įvairių protestan-

tiškų sektų ir jų vadovų, kaip šit Melanchtono, ypač gi Lutero, kurs net pardėdamas sakė „Tolle Thomam et diruam Ecclesiam“[1]), scholastika ateina visuomenės gydytų. Apie tą scholastiškos filosofijos atgimimą štai ką sako lenkų filosofas M. Morawski's: Scholastika nenupuolė tiesos žvilgsniu, kuri gludi jos pamatuose, nes tiesa nesunaikinama. Tie pamatai apšaukti, išjuokti ir užmiršti, bet nenuveikti, nesugriauti, neparodytas jų paklaidumas, bet priešingai tame pasirodo jos teisingumas, nes kuo daugiau tolintasi nuo jos pamatų, tuo labjau nugrimsta panteizman ar materializman; visos tos sistėmos, kurios stengėsi sunaikinti scholastiką, greit žuvo[2]). Ir šiandien, kuomet jos visos klaidžioja kryžkeliais, sveikai protaujantieji kreipiasi prie scholastikos ir ji atgija“[3]).

Kitas autorius „Compendio de philosophia theoretica e practica“ Rondina šiaip išsireiškia apie scholastiką: „Filosofija, kuri remiasi materializmu, žemina žmogų ir daro jį tik gyvuliu, kuri remiasi racionalizmu—daro jį Dievu, filosofija, kuri netvirtu žingsniu eina zigzagais, neišvengs skepticizmo, tuotarpu tik ta neklaidingai eis tiesos keliu, kuri tvirtai laikosi vidurinio kelio, t. y. scholastika“. Bet reikia atminti, jog visuomet, kalbant apie scholastikos atgimimą bei atgaivinimą, turima omenėje jos žydėjimo laikas, aukso amžius, kurio gražiausiu žiedu visuomet pripažįstama šv. Tomas Akvinietis. Štai vokiečio Pranciškaus Margotto žodžiai: „Jeigu gerai įsižiurėsime į didžių vardų tarpą, kurie išaugštino mokslą praeitais amžiais, tai tarp daugybės didžių mintytojų nerasime didesnio, kuris bėgančius bei spirgančius klausimus taip butu surinkęs ir moksliškai išaiškinęs, kaip scholastikos kunigaikštis šv. Tomas“[4]). Taip sakoma apie scholastiką ir šv. Tomą. Pažvelgkime dabar į jos atgimimą, kame jisai apsireiškia.

Daug rimtų Italijos, Francijos, Belgijos, Vokietijos laikraščių atvirai gina scholastikos pamatus ir metodą. Senesniuose ir naujai įsteigtuose universituose daug kur

---

[1]) Prašalink Tomą, o aš išgriausiu Bažnyčią.
[2]) Žute nežuvo, bet filosofijos problėmų jos neišrišo. *Red.*
[3]) Filozofia i jei zadanie. W Krakowie. 1899 r. 308 p.
[4]) Geist und Natur im Menschen. Eichstätt. 1860 p. 3.

aiskinama ir scholastiškoji filosofija, pagaliaus daug scholastiškoj pakraipoj parašytų veikalų padidino literaturą. Tą pasakymą patvirtina daugybė faktų, kaikuriuos jų išskaitysime. Dar pirmoje pusėje XIX amžiaus daugybė garsių vyrų darbuojasi apleistoj dirvoj: taip Italijoj: Ventura šaukia grįžti prie scholastikos, Liberatore parašo scholastikos filosofijos vadovėlį; Juozapas Pecci aiškina filosofiją, remdamasis scholastika.

Vėliaus darbuojasi Signorello, Palmieri ir kiti. Vokietijoj gaivina scholastiką: Adomas Möhler'is, Schäzler'is, Plasman'as, Margott'as; Juozapas Klentgen'as savo klasiškame veikale „Philosophie der Vorzeit" iškalbingai gina scholastiką. Francijoj Rosset'as rašo scholastiškos filosofijos kursą. Panašiai dedasi Ispanijoj, Portugalijoj, Anglijoj, Pietinėj Amerikoj. Vardan didžiojo „Angeliškojo mokytojo" steigiamos akademijos, pv. filosofiškai-mediškoji šv. Tomo Akviniečio akademija Bolonijoj, taipogi Neapolyj' ir Perugijoj.

Bet tai buvo tik menki mėginimai. 1879 m. 4 rugpjučio milionų sielų augščiausis ganytojas, Leonas XIII, išleidžia encikliką „Aeterni Patris" ir kviečia katalikiškąjį mokslo pasaulį grįžti prie filosofiškų šv. Tomo studijų, parodydamas jų prakilnumą ir reikalingumą tikėjimui, visuomenei ir kitiems mokslams. Filosofija, Leono XIII pasakymu, lavina protą ir pritaiso kelią Apreiškimui. Atsižvelgdamas į visuomenę štai ką sako Leonas XIII toje enciklikoje: „Juk visi matome, kokiam kritiškam stovyj' šeimyna ir visuomenė, tai vis pasekmės netikusių viešpataujančių nuomonių; jiedvi ramiai gyvuotu, jei akademijose ir mokyklose butu aiškinamas sveikesnis mokslas,—ką randame šv. Tomo iš Akvino veikaluose". Kiti mokslai taipogi pasinaudotu atgaivinus šv. Tomo filosofiją.

Taigi, kaip išsitarė Leonas XIII, reikia studijuoti filosofiją, ypač šv. Tomo, vardan tikėjimo, visuomenės labo ir kitų mokslų pažangos. Prakilnųs enciklikos žodžiai žaibo greitumu aplėkė pasaulį ir švelniais, maloniais tonais suvirpėjo krikščionių širdyse, o iškilmingas aidas atkartojo juos visuose pasaulio kraštuose, pritardamas savo darbų akordais. Tik dabar galima buvo aiškiausiai išmanyti krikščioniškos minties patekėjimą ir, kaip fenik-

sas nupurtęs, pelenus, scholastika prisikėlė savo esmėje permainius savo vardą, nes tankiausiai vadinama n e o-s c h o l a s t i k a. Jos tikslas pasiremiant gamtos mokslų išvadomis ir atsižvelgiant į aukso amžiaus filosofiją, ypač šv. Tomo, ranka į ranką, petys į petį su teologija pinti tiesos vainiką. Enciklika „Aeterni Patris“ buvo didelis akstinas filosofiškoms studijoms.

Daugelis mokslavyrių, ligšiol abejingai ar šaltai žiurėjusių į scholastiką, susipranta. Gimsta didelis filosofiškas judėjimas, nes dygsta naujos akadėmijos, korporacijos, draugijos, laikraščiai ir t.t. Čia pirma vieta priklauso Belgijai: Louvain'o universitas nesitenkina filosofijos katedra, siekia augščiaus, nes įsteigia «Augštesnį filosofijos institutą“, kur artimame sąryšyje su kitais mokslais gvildenama filosofija. Tenai dalyvauja garsųs profesoriai, kaip šit d-ras Mercier, d-ras Thièry, d ras de Wulf'as, d-ras Deploige, Nys, Michotte ir k. Instituto organas „Revue Neoscolastique de Philosophie“. Toliaus eina Francija, kurios daugelyj' universitų taipogi aiškinama neoscholastika, kaip šit: Paryžiuj, Angers, Lille, Tuluzoj, Lyone. Paryžiuj įsteigta dar draugija šv. Tomo vardu: „Société de St.-Thomas“; garsesnieji laikraščiai pašvęsti scholastikai: „Revue de Philosophie“, redaguojamas Paryžiaus instituto profesorių; „Revue Thomiste“, Questions du temps présent“, taipogi jezuitų laikraščiai „Etudes“ ir „Annales de Philosophie chrétienne“ ir daug kitų. Šveicarijoj filosofija aiškinama tėvų Dominikonų, šv Tomo garbintojų, Friburg'e; Lucerna turi šv. Tomo akadėmiją; tasai judėjimas žymu ir kituose kraštuose: Vokietijoj, Ispanijoj, Portugalijoj ir kitur.

Čia pritinka pakartoti garsaus mokslavyrio Huxley'o žodžiai, patvirtinantįs krikščioniškos filosofijos atgimimo faktą: „Scholastiškoji filosofija visiškai nėra mirusi, kaip tai daugelis neteisingai tvirtino. Priešingai, didis žmonių skaitlius, stovinčių augščiau už kitus mokslo žvilgsniu, o kąrtais net nepaprasto proto gabumo žmonės skaito ją geriausia visų ligšiol buvusių pasaulio teorijų“[1]). Dabartis

[1]) *Huxley.* Select Works, Animal automatism and other essays p. 233 New-Jork. 1886. (cituota Radziszewskio pask. „Leon XIII“ skyriui enc. „Aeterni Patris“).

savos filosofijos kaip ir neturi, delto kad naujoji filosofija, kaip sako d-ras Radziszevskis, yra tik daugybė viena kitai priešingų sestėmų; žodžiu, dabartis iš šalies žiurinčiam išrodo kaž-kokiu minties chaosu, kur aikštėn išeina skepticizmas bei relativizmas. Tą patvirtino visuotinas filosofų kongresas Paryžiuj' 1900 m. Nes kuomet kongreso pirmininkas Boutroux atsisveikindamas norėjo prakalboje pabrėžti keletą bendrų bent daugumai sistėmų bruožų, radosi labai nemaloniam padėjime, nes jų... nesurado ir gavo baigti kalbą paprastais, mažai reiškiančiais sakiniais. Daugelyj' universitų filosofijos katedra tapo pakeista filosofijos historijos katedra, kur filosofija tyrinėjama vien kaip archeologijos retenybė. Žodžiu, „naujausioji filosofija" vaiko daugiau originalumo, ir, be vilties, žengia į krizį, tuotarpu, kad krikščionių filosofija kaip tik atgija Vakarinės Europos mokyklose bei universituose. Atgijus krikščioniškai filosofijai, atgis ir visas socialis gyvenimas, krypdamas krikščionybėn, ką parodo jau dabar Vakarų Europos katalikų judėjimas.

Taigi mes stovime ant naujos žmonijos historijoje ėros slenksčio ir skaisti aušrinė jau matyti jos horizonto erdvėje.

Bet štai musų brangioji dainų šalis. Slinko amžiai... Jos dainų minorinės gaidos lėkė po žaliasias girias, pievas, laukus, skelbdamos kaž-kokį skausmą, gėdulą, ilgėsį: skausmą nelaimių kritusių ant lietuvių galvų, gėdulą tų laimingų didžiavyrių — milžinų laisvės laikų, užklotų amžių dirvonais, ilgesį gražaus, idealio, švento, ramaus gyvenimo.

Ir neišturėjo kanklių stygos tą širdį veriančių tonų antpludimą,—jų bangos... nutraukė stygas. Skaudus širdį draskantis jų žvangesys pažadino tautos sielą iš amžių miego. Taip ilgai sloptinta lietuvių energija išsiveržė ir išvagojo visą šalį upėmis, upeliais, neišvagojo, bet suplaišino ją į skiltis įvairių srovių. Įvairios filosofiškos pakraipos jau žymu ir pas mus ir išdalies apsireiškia literaturoj'. Prasidėjo pasaulėžvalgų kova, kurių svarbiausį pamatą sudaro filosofija. Kieno tie pamatai bus tvirtesni ir kurie, juos pažinę tvirtai laikysis, tie laimės.

Mes neabejojame krikščionybės pamatų tvirtimu — jie ištirti amžių kovoje. Tie pamatai tai krikščioniškoji

filosofija, musų laikais, ypač neoscholastika, su didžiu klasiku šv. Tomu. Jų griebkimės, ant jų statykime savos pasaulėžvalgos rumą ir išgelbėsime tikėjimą ir tuo pačiu tautą nuo klaidos ir pražuties.

Vakarų Europos patyrimas ir Francijos likimas lai mokina mus išminties, o Leono XIII žodžiai lai suskamba ir musų padangėje ir atsiliepia pritarimo aidu; štai jie: „Jus visus nuolatos ranginame, kad vardan katalikiškojo tikėjimo apsaugos, ir padorumo, vardan visuomenės labo ir visų mokslų pažangos auksinę šv. Tomo išmintį atnaujintumėt ir išplatintumėt“[1]).

Naudokimės, broliai, prakilniais patarimais, nes bėga negrįžtąs laikas, o ateitis tai vaisius dabarties. Prisirengkime į tą kulturos kovą, musų tautos „kulturkampf'ą“, apsišarvodami mokslu ir ištesėsime musų prakilniame uždavinyje — instaurabimus omnia in Christo (atnaujinsime visa Kristuje).

APLEIDŽIANT TĖVYNĘ.

(Sulyg Byron'o).

Sudieu, tėviškėlė! Jau tavo krantai
Migloj' vakarinėj' pranyko,
Putodamos bangos suužė piktai,
Ir grakščios žuvėdros suklyko.
Pasislėpė saulė tarp bangų-kalnų
Užges greit šviesa paskutinė...
Labanakt, skaisčioji, saldžių tau sapnų,
Labanakt ir tau, o gimtinė!
Netrukus vėl saulė sušvys iš rytų,
Ant bangų mirgės spindulėliai,
Tik man neišvysti gimtinės krantų
Atgal nesugrįšti jau vėlai!

[1]) „Aeterni Patris“ enc.

Į tuščią bakužę tik vėjas bebels,
Kur dainos skambėjo tiek kartų;
Ir sodnas ir kiemas apkurs, užužels,
Tik šuo kauks nuliudęs už vartų...

NAKTĮ.

(Pagal Lermontov'ą).

Dangiškos akutės
Spindi augštumoj;
Sodnai ir grįčiutės
Snaudžia tylumoj.
Nešlama girelė,
Taip ramu, kurtuI...
Luktelėk, širdele,
Užmigsi ir tu.

DAINELĖ.

Girdėjau daug gražių dainelių
Beplystant vakaro tyloj,
Bet jos nevirkdė man akelių,
Nedarė pėdsako sieloj.
Tik viena-viena dainužėlė
Širdelę palietė meiliai
Ir nejučioms skaudžiai pergėlė
Krutinę ilgėsio dygliai.
Graudi ji buvo, kaip gegutės
Slaptinga rauda tylumoj,
Graži, kaip tremoliai lakštutės
Žaliam gojely' sutemoj.
Ir plyto sklydo ji per girią
Ir glostė medžių šakeles,

Jos pušįs klausėsi apmirę
Ir tyliai bėrė raseles.
Tik senos eglės siaubė-gaudė,
Lyg kalinys laikė maldos,
Tik vakarai slapčia nuraudę
Taip nežėrėjo niekados!
Ir kilo žavinti dainelė
Į gelmę niuksančio dangaus,
Škaisti ji buvo, kaip ugnelė,
O greita, kaip mintis žmogaus.
Jai kelią nušvietė aušrinė
Skaidriais liepsningais spinduliais,
O sesės-žvaigždės susipynę
Lydėjo dainą pašaliais.
Toli už žvaiždžių ji pranyko,
Nutilo žodžiai ir gaida,
O man giliai sieloj paliko
Skaudi ilgėjimo žaizda.
Ir nors jau daug praslinko laiko—
Užmiršt dainelės negaliu,
Išsilgęs myliu ją be saiko
Ir vis dangun akis keliu.
Ir skruostus ašaros man vilgo,
Ir žavi nuostabųs sapnai;
„Palaukk—jie šnabžda,—neužilgo
Tu jos klausysies amžinai!“.

PAILSUS.

Nurimusi siela dainų nebeaudžia,
Nekaista krutinė ir kanklės sau snaudžia
Apmirę be galės
Tik skundžias', tik guodžias' dvasia sumenkėjus,
Tik ašara mirga skruostais nuriedėjus,
Tik veidas nubalęs.

Užmigo troškimai, išblyško svajonės,
Nei dvasioj audrų, nei širdy abejonės
Ir ženklo neliko,

Tik skausmo prislėgtas slapčia vien beklausi:
„Kur karštis krutinės, kur siekiai gražiausi?
Nejaugi išnyko?!“

Nors rustųs perkunai begąsdintu žemę,
Nors krauju pritvinktu padangės aptemę
Neblykščiau prieš nieką.
Bet jaučiant, kaip šala kaskartą krutinė,
Kaip meilė vis gęsta jau ta paskutinė—
Baisu man palieka.

Dievuliai! Ant kelių dusauju parpuolęs
Ne niekink maldavimų sielos-varguolės,
Sustiprink nevertą,
Nusiųski man spindulį savo malonės,
Kad vėl pamylėčiau idejas ir žmones
Su širdžia atverta.

Krutinei išnaujo karštai suliepsnojus,
Vel eičiau pas verkiančius brolius-artojus
Iš vargo vaduotų
Ir šluostydams ašaras skleisčiau ramybę,
O Tavo Apveizda ir meilės galybė
Jiegų man priduotu.

Ir gimt' gal ne viena dainelė auksinė,
Ir kiltu kur niukso padangių mėlynė
Žvaigždutėm's nuberta!..
Dievuliau, suteikki man savo malonės,
Kad vel pamylėčiau idėjas ir žmones,
Su širdžia atverta.

V. Stonis.

Jis mirė....

Neseniai jį atvežė pas mus sužeistą, suvargusį, išblyškusį... Du mėnesiu kentė jis badą, šaltį, vargą... Šiandie gi jis mirė. Mirtis užbaigė visus jo kentėjimus, norus, jausmus. Mirtis paliuosavo jį nuo sunkių gyvenimo pančių. Žuvo idealai, žuvo pasišventimas, žuvo meilė, žodžiu sakant, žuvo viskas!

Jis juk šiandie mirė... Šiandie ant jo kapo giedojo „Amžiną atilsį".

Mirė toli nuo savo gimtinės, toli nuo šeimynos, toli nuo mylimų žmonių. Jis buvo rusas, gimė Ufos gubernijoj. Tolima svetima Lietuvos žemelė jį priglaudė. Čia pasibaigė jo gyvenimo dygliuotas kelias...

Nematė jis paskutinėj valandoj prie savo lovos mylimos pačiutės, seno tėvelio, garbanuotų vienmarškinių vaikelių. Negalėjo jis jų išbučiuoti, negalėjo suteikt jiems paskutinio tėviško palaiminimo... Mirė jis ligonbutyj tarp svetimų, nepažįstamų. Jis matė apie save tik pilnas ašarų liudnas akeles mielaširdingųjų seselių, matė apie save tokius pat sužeistus, be kojų ar be rankų, kareivius. Jis girdėjo tik jų vaitojimus...

Ne viens iš sužeistųjų, tur-but, su pavydu žiurėjo į tą mirštantį draugą. Jis juk nebebus daugiau čia. Čia kur taip daug reikia vargti, kentėti. Čia, kur neapkenčiama, kur užmušinėjamą viens kitą, kur kraujas garuoja, o mirštanti širdis siunčia paskutinį sudie saviesiems ir tėvynei.

Nebebus jau jo čia daugiau.

Dvasia jo dabar „ten", toj paslaptingoj, malonioj, užburtoj karalijoj. Čia gi, karste guli kokia tai masė, visai nepanaši į žmogų, uždengta balta drobule.

Liudna... jausmai stingsta krutinėje, ašaros rieda per skruostus, žiurint į tą karstą, į tą karste guliančią masę...

Gal tai buvo geriausis šeimynos tėvas, jautriausis visuomenės sąnarys, mylinti širdis...

Šiandie iš jo beliko tik mėsos gabalas...

Ką dabar veikia jo žmonelė, vaikeliai. Juk jie dar nežino, kad tėtė mirė, kad tėtė sustingęs guli šaltoj žemelėj, kad jų tėtę ten užkasė visai svetimi žmonės.

Jie dar to nežino. Jie vis dar laukia tėtes. Visos jų mintįs apie jį. Kas vakars motinėlė suklupdo savo vaikelius ir liepia melstiės prie Dievulio, kad Jis sugrąžintu jiems mylimą tėvelį.

Ar jam ten ne šalta, ar jį ten myli, ar greit sugrįš nuolat klausia vaikeliai motinos.

Veltui jusų laukimas, veltui. Nelaukkit, vaikučiai, tėvelio, jis jau nebegriš, mematysit jau jo daugiau, nežinosit ir kapo jo. Neglamonės nebučiuos jis jusų. Nevargs daugiau del juodos duonos kąsnelio.

Jis jau mirė, išpildęs savo priedermę.

Verks, oi gailiai verks šeimynelė, sužinojusi apie jo mirtį... Verks visi palikę našlaičiais, verks apsikabinę viens kitą. Čia mes jį visi greit užmiršim. Nieks neaplankys jo kapo, nieks nepasodins žolynėlio, nieks neatsidukės už jį.

Tik šaltas vėlybo rudens vėjas ir lietus verks ir melsis šitose kapinėse...

Tečiau žinokim, jis mirė neveltui. Mums tai gal neaišku, bet aišku Dievui—ateities Tvėrėjui...

Kalnėnas.

30—X—14.

Pirmykščių žmonių monoteizmas[1]).

(Užbaiga).

Pereikime dabar prie kito sausažemio, butent Australijos tautų. Kulturos žvilgsniu jos stovi lygiai žemai, kaip ir Afrikos gyventojai. Aplamai imant, jie labai panašųs į šiuos pastaruosius. Lang'o pasakymu jie nežiną dar metalų naudingumo, naudojasi vien medžio ar akmens įrankiais, nevartoją vylų, neturį nuolatų buveinių ir niekur neužtikta augštes-

[1]) Priadžią žiurėk „At.“ №№ 5—6.

nės kulturos pėdsakų[1]). Taigi ir apie juos manė kadai Europoje, kad jie neturį Dievo supratimo. Huxley buvo nuomonės, kad jų pripažįstama vien tik panašių į dvasias esybių buvimas, kurių veikimas dažniausiai esąs kenksmingas, tečiau galima jas arba permaldauti arba padaryti nekenksmingomis. Ta nuomonė jau atgyvenus šiandien savo amžių.

Tiesa, australiečiai tiki į dvasių esimą, bet jų negarbina, kaipo dievų, jos ir pasilieka dvasiomis, kurių kenksmingumas reikia kartais prašalinti tinkamais įrankiais. Vienok šale dvasių tiki į Augščiausiąją Esybę; tas įsitikrinimas galima rasti visoje Australijoje ir Okeanijoje[2]).

Kad pažinus, ko jie mokina ir kaip supranta Dievą, reikia giliau juos patyrinėti, nes tikrai Dievo idėja nyksta visokiuose prietaruose, burtuose, magijoje, mitologijoje, velybesnių laikų antlakuose. Tam tikslui atsiekti labai naudingas yra artimesnis susipažinimas su taip vadinamomis įvesdinimo į paslaptis apeigomis, kurias atliekant suteikiama tikėjimo ir doros žinių kiekvienam jaunam (arti 14 m.) vaikinui. Įvestam tokiu budu tikėjimo paslaptin, mirties bausme draudžiama pasakoti apie tai vaikams ir moterims.

Ligšiolei geriausiai ištirta gyvenančių pietų rytuose giminių religija. Čia daug pasidarbavo ir užsipelnė Howitt'as (The Native Tribes of South East-Australie London 1904). Animizmas ir tolemizmas[3]) mažai išsiplėtoję. Dvasios jų įsitikrinimu gyvena tik saulėje, mėnesyje ir žvaigždėse, kitur jų nėsą. Numirusių bočių kultas visai nežinomas[4]).

Tikėjimas į Augščiausiąją Esybę yra gan aiškus. Tiesa, kartais jie supranta savo Dievą perdaug jau žmogiškai. Tečiau, neatsižiurint į tai, laikoma Jis visų daiktų Sutverėju, globėju, sargu, Augščiausiu žmonių teisių davėju ir teisėju šitame ir aname gyvenime[5]). Jisai yra geras, kada tai gyvenęs čia ant žemės, bet dabar esąs virš regimojo dangaus ir iš ten viską matąs kas dedasi ant žemės. Nėra šventnamių, nei šiaip jam garbinti pašvęstų vietų. Kunigų taipogi nėra, susirinkimus veda senesnieji. Jo paveikslai daryti griežtai už-

---

[1]) Cf. Lang The Making of Religion Lond. 1900, 2 p. 175. Radzisz. op. c. 132.

[2]) Pl. Radziszewski op. c. 131, ir Le Roy op. c. 278—80.

[3]) Tolemizmas yra tai religijos forma, kur laukinės giminės išvesdamos savo kilmę iš kokių nors gyvulio arba augalo laiko visus tos rųšies gyvulius ir augalus giminaičiais, vadinasi jų vardais ir garbina juos tam tikru budu.

[4]) Pl. Schmidt op. c. 117.

[5]) Cf. Schmidt op. c. 117 ir Radzisz. op. c. 131—2.

ginta, leista tai tik kaikuriose misterijose. Taip pas Yiuin'us „įvesdinimo į paslaptis“ apeigoms daroma kažin koks Darameluno (Dievo) panašumas. Prie jo atveda jaunuolį ir rodydami aiškina, kad šitas Dievas gyvenąs augštai, viską galįs ir viską matąs, žiurįs, kaip žmonės elgiasi, ar užlaiko jo duotus įsakymus, ar ne[1]).

Pas tautas, gyvenančias Australijos viduryje, Dievo sąvoka tamsesnė, mitologijos užslopinta. Tų tautų tarpe yra viena tauta Arunta arba Aranda vadinama. Kad Augščiausios Esybės idėja jiems nesvetima, išparodė misijonierius Strehlow'as, gyvenęs jų tarpe ir Y. Leonhardi, kuris Strehlow'o surinktą medegą moksliškai apdirbo.

Jų Dievas — A l t ž i r a (turbut Be—pradžios) amžinas. Jie įsivaizdina Jį didelio, druto, raudonos odos vyro paveiksle. Jo buveinė--dangus, kuris taip pat amžinas. Australiečių vaidentuvė apsupo Jį moterimis, sunumis ir dukterimis. A l t ž i r a geras Arundos Dievas ir žinomas ne vien vyrams bet ir moterims. Jo valdžia neišeina už dangaus ribų, o vienok tai nepaprasta valdžia. Žemės Jis netvėrė, kadangi ji yra taippat amžina kaip ir A l t ž i r a. Žmonės ne iš Jo apturėjo gyvastį, taigi A l t ž i r a i jie ir nerupi. Aranda nei bijo šito Dievo nei jo myli[2]).

Taigi Arandos Dievas jau ne sutverėjas, ne sargas, ne teisėjas, bet vien tik paprastas dangaus valdonas, panašus į žmogų.

Dabar kalbėsime apie Amerikos pirmykščius žmones. Prieš europiečių atvažiavimą Amerikon, Amerika buvo apgyvendinta įvairių rasių žmonėmis. Todel nestebėtina, kad ant tokio didelio žemės ploto, kaip Amerika, įvairių žmonių rasių apgyvendinta, religija toli gražu buvo ne vienoda. Tečiau visur galima buvo užčiuopti tikėjimas į vieną Augščiausiąją Esybę, Didžią Dvasią – valdančią pasaulį[3]). Ilgainiui laukiniai gyventojai sutirpo europiečių bangose ir šiandien daugelyje vietų jau išnykę. Kad nevarginus skaitytojų, kalbėsiu tik apie kaikurių giminių tikėjimą į vieną Dievą. Pradėsiu nuo šiaurės.

Virginijos gyventojai tikėjo į Augščiausiąją Esybę — A h o n e. W. Strachey apsilankęs pas juos (1612—16) paduoda sekančias žinias apie A h o n e. A h o n e tai yra Didis Dievas, viso pasaulio valdovas. Jis liepia saulei šviesti, jis sutvėrė mėnesį ir jo drauges žvaigždes[4]). A h o n e yra

---

[1]) Radz. op. c. 133.

[2]) Cf. Schmidt op. c. 124—5.

[3]) Cf. Le Roy „Christus“ 81.

[4]) Cf. Lang The Making of Religion p. 330 s. — Šito pasakojimo tikrumą gina Lang Myth., Ritual and Religion Lon. 1901 I p. XXII s pas Schmidt 142.

geras ir ramybę mylįs Dievas, Jis rupinasi žmonėmis, suteikdamas jiems visokių gerybių ir nereikalauja iš jų jokių aukų. Ahone sutvėrė kitus mažesniuosius dievus, bet tie yra tik įrankiai tolimesniam pasauliui tverti. Šale Ahone atsiranda ir kitas neva dievas Okeus (Oki), kuris nuolat žiuri į žmones ir jų elgimąsi ir baudžia juos visokiomis ligomis bei audromis, tiesa gana žiauriai, bet teisingai. Jį žmonės garbina, stato šventyklas, degina aukas ir užlaiko kunigus[1]).

Pasak E. Winslow'o (1623—14) senovės Massachusetts gyventojai tikėję, kad Kiehtan sutvėręs visus kitus dievus, taippat vieną vyrą ir moterį, o per juos ir visą žmoniją. Jie pasakoję, jog pirmiau nebuvę be Kiehtan jokio karaliaus. Kiehtan gi gyvenęs toli vakaruose virš dangaus, kur po mirties eina visi geri žmonės, tenai esąs visų daiktų perteklius. Blogieji irgi einą ir bildeną, bet Kiehtan liepiąs jiems valkiotis begaliniame skurde ir susikrimtime. Niekados neregėję Kiehtan, vienok laiką savo priedermę vieną kartą pamokyti kitą apie Jį, Jo garbei užlaiką šventes ir šaukiąsi prie Jo gudodami pertekliaus, apgalės ir viso gero[2]).

Daug prakilnesnį Dievo supratimą turi „Ugninės Žemės“ gyventojai pietų Amerikoje. Augščiausioji Esybė jų akyse yra didelis juodas žmogus, vaikščiojąs kalnais ir miškais, gerai žinąs kiekvieną žmogaus darbą ir žodį. Iš jo valdžios niekas negali pasišalinti. Jisai yra teisybės gynėjas, baudžiąs blogai darančius. Aukų jis nereikalauja,—maisto jam niekas neneša—jam rupi vien tik žmonių elgimasis. Pertai ir doros idealas augštas, stačiai peraugąs paprasto žmogaus sąvoką. Jisai netik smarkiai draudžia nusidėti prieš VI įsakymą, bet baudžia už kiekvieno žmogaus net priešo ir karo belaisvio užmušimą[3]). Tokią pat maždaug Dievo sąvoką rasime pas kitą šitame krašte gyvenančią giminę—Chanosus. Vadina jie savo Dievą Yerri Yuppon, dažnai kreipiasi prie Jo, ypač valgydami. Čia reikia pažymėti, kad kulturos žvilgsniu jie stovi žemiau už kitas Amerikos tautas ir be abejo priguli prie „pirmykščių“ žmonių. Taigi labai tinkamais išrodo man šie Lang'o žodžiai. „Jeigu Ugninės Žemės gyventojų ir chanosų religija yra taip augštai iškilusi, ir jeigu jinai yra seniausia, tai daugelio kitų laukinių, labjau civilizuotų tautų religija be abejonės yra išsigimusi“[4]).

---

[1]) Cf. Schmidt op. c. 142 s.
[2]) Schmidt 143.
[3]) Cf. Radz. 128.
[4]) The Making № 175. Radz. 129.

Šituomi baigiu pirmykščių žmonių religijų apžvalgą. Galima butu paminėti dar daugiau necivilizuotų tautų, pas kurias yra užsilikusi Augščiausios Esybės sąvoka, bet nustatyti tam faktui, kad pirmykščiai žmonės tiki į vieną Dievą, man rodos, ganės ir tų, kurias pajudinau. Vieni iš jų turi grynesnį Dievo supratimą, kiti žemesnį, lyg miglomis aptrauktą, pas trečius jis nyksta mitologijose, tečiau visgi jį turi. Šitas tikėjimas giliai įleidęs šaknis jų prigimtin. Paklausykime ką šitame dalyke apie Afrikos tautas sako geras jų žinovas J. L. Wilson'as. „Tikėjimas į vieną augščiausiąją Esybę yra visuotinas (Afrikoje). Šita gi Dievo sąvoka vietos gyventojų sąmonėje neturi nieko netobulo arba neaiškaus. Jos įspudis taip giliai įskiepytas jų moralėn bei intelektualėn prigimtin, kad by koks bedieviškas sistematas išrodo jiems beprotišku ir paiku[1]). Jiems nesvetima mintis, kad visiems tebėra tik vienas Dievas. Nors kiekviena Afrikos bantų giminė turintį kitokį Dievui pavadinti vardą, tečiau supranta, kad Dievas esąs tas pats. Čia vardu įvairumas nereiškia dievų skirtumo. Toks tik esąs jų paprotis, kad kiekviena giminė butinai turinti savaip Dievą pavadinti, kad tokiu budu Jį prisiartinus, prisisavinus. Negras užklaustas, kas tai yra, duokime, M-ungu mėgsta atsakyti, kad tai esąs tas pats, kurį jų kaimynai vadina taip ir taip[2]).

Iš šito vienok nereikia daryti išvada, kad pirmykščiai žmonės yra monoteistai toje prasmėje kaip kad žydai arba krikščionis. Ne, to butu jau perdaug. Tiesa, jie pripažįsta vieną Augščiausiąją Esybę, gerbiją, bet jų silpnas, neišlavintas protas negali jos apimti su tinkama precizija, kaip tas yra pas tikrus monoteistus. Kartais jų mintis apie Dievą yra gryna, aiški, kartais miglota, kaip ir rukais aptraukta. Tečiau aiškumo iš jų ir reikalauti negalima, butu tai stačiai nepakeliama jiems našta. Aplamai kalbant, jų religijai stinga vienumo, jį nesudaro kokio ten atskiro, užbaigto sistemato; jos šakos susipynusios su įvairiais gyvenimo apsireiškimais, teisėmis, papročiais, iškilmėmis, su linksmybe ir gedėjimu, su laime ir nelaime. Pas juos dažnai nėra net atskiro vardo religijai pažymėti, jo vietą užima visokie „papročiai", kuriuos jie yra paveldėję iš prabočių[3]).

Taip tad yra pas dabartinius pirmykščius žmones, bet čia kįla klausimas, kaip buvo pirmiau? ar šis monoteizmas

---

[1]) Western Africa p. 209 pas Le Roy op. c. 137.
[2]) Cf. Le Roy op. c. p. 119 ir 263.
[3]) Cf. Le Roy 38.

buvo nuo pradžios, ar tik ilgainiui išsidirbo iš politeizmo, arba šiaip iš kokios žemesnės religijos formos, kaip tai tvirtina kraštutinės evolucijos šalininkai?

Kad žinotumėm, kokia buvo pirmųjų Dievo sutvertų žmonių religija, pigu butu mums atsakyti i augščiau pastatytus klausimus. Bet, deja, tai labai tolimi laikai ir taip tamsus, kad be švento Rašto nieko apie juos negalime pasakyti. Kiek geriau yra su taippat tolimais, bet biski šviesesniais prahistorijos laikais.

Iš tų neskaitlingų kulturos liekanų, kurias pasisekė iš žemės iškasti, archeologams matyti, kad žmogus jau paleolitinės epokos, iš Musterierio sluogsnio laikų (Mousteriers, Dordogne) tikrai turėjo religiją[1]).

Kokia tai buvo religija? Iš dedamų kartu su numirėliu kapan daiktų, turint omenyje dabartinių pirmykščių žmonių praktikas, galime spręsti, kad jie tikėjo į kokias dievystes, augštesnes dvasias ir busimąjį gyvenimą. Buta jau kulto ir, kiekvienos religijos priešo, magijos ir amuletų. Bet ar garbino jie Augščiausiąją Esybę, vieną Dievą, Sutverėją? Į tai liekanos tiesioginio atsakymo neduoda.

Tečiau, palyginus dabartinius pirmykščius žmones su prahistorijos žmonėmis, pasirodo keistas panašumas žemesniuose religijos apsireiškimuose ir gyvenimo bude. Kulturos žvilgsniu jie ne žemiau stovi už tokias laukines tautas, kaip Afrikos pigmėjai, bantiečiai arba Australijos Aarunta. „Ir nors manytumėm, sako Le Roy, kad materialis pirmykščių žmonių skurdas buvęs didelis, tečiaus neatrodo, kad jis galėjęs buti didesnis už dabarties pigmėjų skurdą“[2]). Šitie gi vargšai, kaip augščiau matėme, turi gan prakilnų Augščiausios Esybės supratimą ir kas svarbiausia nelaiko šitos idėjos nesutaikoma su visokiais šlykščiais prietarais ir magija. Ar negalima tad prileisti, kad anie prahistorijos laukiniai, daugeliu dalykų ir net žemesniais religijos apsireiškimais panašus į dabartinius, turėjo panašias sąvokas apie tikėjimą į vieną Dievą? Panašumas leidžia mums taip spėti, tečiau griežtai tvirtinti butu pavojinga ir nemoksliška. Taigi šituo keliu išrišti klausimas negalima, pamėginkime tai kitokiu budu atlikti.

Svarstant dabarties laukinių žmonių religijinius įsitikrinimus bei pažiuras, negalima nepastebėti, kad juo žemiau civilizacijos dirvoje stovi kokia nors tauta, juo daugiau ji atrodo pirmykšte „juo toliau atgal žengiame, juo giliau tyrinėjame anksčiausius religijos diegus, juo grynesnę Dievystės sąvoką

---

[1]) Cf Bricout Où en est l'histoire des religions 55, 64.
[2]) Cf op. c. 329.

randame“[1]). Juo toliau žengiame nuo augštesnių senovės civilizacijų, juo religija tampa prastesnė, ne taip poetiška, o kartu ir ne taip perdėta. Tiesa, nėra tautos, kurios religijoje butu vien tik augštesnieji elementai, kaip lygiai nėra tokios, kurios religijoje butu vien žemesnieji mitologiniai. Paprastai tuodu elementu randasi greta viens kito. Bet reikia pažymėti, kad religijoje tautų ant žemesnių civilizacijos laipsnių bestovinčių tuodu elementu lengvai atskiriama nuo viens kito. Juo labjau kultura kįla augštyn, juo labjau mitologija veržiasi religijos sritin kaskart labjau ją prislėgdama (cf. Schmidt 155 in Lang). Delto laukinis Afrikos gyventojas turi daug prakilnesnį ir augštesnį Dievo supratimą, negu pavyzdžiui Augusto laikų rymietis.

Tą patį galima pasakyti svarstant tulos civilizuotos tautos religiją chronologijos žvilgsniu. „Pažymėtinas dalykas— rašo Le Roy, jog ta (Dievo) idėja juo yra aiškesnė, prastesnė ir liuosesnė nuo mitologijos elementų, juo toliau siekia tautos historijon—kaip antai pas indus arba kynus“. (RPL[1] 320). Seniausiuose šitų tautų dokumentuose visados galima užčiuopti augštesniuosius religijos elementus ir net monoteizmo pėdsakus. Taip žiloje senovėje kynai garbino vieną Šang-Ti (Augščiausis Viešpats), kurį paskui pavadino Tien. L. Wieger, misionierius iš Čely štai ką tvirtina apie jų senovės religiją. „Pirmykštė kynų religija, kiek siekia historija, buvo monoteizmas. Pirmykštis kultas skiriamas pasaulio Viešpačiui, žmonių teisėjui. Senovės kynai niekados nedarė Augščiausiojo Viešpaties paveikslų. Senovės kynai neturėjo stabų“[2]). Ar nekeistas panašumas su dabarties pirmykščių žmonių religija; dabarties pirmykščiai žmonės taippat pripažįsta vieną Dievą ir nedaro Jo paveikslų.

Tolygų apsireiškimą galime pastebėti pas arijus. Filologai išveda, kad įvairios arijų tautos vartoja Dievui pavadinti vienos kilmės žodžius. Sanskritų Dyaus piter, graikų Ζεύς πατήρ, lotinų Juppiter, germanų Ziu, gotų Tius, musų Dievas turi vieną kamieną diu. Tas faktas parodo, kad jie senai, senai dar prieš išsiskyrstant, tikėjo gal į vieną Dievą, kurį vadino Dievu Tėvu,—kitaip lieka neišaiškinta, kokiu budu šitas vardas atsirado pas visas arijų giminės ir kodel net vėlibesniuose politeizmo laikuose šituo vardu pažymėtas Dievas stovi kitų priešakyje[3]). Bet ilgai-

[1]) Müller, Wissensch. d. Sprache II p. 395 pas Gutberlet'ą Apologetik 70 Münster 888.

[2]) „Christus“ Huby 98 s.

[3]) ef Gutberlet op. c. 69.

niui išsiplėtojusi mitologija suskaldė Dievo sąvokos vienumą, pripildydama dangų ir žemę dievų bei deivių eibe. Tečiau, kaip teisingai pastebėjo Thomas, ir čia kyšo monoteizmo mintis. „Šitame, sako jis, susipynusiame dievų ir pusdievių mišinyje yra vienas, kuris stovi jų visų priešakyje, kuris viešpatauja (su viešpatavimo ypatybėmis?) Jis daugiausia dirba pasaulio tverime, jis vaidina pirmąją rolę žmonių dalykų valdyme, į jį ypač taikoma miruolių maldos ir smilkalai. Ar Jis vadinas Ammonu Chamosu, Belu arba Juppiteru, tas nesvarbu; svarbu tai, kad laikas negalėjo išdildyti tikėjimo į vieną Dievą Sutverėją[1])".

Iš šito galima padaryti tokią išvadą: jei religija kulturai prekyn žengiant ne kįla, bet žemyn slenka, jei šiandien pas kulturos darbą pradedančius randame gan gryną Dievo idėją, jei ją sutinkame civilizuotų tautų religijų pradžioje ir net kaikuriuos jos pėdsakus velibesniuose laikuose, tai aišku, kad pirmiau žmonės tikėjo į vieno Dievo esimą. Tik laikui bėgant Dievo idėja temsta ir gaišta žmonių sąmonėje. Žmonės, paprastai, išpradžios gražias ir prakilnias mintis ilgainiui žemina savo prasimanymais, apkraudami jas pasakomis. Čia daug gali mums paaiškinti žmonių legendos apie numylėtus asmenis.

Darbartinių pirmykščių tautų monoteizmas neprasideda, kaip kaikurie tvirtina, bet jau nyksta. Apie tai liudija ne tik augščiau paminėtas faktas, kad juo žemiau civilizacijoje stovi kokia tauta, juo grynesnį turi apie Augščiausiąją Esybę supratimą, bet ypač tas pažymėtinas apsireiškimas, kad 1) tautose, išpažįstančiose vieno Dievo esimą, žino tai ir pripažįsta ne viena, kita, bet visos tos tautos vienatos; 2) tikėdami į vieną Dievą, mažai Juomi rupinasi, Jo negarbina prie jo nesišaukia. Šitas patėmijimas be galo svarbus — jis aiškiai parodo, kad monoteizmas jau gaišta, nes jei jis butu tik dar įvedamas, tai monoteistiškos idėjos butu žinomos tik kaikuriems, daugiau galvojantiems asmenims, be to tie asmenįs, kur Dievą pažino, kaip paprastai neofitai, butu karšti tos idėjos platintojai. Nežiurėtu jie į savo Dievą šaltai, bet kaip galėdami Jį garbintu. Tektu Jam nors ta garbė, kurią dabar apturi visokios dvasios ir stabai. Tai butu, žinoma, lengva pastebėti, kadangi kaipo naujas dalykas iššauktu tulą nerimavimą—gandą. O dabar nieko iš to viso nėra.

Monoteizmo nykimą patvirtina dar bantų kalba. Šita kalba, arba geriau kalbos, turi tą ypatybę, kad savo žodžiais

[1]) Les temps primitifs, t. I 288.

griežtai gali išreikšti kaikuriuos daikto privalumus. Le Roy, kalbėdamas apie jų Dievo supratimą, pastebi, kad jų kalbos daug yra aiškesnės, griežtesnės ir turtingesnės viduju žodžių turiniu, kuriais išreiškiama Dievo sąvoka, Jo privalumai ir aplamai tikybiniai dalykai, negu tos šių dienų jų religijinės pažiuros. Kodel taip yra? Ar tai nereiškia, kad jų idėjos apie Dievą ir religiją buvo daug aiškesnės kalbos formacijos laikais, negu tai yra dabar? Ar tai neiškalbingai pabrėžia, kad monoteizmas nesiartina prie jų, bet atbulai, tolinas nuo jų[1]). Taigi, faktų spiriami, turime pripažinti, kad monoteizmo buta anksčiau už politeizmą. Mėginimai išvesti monoteizmas iš politeizmo nepasisekė.

Kai-kurie mėgsta tvirtinti, kad monoteizmas kilęs šitokiu budu. Pasak jų, žmonės kada tai garbinę savo mirusių bočių dušias, iškart garbinę visas lygiai, bet ilgainiui dalykai atsimainę—jų vieną tapus pakelta į vyresnes už kitas, kiek vėliau ji pasilikus Dievu.

Vis tai butu labai gera, kad faktai nekalbėtu priešingai: 1) jog paprastai pirmykščiai žmonės nepripažįsta žemesnių dievų, kurių viršininku butu didesnis dievas,2) kad kur tik animizmas arba vėlių garbinimas daugiau išsiplėtojęs, monoteizmas silpnesnis, 3) kad daugelis Australijos ir Afrikos tautų visai negarbina savo mirusių bočių ir kai-kur net užginta jų vardus ištarti[2]). — Dievas perdidis ir peraugštas, kad galima butu jis pastatyti vienoje eilėje su dvasiomis, yra tai dalykas kuoverčiausios garbės, kokį tik gali išsvajoti musų laukiniai žmoneliai. Jisai pilnas gyvybės stoja pasaulio pradžioje, jam viskas priguli, Jisai ne mirusio žmogaus dvasia, kadangi jis niekados nemirė, jis amžinas. Dvasių nelaikoma dievais. Dvasios, pasak pirmykščių, tai ir yra dvasios, su jomis reikia gerai gyventi, nes jos gali arba padėti, arba pakenkti žmogui, bet jos nėra dievai[3]). Žodžiu, animizmas netinka monoteizmui išaiškinti. „Animizmas, sako Lang, kiekvienu žvilgsniu pilnas religijinio išsigimimo diegų, diegų, kurių nei buvo, nei galėjo buti žemiausioje, tikrai pirmykštėje teistiškų pažiurų formoje. kuomet žmonės anaiptol nemanė savęs klausti apie metafizišką Augščiausios Esybės prigimtį[4])“.

Negalima taip-pat išvesti monoteizmo iš magijos. Pasak šios teorijos šalininkų, žmonės tikėję į kažin kokias gamtos spėkas, stovinčias virš bendrų priežastingumo dėsnių. Šitas

---

[1]) Cf Le Roy op. c. 126.
[2]) Cf Radzisz. op. c. 58.
[3]) Cf Schmidt op. c. 175.
[4]) The Making—264. Radz. op. c. 141.

spėkas galima buvę pavergti tam tikromis magijos praktikomis. Ilgainiui visoms toms suvestoms kruvon spėkoms pridavę gyvastį ir asmens reikšmę ir atsiradęs monoteizmas. Tiesa, Augščiausiai Esybei pripažįstama spėkos virš bendro priežastingumo dėsnių, butent tvėrimo galė, bet tas nereiškia, kad Dievas butu kilęs iš magijos spėkų. Jei taip butu, tai magija, kuri stengiasi išnaudoti tokias spėkas, nepasidrovėtu pavergti savo tikslams ir patį Dievą. Tečiau faktas lieka faktu, kad magija niekur nedrįsta pakelti rankos prieš Augščiausiąją Esybę.

Negana to. Magija pas kuolabjausiai pirmykščius, kuožemiausiai kulturoje stovinčius žmones mažai teišsiplėtojus, kuomet vieno Dievo sąvoka labai augštai iškilus. Teorijos mokymu turėtu buti atbulai[1]).

Kiti vėl norėtu įkalbinėti, buk vieno Dievo idėją pirmykščiai įgavę iš misionierių. Tečiau šita nuomonė niekam netikus, nes, nekalbant jau apie tai, kad laukiniai žmonės sunkiai pasiduoda svetimų žmonių įtekmei, kad monoteizmas šituo keliu negalėjo taip greit visur išsiplėtoti, šito tvirtinimo silpnumą parodo kad ir toks atsitikimas. Vienas australietis paklaustas, ar nepasakoją gyventojai apie vieną Dievą iš misionierių žodžių, taip atsakęs: „Jei šitie dalykai paeitu iš baltųjų, ypač iš misionierių, tikrai visa tai lygiai gerai žinotu moteris ir vaikai, o daugel kartų net geriau, negu suvis seni vyrai, kurie mažiausiai turi santikių su baltaisiais. Dabar kaip tik yra išvirkščiai. Šitie dalykai lyg kokia giminės šventenybė laikoma paslaptyje nuo moterų ir vaikų[2]).

Iš kur gi tad atsirado pas pirmykščius žmones vieno Dievo idėja? Nemanau čia šito dalyko plačiau gvildenti, noriu tik pažymėti, kad Švento Rašto pasakojimas apie pirmykštį apreiškimą neatrodo taip jau išsvajotu, kaip gal nevienas manė. Be to, anot daugelio mokytų vyrų (Schmidt, Le Roy, Lang, Radziszewski etc.) čia veikė dar priežastingumo dėsnis. Pirmykštis žmogus atsistojęs ant žemės matė daug visokių daiktų. Keno tai visa? Kas tai padarė? Žinojo, kad niekas savaime be priežasties neatsiranda, kad norint ką turėti, reikia tai padaryti; matė, kad jisai pats viso šito negali padaryti. Tai spirte spirė jį pripažinti galingesnį už save, kurs viską padarė. O pažinęs pajuto, kad reikia Jis garbinti. Bet tai jau kitas klausimas, kaip žmogus priėjo prie vieno Dievo pažinimo, ganės mums faktas nustačius.

K. Č-ras.

---

[1]) Cf Schmidt 404—5.
[2]) Cf Schmidt op. c. 129.

LITERATURA.

— W. Schmidt S. V. D. Der Ursprung der Gottesidee eine historisch-kritische und polemische Studie I Münster 1912.
— Bricout. Où en est l'Histoire des Religions 2 t. Paris 1911 (str. A. Bros.).
— „Christus". par J. Huby Paris 1913.
— M. Thomas. Les temps primitifs. 2 t. Paris.
— J. Radziszewski. Geneza Religii Włocławek 1911.
— Le Roy. Religia Ludów Pierwotnych (La Religion des Primitifs) thom. Dr. W. Kotf i Dr. A. Szymański Warszawa 1912.
— Gutberlet. Lehrbuch der Apologetik I Münster 1888.

Kalnėnas.

Apie žudymąsi.

Pasiremdami historijos žiniomis, galime pasakyti, kad pirmi nusižudymų atsitikimai ištiko Rytuose, kame viešpatavo panteizmas. Taip Japonijoj, Kynuose, Indijoj žudymasis netik nebuvo laikoma nuodėme, bet dar gerbta kaip pagirtinas dalykas, juoba kad ir pats didysis Budda bado metais nusižudė, idant tėvynainiai pramistu jo mėsa. Priešingai—pas chaldėjus, persus ir žydus į žudymąsis žiurėta kaipo į didžiausią nuodėmę. Nežiurint to, žudymaisi Aigypte, ypač Marko Antonijaus laikais, atsitikdavo labai dažnai. Ten buvo įsteigta net tam tikra akademija, kurioje norintieji nusižudyti rinkdavosi svarstytų, kokiu budu tai lengviau ir maloniau atlikus. Vakarų Europoj' pažiuros į žudymąsi daug kuo skyrėsi nuo Rytų. Graikai žudymąsi laikė bjauriausiu dalyku ir nusižudėlių nedegindavo, kaip kitus numirėlius, bet tiesiog užkasdavo žemėsna. Mat, bijojo tuo sutepti ugnies šventumą. Ryme pirmais amžiais pažiuros į žudymąsi maž kuo tesiskyrė nuo graikų. Virgilijus savo giesmėse nusižudėlius talpina po žeme,

Taigi iš 1 milijono gyventojų Francijoj išpuola 11,6 vaikų ir jaunuomenės nusižudymų. Prusijoj, anuot d-ro Bar'o, nusižudymai jaunuomenės tarpe iki 15 m. buvo 2,1, o tarp jaunuomenės nuo 15—20 m. 10,9 t. y. abi priauganti karti davė 13,0 nusižudymų iš 1 milijono žmonių. Belgijoj panašių nusižudymų 10,0. Tuotarpu Rusijoj skaičius nusižudymų vaikų ir jaunuomenės tarpe daug didesnis, negu kitų valstijų. Taip per vienus tik metus nuo 14 birželio 1908 m. iki 14 birželio 1909 m. d-ras Choroško („Vaikų nusižudymai") surinko žinių apie 776 vaikų ir jaunuomenės nusižudymus (338 vaikinai ir 438 mergaitės). Aplamai Rusijoje kasmet atsitinka 169,8 jaunuomenės nusižudymų, tuotarpu Prusijoj, sulig prof. Eilenburgo[1]) statistikos tik 53 — tris kart mažiau. Taigi Rusija, nors nusižudymų skaičiuje aplamai užima beveik paskutinę vietą, bet nusižudymų vaikų ir jaunuomenės skaičiuje pirmąją ir kasmet daro rekordą.

Žudymasis vienas svarbiausiųjų musų laikų klausimas ir juo užsiima kaip sociologai ir psichologai, taip moralistai ir psichologai. Užtat pravartu bus ir mums pažiurėti, kokios priežastis verčia žmones žudyties. Vieni sako, jog nusižudymas ankštai surišta su žmonių kultura, nes žmogus juo žemesniame kulturos laipsnyj, juo mažiau jis brangina s v e t i m ą gyvybę, o juo augštesniam juo mažiau jis brangina s a v ą j ą. Užtat pas laukines tautas nužudymai—paprasčiausias dalykas, bet nusižudymai — retenybė. Taigi gal tuomi išaiškinama, kodel dabartiniais laikais, tos techniškos kulturos laikais, taip didelis skaičius nusižudymų, ypač tarp kulturingų tautų. K. A. Scalton'as, viens iš žymiausiųjų Europos mokslininkų, anglų žurnale „Nineteeth Century" sako, jog svarbiausia priežastis tokio didelio skaičiaus nusižudymų ir jų didinimos, tai augimas vidujinio nepasitenkinimo (malaise) savimi, savo padėjimu; nepasitenkinimo, einančio iš didinimos norų neparaleliai didinimui jų patenkinimui. Tas nepasitenkinimo jausmas didinas, draug su materialistiškomis pažvalgomis į gyvenimą ir nykimu žmonėse tikėjimo. Žmogus daugiau reikalauja iš gyvenimo, nei gyvenimas jam duoda.

D-ras Rotfuchs[2]) mano, jog viena svarbiausiųjų žudymosi priežasčių yra alkoolis. Nei viena yda taip neišsiplatinus tarp žmonių, kaip girtybė ir nei viena yda nereikalauja sau tiek aukų, kaip ji. O juk 75% visos žmonijos, anot prof. Forelio, vartoja alkoolį. Užtat neabejotina, jog alkoolis ir šia-

---

[1]) „Школьныя самоубійства" p. 5.
[2]) „Prąd" 1911 r. № 1 p. 16.

me klausime turi didelę svarbą. Nemaža dalis (142 iš 520) nusižudėlių pradėjo gerti delei didelio vargo. Daug kas nusižudo, negalėdamas paliauti gėręs. Didelis skaičius (148 iš 520) girtuoklių nusižudo, nes juos dažniausia pašalina nuo tarnystės. Neapsakomas sujudimas dirksnių, ką ir daro alkoolis, patraukia žudytis (46 iš 520) asmenis visai prie to nelinkusius. Daugumas ligų eina iš alkoolio; ligonis (82 iš 520) geria, kad užsimirštu kentėjimus. Sunkus ekonomiškas buvis irgi gan dažnai priverčia nusižudyti. O kas dažniausiai kaltas? Kas kaltas, kad vaikai apiplyšę, badauja? Kas veda iš tvarto paskutinę karvutę? Kas? — Dažniausia alkoolis. Iš visų viršminėtų alkoolio kenksmingumų, galime drąsiai pasakyti, jog ten, kur daugiausia vartojamas tas kartus midus, turi but daugiausia ir nusižudymų. Taip ir yr. Štai didesniuose miestuose, kame daugiau girtuokliaujama, nusižudymų skaičius, kaip minėjome, du, tris ir daugiau kartų didesnis, nei provincijoje, kur alkoolio, sulyginamai, mažiau vartoja. Pavyzdžiui paimkim dar Norvegiją — ten nusižudymų skaičius visų mažiausias ir kasmet žymiai mažėja. Bet neužmirškim, jog ir alkoolio ten labai mažai vartojama ir gan pasekmingai vedama kova su juo; girtuoklybė ten kasmet ir-gi mažinas. D. N. Borodina pirmame visuotiname kovai su alkooliu susivažiavime Rusijoje, skaitė interesingą referatą apie sąryšį tarp girtuoklybės ir nusižudymų[1]). Taip 1854—70 m. ant vieno gyventojo išpuola 3,4 litrų degtinės, 1861—70 m.—2, 8, 1871—80 m. 3,4 ir 1881—90 m.—2, 2. Draug su tuo ir nusižudymų ant 1 milijono gyventuoju 1854—60 m. buvo 101, 1861—70 m.—85, 1871—80 m.—70, o 1881—90 m. tik 67. Tuo budu nors mokslininkai ir gydytojai stengiasi išaiškinti nusižudymus visa eile specialių, ekonomiškų ir organiškų priežasčių, bet ir alkoolis, kaip matome, yra vienas svarbiausiųjų priežasčių tos nelaimės, juoba, kad tėvai alkoolikai netik patįs tampa nelaimingi, bet dar užkrečia visą savo giminę, vaikus, kurie gimsta—dvasiškai ir fiziškai ligoti, tampa pamišėliais, visuomenės šiukšlėmis ir dažnai baigia gyvenimą nusižudymu.

Nemažai nusižudymų suaugusių tarpe atsitinka del šeimyniško nesutikimo, paleistuvystės, neišgydomų ligų (ypač veneriškų), nuobodaus gyvenimo, nemalonių politiškų sąlygų, atmestos meilės ir visa eile moraliai-erotiškų priežasčių (dažniausia tarp moterų). Vargu nudien rasti šeimyna, tarp ku-

[1]) Труды перваго всероссійскаго съѣзда борьбы съ пьянствомъ. СПБ 1911 г. т. III р. 1104.

rios sąnarių butu meilė vienybė: visur vaidai, nesutikimai nuo turtingojo princo rumų iki duminei vargšo bakužėlei.

Dabar pažiurėkim, kokios svarbiausios priežastis nusižudymo jaunuomenės tarpe. Kokiame stovy dabar jaunuomenė? Šiandieninė jaunuomenė randasi labai apverktinam stovyje. Daugumas, beveik didesnė pusė ligoti, susinervinę, psichiškai nenormaliai, kas seniau buvo laikoma vienatine priežastim nusižudymo, bet dabar jau išrodyta, kad nusižudo žmonės visai sveiki ir psichiškai normaliai. Prof. Chlopin'as, surinkęs žinių iš paskutiniųjų 25 metų apie moksleivių žudymąsi, sako, jog nerviškai-psichiškos ligos vidutinėj mokykloj davė 27,4%, o augštesnėj 29,8%— t. y. beveik trečdalį visų nusižudymų. Serga nerviškai-psichiškomis ligomis įžengiamoj klasėj 8%, VI—44%, o VIII net 69% (2 Pirogovo susivažiavimas). Kuogi išaiškinti tas psichiškas nenormalumas musų jaunuomenės, tas jos nervingumas. O juk svarbiausia užduotis kiekvienos tautos, valstijos išauklėti sveiką, tvirtą, energingą jaunuomenę. Priežastis to nenormalumo šiandieninės jaunuomenės tai paleistuvystė, pauperizmas, politiškos ir ekonomiškos sąlygos ir svarbiausia blogas išauklėjimas. Juk jaunuolis ne gimė ištvirkusiu, paleistuviu; jis pasileidė gyvendamas tarp musų, ačiu blogiems pavyzdžiams, kaip sakiau, blogam išauklėjimui. Vaikai dažniausiai auklėjami mokykloj, bet deja, pati mokykla vaidina gan svarbią rolę nusižudymuose jaunuomenės tarpe. (Čia nekalbu apie užsienių mokyklas). Ji davė 35% visų jaunuomenės nusižudymų. Kur užsitikėjimas, kur meilė? Kur auklėjimas ir sielų vadovai? Jieškokit kur norit, tik ne mokyklų sienose, kame viešpatauja dabonė, grąsa, disciplina, kartais net peraštri. Prisimenu žodžius gerb. S. Čiurlionienės („Lietuvoje"): „Mokykla neturi jokių etiškų postuliatų, jokio vaikų auklėjimo ten nesimato, jų sielos auklėjimu mokykla nesirupina". Užtat ir nenuostabu, jog iš mokyklos išeina l'homme á la machine.

Visuomenė, tėvų komitetų asmenyje, surinko iš paskutiniųjų 5 metų žinių apie 78 pasikėsinimus moksleivių nusižudyti, 138 nusižudymus, 290 atsisakymų toliaus mokinties, 4,700 išstojimo iš mokyklos, del netikro apkainojimo jų mokslo žinių ir 10000 atstatymo iš mokyklos delei „слабых успѣховъ". Tai tau hekatakomba jaunų vyrukų ant altoriaus mokyklos disciplinos, egzaminų, laipsnių ir t. t. Nėra ko stebėtis, juk del vieno tik Kossakauskio, kurio vardą tukstančiai moksleivių ištardavo su didžiausia baime, nusižudė 18 jaunų žmonių, abiejos lyties.

Kitataučių moksleivių tarpe (jie labjau suvaržyti) nusižudymai ir nerviškos ligos labjau išsiplatinę, nei tarp rusų (Maskvoj 21%, Varšuvoj 58%). Taipogi vidutinėj mokykloj, kame disciplina kur-kas aštresnė nei žemutinėj ar augštutinėj, nusižudymų skaičius daug didesnis. Tą galima patirti iš d-ro Gordono statistikos, kurią čia ir privedu.

	1902m.	1903m.	1904m.	1905m.	1906m.	1907m.	1908m.	1909m.	Išviso
	v. m.	v. m.	v. m.	v. m.	v. m.	v. m	v. m.	v. m.	
Augštes. mokykla.	1 1	7 5 2	11 10 1	31 29 2	6 6 —	79 69 10	129 101 28	157 121 36	421
Vidutinė.	10 9 1	15 11 4	20 16 4	7 40 7	71 57 14	93 68 25	132 79 53	230 165 65	618
Žemutinė	—	1 1 —	3 3 —	—	1 — 1	12 8 4	20 13 7	17 12 5	54
Specialė	1 1 —	2 1 1	9 8 1	5 5 —	23 16 7	17 13 4	30 23 7	37 26 11	124
Nežinom.	1 1 —	—	—	—	—	—	1 1 —	9 6 3	11
Išviso	13	25	40	86	101	201	312	450	1228

Iš kitų priežasčių nusižudymo moksleivių tarpe, reikia paminėti alkoolizmas, kuris davė 3% visų nusižudymų, nepasisekusi meilė 5%, šeimyniški nesutikimai ta „kova tėvų ir vaikų“ 4% ir aplamai paleistuvystė, morališkas ištvirkimas. Pavyždžiai iš literaturos, jei joje nusižudėliai garbinami, gan dažnai lenkia jaunuomenę prie nusižudymo. Daug kas užmeta Arcibaševui, kad jis savo raštais žadinąs jaunuomenę žudytis, o ir buvę nusižudymų iš priežasties jo raštų skaitymo. Taipogi aprašymas laikraščiuose nusižudėlių, dažnai riebiomis raidėmis, pažadina jaunuomenę žudytis, juoba, kad tai labai pigus budas nudien pragarsėti. Belieka tik dar pakalbėti apie vieną visų svarbiausią priežastį visų nusižudymų, kaip suaugusių, taip ir jaunuomenės tarpe—tai tikėjimo stoka, stoka Kristaus idealų. Pradžioje rašinėlio jau minėjau, kad su priėmimu krikščionystės nusižudymų skaičius žymiai sumažėjo, bet apsilpus tikėjimui, reformacijos laikais, tas skaičius vėl pakilo, dauginas draug su materialistiškomis pažval-

gomis į gyvenimą draug su moraliu ištvirkimu. Tikėjimas nustoja buti sielos parama. Istorija faktais parodo, jog jei, kokia visuomenės dalis išsižada tikėjimo, ten tuojau ima viršų beribis individualizmas, sausas egoizmas, o juk nusižudymas pirmų pirmiausia ir yra egoistiškas dalykas. Nusižudėlis nori tik save išgelbėti nuo tam tikrų kentėjimų, nemalonumų, bet nepamano kokią jis nemalonumą, o kartais ir nelaimę atneša giminėms, tėvams, draugams ir net ištisai visuomenei. Juk dažnai nuo vienos gyvybės priguli visos šeimynos laimė. Nusižudymas sunki nuodėmė, nes nusižudėlis savinasi sau teisę, prigulinčią vienam Dievui. Todel Bažnyčia ir nelaidoja nusižudėlių kapuose su bažnytinėmis apeigomis.

Pagaliaus žudymasis yra priešingas ir prigimčiai, nes žmogus įgijęs gyvenimą, jungia savyje norą toliau gvventi. Viskas pasaulyje auga, plėtojas bujoja.

Todel

Instaura omnia in Christo,
Tu kurs Dievo nepažįsti!

o pirmiausiai šeimyną, jaunuomenės auklėjimą. Tada nebus šeimyniškų nesutikimų, dažnai vedančių prie žudymosi, tada žmonės savo akimis pažvelgs į gyvenimą ir jo uždvotis, o protingai išauklėtas budas ir valia nepasiduos gyvenimo nepasisekimams.

Visa į kruvą suvedus galima pasakyti, jog svarbiausios nusižudymo priežastįs, pas užaugusius: 1) Stoka tikėjimo, 2) girtuoklybė, 3) paleistuvystė, aplamai moralis ištvirkimas, 4) šeimyniškos nesantaikos, 5) bijojimas kentėjimų arba pasekmių ligų, 6) nuobodus gyvenimas, 7) klaidinga ambicija, 8) sunkus ekonomiškas bei politiškas buvis, 9) atmesta meilė ir 10) erotiškai— moralės priežastįs (šios dvi pastarosios dažniausia pas moteris). Tarp vaikų ir jaunuomenės be kaikurių viršminėtų dar: 1) blogas naminis auklėjimas, 2) mokykla, 3) nerviškai-psichiškos ligos, 4) pavyzdžiai iš literaturos, draugai ir 5) baimė bausmės.

Panevėžys 8-IV-14 m.

Iš laikraščių.

Einąs Petrograde lenkų jaunuomenės laikraštis „Głos Młodych“ šių metų № 7 patalpino straipsnį apie gyvavimą lietuvių moksleivijos. Straipsnis, matomai, rašytas aušriniečio, o kaipo tokio nepraleista progos savo „tavorą“ pagirti, o svetimą papeikti.

Pačioje pradžioje straipsnio autorius nurodo skaičių abiejų lyčių lietuvių moksleivijos, augštesnėse mokyklose Rusijos, Vakarų Europos ir Amerikos. Autoriaus nuomone, tas skaičius siekia 500—600. Charakteringiausis bruožas lietuvių moksleivijos, tai jos demokratiška kilmė. Ant 100 (tiek buvo ant ankietos atsakyta) 77 vaikai valstiečių, 14 bajorų ir 8 miestelėnų. Tas galima išaiškinti tuo, kad daugumas, didesnė pusė, lietuvių bajorijos suelenkėjusi. Ta demokratiška jaunuomenė nėra turtinga ir dauguma turi sau patįs uždarbiauti duoną. Nežiurint gi į tai lietuvių mokslus einančioji jaunomenė aktiviai dalyvauja visuomenės veikime. Kas gi prikelė tautą iš gilaus nacijinio miego? Galima pasakyti, jog tai darbas nedidelio burelio akademikų. Ilgai jiems prisiėjo kariauti su žmonių tamsybe, sukietėjusiais prietarais bajorų ir kunigų (?), su valdžios priespaudomis, kur pagaliaus visos sunkenybės ne buvo pergalėtos ir tauta atgimė.

Atsitikimuose 1905 metų lietuvių jaunuomenė dalyvavo gan gyvai.

Toliaus autorius aprašo dabartinį moksleivijos veikimą. Moksleivija pasidalijusi į dvi svarbiausias idėjines atlaužas: pažanginę ir klerikalę.

Bepartijinė, pažanginė jaunuomenė susispietusi apie „Aušrinę“, kurios tikslas padėti jaunuoliui vispusiškai išsilavinti. Santikis aušriniečio su visuomene apibudinama sekančiais žodžiais: „Każdy człowiek jest sam dla siebie celem do którego zdąża samoistnie, Ludzie tworzą społeczenstwo po to, aby wspólnemy siłami każda jednostka mogła dopiąc swego celu—w jednym wypadku człowiek indywiduum wygrywa, w innym zaś zmuszony jest ucier-

pieć, ale tylko w ten sposób może być zachowana ròwnowaga między oddzielną jednostką i społeczenstwem, a bez którego jednostka nie może obejść się".

„Aušrinė", pasak autoriaus buvo ir bus „szczerze demokratycznem lecz bezpartyjnem pismem, gdyż partyjne zróżniczkowanie się posròd uczącej się młodzieży jest zbyt wczesne".

Ypač žingeidus atsiliepimas autoriaus apie „Ateitį" ir ateitininkus. Obalsis „Ateities" — „Omnia instaurare in Christo!" Klerikalė gi jaunuomonė Amerikoj susispietusi apie „Moksleivį". Ateitininkai katalikų bažnyčią pripažįstą vienaitine parama visos žmonijos, o delto taip „zajadle" jie ir kovoja prieš kiekvieną laisvą, neprigulmingą, demokratišką apsireiškimą lietuvių visuomenės gyvenime?! Savo draugų, „pažangiosios" jaunuomenės jie irgi neužkenčia. (Žiurėkit, kokie jie negeri!). Gyvumą lietuvių „klerikalėj" jaunuomenėj autorius pripažįsta, ji yra „bardzo ruchliwa i gorliwie pracuje".

„Człowiek współczesny nie chce być zależnym od wyższego Jestestwa, chce sam sobie być Bogiem. Sam dla siebie normą i żròdłem wszystkiego", bet „Spotkał go bolesny zawód, bo zrzuciwszy Boga, ciężar wiecznego dobra i prawdy, włożył na siebie jarzmo złego i błędòw, a dla tego włòzmy na siebie ciężar dobra, aby być prawdziwymi chrześcjanami".—Štai ateinininkų noras. Tvirtu įsitikėjimu savo pajiegomis, busiančia jų ateičia, katalikiška jaunuomenė, pasak autoriaus, labai panaši į Vakarų Europos socijalistus. Pažymėdamas, jog čia ne vieta su ta katalikiška jaunuomene polemizuoti, autorius tuo ir užbaigia savo straipsnį. Ir mes nemanome čia polemizuoti su „Głos'o" informatoriais. Konstatuojame vien neteisingą prilyginimą musų prie Europos socialistų", su kuriais nieko bendra neturime. Tarp jų ir musų yra nepanašumas, bet gryniausia antitėzė.

Kalnėnas.

Iš moksleivių gyvenimo.

„Saulės“ kursai. 18 birželio 1914 buvo $19^{13}/_{14}$ mok. metų pabaigos aktas. Po akto kursininkai ir kursininkės pradėjo skirstytis kas sau, palikdami kaikurie visus savo daiktus „Saulės“ namuose Kaune. Ir kas gi galėjo manyti, kad „Saulės“ draugija, turėdama tokius puikius namus, kurių gražumas viliojo kiekvieną praeivį, turės jieškoti kursams kitur buto! Bet virto kitaip: karui prasidėjus „Saulės“ namai tapo paimti valdžios karo reikalams. Dauguma kursininkų ir kursininkių abejojo, kad šįmet galės varyti toliau savo pradėtąjį darbą. Bet, ačiu uoliam veikėjui „Saulės“ draugijos pirmininkui gerb. kun. kan. Olšauskui, „Saulės“ draugija gavo leidimą d-ro Antano Vileišio vardu atidaryti prirengiamuosius kursus Vilniuje. Leidimas gautas, bet kame butas gauti? „Saulės“ draugijos pirmininkas kun. kan. Olšauskas su kursų užveizdėtoju p. J. Vokietaičiu beveik porą sąvaičių jieškojo Vilniuje tinkamo kursams buto. Galop po ilgo vargo surado: p. Sofija Grečaninova dovanai suteikė savo puikųjį butą. Negana to, kad „Saulės“ draugija sujieškojo kursams butą, gerai žinodama, kad daugelis kursininkų ir kursininkių atvažiuos Vilniun pirmą kartą ir per tai, kad nebutu išnaudoti kokių apgavikų, o taipogi, kad pripratinus prie tvarkos ir išlavinus valią, pasamdė bendrabučius: kursininkams—Aušros Vartų gatvė (Ostrovorotnaja) № 29 butas 17, ir kursininkėms—Tambovo gatvė № 22, butas 5.

Mokslas prasidėjo 25 spalio. Kursų atidarymo aktas buvo 7 lapkričio. Apie kursų atidarymo iškilmę buvo rašyta „Vilties“ šių metų 252 №, todel aš ir nebrašysiu čia apie ją. Pamokos esti nuo 4—9 val. vakarą, nes rytą esti gimnazijos pamokos. Pamokas išguldo šįmet šie mokytojai:

1) Kursų užveizdėtojas p. J. Vokietaitis — matematiką, pedagogiką ir dainavimą;
2) Balčikonis—lietuvių ir lotynų kalbas;
3) Kun. Jokubauskas—tikybą;
4) d-ras Vileišis—hygijeną;
5) Žmuidzinavičius—dailiarašti ir paišymą;
6) p-lė Pieninskaja—rusų kalbą, istoriją ir geografiją;
7) p-lė Lebkauskaitė—prancuzų ir vokiečių kalbas ir
8) p-lė Kriaučiunaitė—gamtos mokslą.

Kursininkai ir kursininkės, kuriems aplinkybės šiek-tiek leido, beveik visi sugrįžo; nemaža ir naujų pastojo. Visų kursininkų ir kursininkių jau yra 57[1]) ir galima tikėtis, kad jų skaičius padidės po Kalėdų. Įstojantiemsiems į kursus egzaminai esti du kartu į metus: rugpjučio ir sausio mėnesiuose; ir šiais metais, kaip paprastai, pradžioj, sausio 1915 m. buvo įstojantiems egzaminai, priimta 9. Šįmet kaikuriose mokyklose yra pertrauktas mokslas ir daug mokinių gaišina brangų laiką. Be tokių mokinių daug yra dar jaunų vaikinų ir mergaičių, kurie trokšta mokslo, bet yra jau peraugę metus ir nebgali tinkamon mokyklon pastoti. Tokiems galiu patarti stoti į „Saulės“ kursus. Įvedant Lietuvoje visuotiną mokymą labai reikalaujami tinkamai prisirengę liaudies mokytojai ir mokytojos. Taigi visi, kurie delei šiokių ar tokių priežasčių negali įstoti į Panevėžio ar Veiverių mokytojų seminarijas, tegul stoja į „Saulės“ kursus Vilniuje.

Reikia atsiminti, kad kiekvieno lietuvio priedermė mokintis, ir mokintis mokyklose, jei aplinkybės tik leidžia. Bet ir mokyklų yra visokių; lietuviai privalo lankyti ypač tokias mokyklas, kuriose mokinama prigimtosios kalbos ir tikybos. Jų lietuviai labai maža teturi: šįmet vienai vienintėlę — „Saulės“ kursus, nes Mariampolės «Žiburio» progimnazija del karo priežasties neveikia[2]).

Tą savo mokyklą lietuviai ir turi palaikyti: lankydami ją, aukodami josios reikalams kiek kas gali. Gal ne vienas pasakys, kad dabar blogos aplinkybės mokintis ir kad gal ir mokslo nebereikėsią jam. Tai tik tušti svajonė. Štai jums, broliai, pavyzdys, kaip privalote daryti: vienas vaikinas, buvęs ant pozicijos, sužeistas į ranką ir koją 7 rugpjučio mušyj pas Gumbinę ir paliuosuotas vos iki 1 balandžio, spalio mėnesyj pastojo į I kursą ir mokinasi.

Dabar aš jus supažindinsiu su „Saulės“ kursų planu. Prirengiamųjų kursų siekis rengti paaugusį abiejų lyčių jaunimą laikyti kvotimus, kad įgijus teises: a) liaudies mokytojaus ar mokytojos, b) aptiekos mokinio ar mokinės, c) antrojo skyriaus savanorio ir d) pirmojo tarnystės laipsnio. Į kursus priimami lietuviai abiejų lyčių be amžiaus apribojimo. Mokslas kursuose tęsiasi nevienodai: vieną, du, tris metus, ir priguli nuo įstojančiųjų išsilavinimo ir nuo to, į kurį kursą pastoja. Pastojant į pirmąjį kursą reikia žinoti pirmosios gim-

---

[1]) Vyrių 21, mergaičių 36; I kurse 14, II k. 26. III k. 17.

[2]) Red. prierašas. „Žiburio“ progimnazija jau vėl veikia kaip veikusi, bet turėjo pastaruoju laiku persikelti Vilniun. *Red.*

nazijų, progimnazijų, realinių arba vaisbos mokyklų klasės kursą; pastojant į antrąjį kursą—dviejų klasių žinias; į trečiąjį kursą—trijų viršminėtųjų mokyklų klasių žinias. Visi be skirtumo pastojantieji į kursus privalo išlaikyti tam tikrus kvotimus. Už kursų lankymą imama sekantis mokestis: pirmame kurse 40 rub., antrame 50 rub., trečiame 60 rub. Už senąsias ir naująsias kalbas imama atskiras mokestis, bet nedidesnis, kaip 10 rub. metams už kiekvieną. Geidžiantieji įstoti į prirengiamuosius kursus paduoda kursų užveizdėtojui per „Saulės“ valdybą prašymą priimti į kursus, nurodydami: į kurį kursą geidžia įstoti ir kokias teises įgyti nori prisirengti. Prie prašymo turi buti pridėti gimimo metrikai, ir tos mokyklos liudijimas, kurioje prašantysis mokinasi. Prirengiamuosiuose kursuose išguldomi sekantieji mokslo dalykai: tikyba, rusų, lietuvių, lotynų, vokiečių, prancuzų kalbos, aritmetika, geometrija, algebra, gamta, hygijena, geografija (visuotinoji, Rusijos ir Lietuvos), istorija (visuotinoji, rusų ir lietuvių), dailiaraštis, paišymas, dainavimas, pedagogika ir matematika. Nuo 1913 m. kursininkams ir kursininkėms įvesti vienodos varsos drabužiai. Norintieji gauti „Saulės“ prireng. kursų programą tegul kreipiasi į kursų užveizdėtoją šiuo antrašu: *Vilnius, Junkerių gatvelė № 8, butas 5.* Už programą reikia atsiųsti 20 kap. ir už atsiuntimą 2 kap., atsakymui į paklausimus reikia atsiųsti arba 3 kap. atvirutė arba 10 kap. krasos markė.

Kursininkai ir kursininkės, kurių tėvai arba globėjai nukentėjo nuo karo, gaus pašalpą, tik reikia savo valsčiaus viršaičio paliudijimas pristatyti apie tai. Kasmet neturtingi kursininkai ir kursininkės, gerai mokindamiesi ir elgdamiesi, gali tikėtis, kad gaus mažesnę ar didesnę paskolą užsimokėti už mokslą. Tokių paskolų duodama kasmet 400—600 rub.

20—XI—1914.

L—das.

Panevėžys. Šįmet pasidaugino čia mokyklų skaičius, nes iš Kauno tapo perkelti Pedagogiški kursai, kuriuose yra nemaž lietuvių (II kurse iš 17 klausytojų 3 liet., I-me gi daug daugiau). Bet aš, kaipo šiek-tiek arčiau žinantis vien realę mokyklą ir augštąją pradedamąją, kalbėsiu tik apie šias dvi. Pirmiau apie pastarąją. Toje mokykloje daugiausiai lietuvių (IV klas. iš 30 mok. 15 liet.; I kl. iš 54 mok. liet. 18). Pažymėtina štai kas. Stojant į šią mokyklą žydams nenustatyta procentinė norma, taigi ir jų čia nemažai pastoja, bet beveik niekas iš jų nebaigia. Pavyzdžiui, šiemet I kl. 15 žydų,

IV—gi nei vieno. Priežasties tokio apsireiškimo nežinau. Šįmet delei karo mokiniai mokinasi nuo 12 val. Marijinės mokyklos bute. Butas labai ankštas. Suolų tai pat maža. Tas viskas labai atsiliepia į mokinių sveikatą ir užsiėmimus. Mokiniai I kl. skundžiasi, kad prie galo lekcijos pradeda net galva sopėti. Suolai padaryti tokie, kad galėtu liuosai sėdėti tik du mokinu, tuotarpu priseina sėdėti po tris, kas, žinoma, baisiai nepatogu.

Vidutinėj realėj mokykloj disciplina irgi aštri. Baudžiama dažnai „karceriu“ nuo 1 iki 8 valandų.

J. U.

Veiveriai. Karo vėjui pustelėjus Veiverių seminarijos mokytojai apleido Veiverius ir išdumė į Užnemunį, gilyn į Rusiją; svarbesnius popierius ir knygas išvežė į Kurską; liko tiktai p. inspektorius, tuščioje, nykioje seminarijoje...

Nemalonų įspudį daro dabar išvaizda seminarijos, sodo... Visuose kambariuose pridraikyta šiaudų, primėtyta popiergalių, duonos trupinių, skurlių...; sodo tvoros nukurentos, išverstos; visokio „gero“ primėtyta ir sode, ir kieme, ir visur aplinkui; už sodo ir toliaus abipusiai plento apkasai... Tai vis „karo darbai“, nors dar jo čia taip kaip ir nebuvo. Vokiečiai Veiverių nesiekė...

Mokslas Veiverių seminarijos buvo prisidėjęs. Bet dabar seminarija išsikraustė į Švenčionis.

Mokinys *V. Šiaudadušis.*

Liepoja. Karas ir surištos su juom aplinkybės palietė ir šį Baltijos pakraštį. Kaip savo laiku laikraščiuose buvo minėta, liepos pabaigoj mokyklos čia liko uždarytos ir jų kanceliarijos išsiųstos Pskovan. Sunku buvo tikėties, kad mokslas beprasidėtu, nes, kaip tik tuo laiku, vokiečių laivai dar apšaudė miestą. Vienok, neatsižvelgiant į tai, išgirdome, kad rugsėjo 1 d. prasidės užsiėmimai. Del prasidėjimo jie prasidėjo, bet truko netik daugelio mokinių, bet ir mokytojų. Palengvėl sugrįžo mažne visi. Užsiėmimai tiek jau įėjo į savo normales ribas, kad jau ir antras Liepojos bombardavi-

mas, sulyginant kur-kas smarkesnis negu pirmasis, pertraukė užsiėmimus tiktai vienai dienai. Ar pavyks mokslo metus užbaigti paprastu laiku—nežinia. Bet visgi, jeigu lig šiol mokyklų neuždarė, tai tur-but ir neuždarys.

Nežiurint tų sunkių aplinkybių, lietuviai moksleiviai, kaip ir kitais metais, nesnaudžia, bet varo savo darbą ir varo gan intensiviai...

VIII kl. mokiniai padavė prašymą su tėvų parašais, kad abiturientų kvotimai butu leisti laikyti g r u o d ž i o, a r s a u s i o mėnesį. Prašymas buvo pamatuojamas: 1) tuomi, kad daug kas stoja karo mokyklosna, o tam reikalingas atestatas, 2) kad kaikuriems jau suėjo 20 m. ir jie, jeigu bus imami anksčiau laiko kariuomenen 1915 m., bus priversti, neužbaigę vidutinės mokyklos, stoti kareivių eilėsna ir 3), kad Liepoja tokiame padėjime, jog visados galima laukti bombardavimo, t. y. gali likti sutrukdytas visas mokslametis.

Prašymas savo tikslo greičiausiai nepasieks, nes, kada parėjo iš apskričio paklausimas, koki yra pedagogų nuomone, balsų dauguma liko atsakyta negativiai.

L. Ken-čius.

Maskva. L i e t u v i ų s t u d e n t i j o s g y v a v i m a s p i r m u o j u 1914/15 m. m. p u s m e č i u. Lietuviai studentai šįmet pradėjo kiek anksteliau vykti į Maskvą. Ypač suvalkiečiai. Netikėtai užklupęs Suvalkiją karas ir atpludę vokiečiai privertė juos pirm laiko apleisti savo tėviškės vietas.

Lietuvių studentijos upas šių mokslo metų pradžioje tekėjo, galima sakyti, po karo ženklu. Nepaprastas įdomavimasis karo bėgiu, rupinimasis savųjų ir savojo krasto likimu, tiesog nepaprastas troškimas žinių iš Lietuvos—tai dalykai, kurie labjausia judino studentijos mintis. Išviršiniai apsireiškė tai neužbaigiamais ginčais del šio karo pasekmių, del vokiečių žiaurumo ir, apskritai, del karo dorinės esmės. Tai žodžiai, buta ir darbų.

Nuo pat karo pradžios Maskvoje buvo daug sužeistų lietuvių kareivių. Aišku, kad reikėjo jais pasirupinti. Studentai kibo karštai į tą darbą be pažiurų skirtumo. Išrinktas buvo komitetėlis, gauta šiek-tiek lėšų, padalinta Maskvą į rajonus, kad lengviau galima butu susekti, kiek kur esama lie-

tuvių. Manoma buvo rimtai sutverti nemažą informacijos darbą. Bet jis nepavyko ar delto, kad lietuvių sužeistųjų skaičius sumažėjo, ar delto, kad darbo karštis atslugo. Tiesa, buvo ir kitų priežasčių, kaip va: vietinės administracijos šioks toks trukdymas, uždraudimas lietuvių spaudai skelbti sužeistųjų sąrašą. Pasitenkinta tat, sužeistųjų lankymu ir teikimu jiems smulkesnės pagalbos: laiškas parašyti, duoti laikraščių ir knygų pasiskaityti ir t. t. Tai daroma ir iki šiolei.

Žodžiu, karas skardžiai atsiliepė studentijos gyvenime. Ir nėr ko stebėtis. Jaunuomenė negali neatjausti ir neatsiliepti į tai, kas taip skaudžiai palietė musų tėvynę, kas taip netikėtai tulam laikui privertė staptelt taip puikiai besiplėtojantį kulturinį Lietuvos gyvenimą.

Antras dalykas, kursai gal dar daugiau įnešė sujudinimo ir rupesčių musų gyveniman, tai kareiviavimo reikalas. Tiesa, nevisus jis telietė, bet užtai tiems, kam grąsė pavojus stoti kariumenėn, jis buvo tuo opesnis. Bet, ačiu Dievui, „krizis“ nuslinko gerai, jeigu neskaityti tų draugų, kuriems reikėjo stoti ir taip, nes jie buvo ar atsargos praporščikais, ar bebaigiantis medicinos fakultą. Tuo budu dabar karo lauke veikia draugai: E. Draugelis, V. Žilinskas, M. Mickus, J. Marcinkus, B. Šklėrys, A. Sipavičius, A. Lastauskas (šis pastarasis—sužeistas Galicijos fronte, ir dabar yra Maskvoje). Beto yra draugų, kurie veikia ligonbučiuose ar feldšeriais, ar gailestingais broliais.

Vasario mėnesį gal ir-gi bus ėmimas, bet jau jis didelio sujudinimo nebeįneš, nes po visų „baimių“, daugumas apsiprato su jomis.

Šiaip jau gyvenimas slenka paprasta vaga, jeigu ir buvo įdomesnių „apsireiškimų“, tai prie jų grįšime kiek žemiau.

Jeigu dabar pažvelgti į studentų ateitininkų gyvenimą, tai reikia pripažinti, kad karas nei kiek nekliudė gyvenimui ir gyvumui besiplėtoti. Ir skaitlium bent kiek ugtelėjom, nepriskaitant tų asmenų, kurie dvasia mums artimesni, bet kurių nekvietėm į musų artimesnį sukurėlį, nes jie gal per daug jaustusi „suvaržyti“ musų idėjine drausme. Ar tai karas, ar kitos kokios aplinkybės—nesiimu spręsti—sutelkė mus į ankštesnę, artimesnę ir atviresnę šeimyną. Taip, kad tik pasidžiaugti tegalima. Karas iškėlė ir musų tarpe klausimų, kuriuos stengėmės išrišti pasikalbėjimuose. Tie klausimai maž—daug šie: kas tai karas Kristaus mokslo šviesoje, kaip apskritai krikščionis privalo į karą atsiliepti, apie gilesnes šio karo priežastis, ką šis karas Lietuvai lemia ir ko galima iš jo laukti, kaip privalėtu apsireikšti musų veikimas karo

metu ir po karui. Be šių „opiųjų“ ir „bėgamųjų“ liesta šiek-tiek ir musų pasaulėžiuros klausimų, kad ją pagilinus ir tvirtesniais pamatais parėmus.

Toksai tai buvo, paviršutiniais ruožais, musų, Maskvos at-kų, gyvenimas. Pagaliaus pasigirsiu, kad ir Kučias šventėme kruvoje. Buvo visako: ir plotkų, ir lietuviško kisieliaus, ir net... šienelio. Tikrai jautėmės šeimynėle, nors vis gludėjo mintyse, jog švenčiam ne Lietuvoj, ne pas savuosius...

Yra dar vienas paminėtinas dalykas. Ne tik paminėtinas, bet ir labai įdomus. Turiu omeny naujai Maskvos lietuvių studentijos tarpe iškeltą „vienybės“, bei „bendro veikimo“ klausimą. Reikia manyti, kad, tur but, karas prisidėjo prie to klausimo iškėlimo, nes kaip tik šiuo metu pasitaikė daugiau progų tąją vienybę tarp draugų pirmeivių ir katalikų reikšti.

Štai tos progos.

Maskvoj buvo manoma surengti didelis koncertas-lekcija supažindinimui rusų visuomenės su lietuviais. Sumanymas kilo „pirmeiviškos“ Lietuvių draugijos augštųjų Maskvos mokyklų moksleiviams šelpti sąnarių tarpe. Kadangi tai buvo visai Maskvos lietuvių kolonijai svarbus darbas, tai kreiptasi tarp kitko ir į „Rutos“ draugiją su pakvietimu dalyvauti chore ir t. t. Ateitininkai, kas tik sugebėjo, alei vienas prisidėjo ir lankė griežtai ir punktualiai visas repeticijas. Bet deja, vietinė administracija po ilgų prisikabinėjimų nerado galima leisti koncerto-lekcijos.

Beto, Maskvos lietuviai dalyvavo labdarybės bazarė, kurį buvo surengusi Rusijos miestų sąjunga. Kad lietuviai mano dalyvauti tam bazare, apie tai rutiečiai nežinojo beveik iki pat paskutiniųjų dienų. Koki draugija dalyvauja lietuvių kijosko rengime, kas ten bus, gal reiktu padėti darbu ir t. t. tai nuo „Rutos“ ir at-kų buvo kaž-kodel slepiama. Kodel— iki šiol dar neaišku. Pagaliaus, dežuruoti kijoske nebuvo paskirta bent nei vienam studentui at-kui. Kodel—tai paslaptis. Kodel vienu atveju rasta reikalinga kreiptis į „Rutą“, kitu-gi ne? Vis-tai nepermanomi man dalykai, nors, mano išmanymu, ir koncertas - lekcija ir dalyvavimas bazare—tai bendri visos Maskvos lietuvių kolonijos reikalai. Tiesa, vienas rutiečių dežuravo ir pardavinėjo kijoske, bet, kaip iš jo sužinojau, jam tą teisę kartu su įėjimo bilietais perleidęs kitas draugas ne rutietis. Ir kaip iš tikrų šaltinių teko girdėti, jį paskui „draugai“ pirmeiviai įtarinėję, kad jis tai daraąs, vien del... savo garbės!.. Ar-gi, pavyzdžiui, turint vistai omeny, negalima butu šitaip sąprotauti: draugai pirmeiviai nepakvietė studentų—at-kų kijoskan, kad parodyti, jog ir jie

vieni gali apsidirbti, jog jie vieni yra gilus tautininkai, nes vieni tik dirbą tautinį darbą. Ergo... draugai pirmeiviai dirbo vien tik del savo garbės. Bet tai butu aiškiausias įtarinėjimas, kurio nei nedrįsčiau ir draugams pirmeiviams primesti, nes tai butu jau tikrai... chamiškai. Bet tuščia jo!

Jeigu at-kai dalyvavo chore ir butu dalyvavę lietuvių kijoske, — tai, mano išmanymu, jie tai darė *pirmiausia* ne vienybei su pirmeiviais reikšti, bet pildę savo griežčiausią *priedermę* visos *lietuvių* tautos reikalais, čia vien tik svėrė priedermė prisidėti prie lietuvių tautinio darbo.

Bet buta jau derybų aiškiai apibrėžtu tikslu—del bendro veikimo su draugais pirmeiviais.

Platesnių žinių tuo reikalu malonėjo man duoti „Rutos“ valdyba, suteikdama protokolų knygą, laiškų originalus ir kopijas.

Lietuvių dr-ja a. M. m. m. š. įteikė „Rutos“ Valdybai šitokį laišką, rašytą spalių m. 22 d. 1914 m.:

Lietuvių studentų žiemetijos „Rutos“
Valdybai, Maskvoje.

Lietuvių draugijos augštųjų Maskvos mokyklų moksleiviams šelpti Valdyba šiuo praneša, kad šiais mokslo metais bus rengiama visa eilė savybės vakarėlių (kas antras šeštadienis) Mausfeldo mokyklos bute.

Tų vakarėlių tikslas: 1-o suvesti musų kolonijas lietuvius į artimesnę pažintį ir 2-o suteikti šioje nepaprastoje Maskvos lietuviams (tur but, valandoje. Mano prierašas.) šiek tiek šviesesnių valandėlių daina, muzika bei dailės veikalų skaitymu.

Dabar, rodos, atėjo valanda, kuomet galima tikrai pasakyti· gana jieškoti to, kas mus skiria; jieškokime, kas mus vienytu.

Viršminėtieji vakarėliai, rodos, ir galėtu buti vienu tokių vienijančių pamatų.

Draugijos pirmininkas:
Draugas *Vyt. Petrulis.*
Už sekretorių *St. Naginskas.*

Visiems, tur but, aišku, kad laiškas labai atsargiai parašytas. Jį galima visaip suprasti, butent, ar kaipo pakvietimą bendran darban, ar tik atsilankyti savybės vakarėliuose. „Rutos“ Valdyba, kaip sprendžiu iš 3 lapkričio m. dienos Valdybos posėdžio protokolo, pažvelgė į laišką giliau ir draugiškiau, suprasdama tąjį laišką, kaipo pakvietimą bendrai darbuotis. Tai aišku iš šių protokolo žodžių (pusl. 30): „Iš antros šio laiško dalies aišku, jog siuloma abiem organizacijom sueiti vienybėn, siulama bendras darbas. Todel „Rutos“ Valdyba vienbalsiai pripažinusi bendro veikimo reikalą, nutarė pradėti del šio dalyko tartis turint omenėj vieną butinąją sąlygą: „kad ir mažumos teisės butu nepaliečiamos, nes

bendras darbas nereikalauja išsižadėti to, kuom esama“ (pusl. 30).

Beto, nuo at-kų, draugai Bizauskas ir Grajauskas buvo atsilankę L. D. a. M. m. m. š. valdybos posėdyje, kad susipažinti, kaip viršminėtos dr-jos Valdyba supranta bendrojo veikimo sąlygas. Pasirodo, kad at-kai, teisingiau, rutiečiai, buvo kviečiami tiktai kaipo svečiai, o jeigu jie norį prisidėti ir darbu, tai teįstoja į L. D. a. M. m. m. š. sąnarius, kur jie turės pilną veikimo liuosybę.

Visa tai apsvarsčius, „Rutos“ valdyba atsakė į augščiau paduotą pasiulymą šitokiuo laišku:

Lietuvių Dr-jos augš. M. m. m. šelpti Valdybai.

Pilnai sutinkame, kad ypač šiuo metu reikia jieškoti to, kas mus vienytu. Todel ir reiktu jieškoti gilesnių pamatų tai vienybei įkunyti.

Išklausę draugus Bizauską ir Grajauską, buvusius Tamistų Valdybos posėdyje, svarstėme dalyką šitaip.

Tamstos kviečiate mus dalyvauti ar kaipo svečius, ar įstoti Tamistų Draugijon.

Del pirmo dalyko tariame ačiu už pakvietimą, bet nemanome, kad vien atsilankymas galėtu buti tuo taip tarp musų reikalingu ryšiu.

Įstoti Tamstų draugijon mes negalime, nes; 1-o mums butinai reikia del ytin svarbių priežasčių užlaikyti savo organizaciją, 2-o jeigu mes turėtumėm ir pas Tamistas, kaip buvo sakyta, pilną veikimo liuosybę, tai turėti organizaciją organizacijoj nei Tamstoms negali buti geistina, nei mums patogu.

Yra dar ir trečia išeiga, tai—užmegsti vienybę, jeigu taip galima išsireikšti, kooperativiu budu, t. y., visose išlaidose ir pajamose, visame rengime dalyvauja abidvi organizaciji iš kalno nustatytąja proporcijos norma. Tiesa, iš pradžių gali kilti techniškų keblumų, kurie vienok gerais norais iš abiejų pusių nesunkiausia galima butu prašalinti.

Jeigu Tamstos sutinkate su augščiau išreikštu musų pageidavimu, tai galima butu netrukus pradėti tarybas visoms bendro veikimo sąlygoms nustatyti.

Tat laukiame atsako.

Visų vardu

„Rutos“ Dr-jos pirmininkas:

St. *K. Bizauskas.*

Už sekretorių: *R. Dulskis.*

Tikrai netrukus (šešioms savaitiems praslinkus!) „Rutos“ valdyba gruodžio m. 21 d. gavo šitokį atsaką:

„Rutai“ Maskvoje.

Gerbiamieji.

Gruodžio m. 12 d. Valdybos posėdyje perskaitėme, Jusų laišką ir pranešame jog mes, Valdyba, panašiam susitarimui daryti (kooperacijos pamatais jungtis) nesama Visuotinio susirinkimo įgalioti.

Draugijos sekretorius: *S. Naginskas.*

Ar-gi dar neaišku?

Taip tai pasibaigė musų derybos ir tarybos del „bendro veikimo“.

Tuo ir baigiu savo trumpą Maskvos lietuvių studentijos gyvenimo apžvalgą.

Rutietis.

Maskva, 31 d. gruodžio 1914 m.

Bibliografija ir kritika.

Dr. Idzi Radziszewski. **Teologia a nauki przyrodnicze.** Warszawa 1910. p. 40 m. 8⁰.

Nors protestantas E. Dennert'as savo kningoje „Die Religion der Naturforscher“ ir parodė, jog iš 423 jo ištirtųjų gamtininkų ir gydytojų 349 teistai, nors garsusis Pasteur'as ir yra pasakęs: „daug studijavau ir galvojau, todel karštai tikiu, kaip bretonietis, bet jei bučiau dar daugiaus gamtą tyrinėjęs ir mąstęs, tikėčiau, kaip bretonietė“,—tečiau nežiurint į tai gan dažnai pasitaiko tvirtinimų, kad teologija su gamtos mokslais esanti nuolatiniuose kivirčiuose. Tam priekaištui atremti ir skiriama išvardytoji kningelė. Jos autorius, dabartinis Petrogrado katalikų dvasiškosios akademijos rektorius, iš pradžios remdamasis jau tai šv. Raštu, jau tai bažnyčios sątarybų nusprendimais, jau tai sveiko proto reikalavimais, parodo, kad tarp teologijos ir gamtos mokslų jokio esybinio priešginumo nėra ir buti negali; yra, pasak jo, vien atskiros, viena su kita nesutikančios, pavienių teologų bei gamtininkų nuomonės ir hipotezės, kurios sątaikos teologijos su gamtos mokslais neikiek neardo. Teologija, kaip ir kiti mokslai, turi savo neparmainomas tiesas-aksiomas tikybos dogmomis vadinamos. Tokios tiesos, kaip kitų mokslų, taip ir teologijos besiplėtojimo neikiek netrukdo. Ir teologija savo historijoje priskaito visą milžinišką savo mokslavyrių virtinę[1]). Jeigu gi kartais tie kivirčai iškila, tai vien delto, kad vienos

[1]) Taip 1564—1894 m. tarpe turėjo 10,700 turinčių savo svarbą tyrynėtojų.

ar kitos pusės nepildoma butina visiems mokslams sąlyga: laikytis savo ribų ir nesiskverbti į svetimą lauką.

Antroje dalyje: 1) duoda trumpus paaiškinimus apie tariamuosius bažnyčios surengtus parsekiojimus del mokslo ir naujų gamtos paslapčių skelbimo. Čia paliesta bylos Galilėjaus, Cecco d'Ascoli, Morkaus Antonijaus de Dominis, Campanelli'o ir Giordano Bruno. 2) Aptarta teologijos teises žemės kilmės ir jos amžiaus klausime. 3) Nušviesta antropogenezės t. y. žmogaus kilmės klausimas, paduodama garsiųjų gamtininkų (Wassmann'o) šiame ištartasis žodis.

Kningelė parašyta sistematiškai ir lengviai skaitoma, o jei dar prie to pridursime, kad gvildena aktualius šių dienų klausimus,—gali tikėtis pasisekimo tikinčiosios inteligentijos tarpe[1]).

M. Naras.

27—XI—14.

Dvasiškas gyvenimas. Parašė kun. Vosdey. Iš prancuzų kalbos vertė kun. A. A. Šv. Kaz. Draug. leid. № 96. Kaunas 1911. p. 141. Kaina 50 kap.

Žmogus, kaip sako pats autorius, be gyvenimo pajautimais ir protu, gyvena taip-pat ir dvasia. Iš čia dvasiškas žmogaus gyvenimas. Žmogui gyvenant dvasiškuoju gyvenimu visi jo kuno pajautimai esti valdomi proto, kurs savu žaru pasiduoda Dievo malonės veikimui. Dievo malonė nenaikindama savuoju veikimu nei kuniško nei protiško gyvenimo, veda žmogų prie augštesnio gyvenimo laipsnio, verčia jį stengtis but panašiu į Kristų. Tas pasistengimas ir yra asketikos branduolys. Pats gi to pasistengimo gyveniman vykdinimas sudaro josios turinį. Minėtoji kningutė tai trumpas asketikos vadovėlis, tai plačiojo Pelczaro „Dvasiškojo gyvenimo" kvintesencija. Joje bendrais ruožais nupiešta dvasiškojo žmogaus gyvenimo, taip sakant, genezė ir trumputė historija, pradedant žmogaus sutvėrimu ir baigiant Kristaus šioje srityje nuopelnais. Štai jie: Jezus Kristus mus išgano 1) atiduodamas savo gyvybę mums atpirkti, 2) suteikdamas savo malonę, 3) savo mokslu, 4) savo pavyzdžiu. Tai visa apima dvi pirmoji kningutės dali, kurie dvi galima butu pavadinti įžanga į „dvasiškąjį gyvenimą".

[1]) Tą įdomi Dr. Radziszewskio kningelė jau išversta į lietuvių kalbą. Tikimės greitu laiku sulauksią jos išleidimo.

Trecioji dalis— tai tam tikras traktatėlis apie doras, kaipo dvasiškojo gyvenimo turinį. Kalbama apie doras apskritai ir atskirai apie dieviškasias, pamatines ir nepamatines. Prie pastarųjų priskaitoma: gera intencija, nusižeminimas, paklusnumas, krikščioniškoji kantrybė, paniekinimas *svieto*, marinimasis ir neturtas.

Gale dar yra priedas apie maldą, kaipo svarbiausią dvasiškai save lavinant pagalbą.

Veikalėlis nedidelio formato (in 16°) todel tinka moksleiviams, ypač kelionėse, kuomet dvasia nemažiaus reikalinga gero ramščio. Kadangi vėl nedidelė kaina—lengva nusipirkti.

M. Naras.

27—XI—14 m.

M. Zdziechowski. **„Pestis perniciosissima“. Rzecz o współczesnych kierunkach myśli katolickiej. Warszawa. Nakładem księgarni E. Wende ir spółka. 1905 r. 95 pusl.**

Nedidelė tai kningutė, bet labai puiki.

Autorius mano, kad jei Bažnyčios darbas nesutiks su jos pašaukimu, vadinasi, jei gyvenime kunigų ir Bažnyčios sąnarių nesimatys Kristaus dorybių, tai taip vadinamieji „matematiškieji“ apologėtikos veikalai nestengs pertikrinti netikėlių. Apie save autorius taip sako: savo jaunystėje turėjau visokių įtekmių ir visokių abejojimų, vienok jokia prieškrikščioniška filosofija nepaliko manyje ytin didelio įspudžio, bet nesykį pradedėvau abejoti, kada tekdavo skaityti apie Bažnyčios darbus, prieštaraujančius jos pašaukimui (pusl. 92).

Reikia mums visiems daugiau šventumo.

„Bet, jei to šventumo nėra tarp kunigų ir Bažnyčios sąnarių, ar, yra neužtektiname laipsnyje, tada galėtu šventumą dalimi atstoti meilės dvasia raštuose apie priešus, jų siekius ir mintis; bet, dėja, yra labai daug apologėtų, kurie pamėgę matematišką metodą, išdėsto viską, lyg kokią matematiką, o kas tos jų matematikos nesupranta ar nenori priimti, apšaukia kvailiais, ar pasiutėliais“ (pusl. 93).

Tokia tai yra vyriausia tos kningutės mintis.

Negalima pasakyti, kad ji butu neteisinga. Bet iš kitos šalies negalime čia nepažymėti tam tikro autoriaus vienašališkumo. Jis vietomis aplamai kaltina katalikus apologe-

Trečioji dalis—tai tam tikras traktatėlis apie **doras**, dvasiškojo gyvenimo turinį. Kalbama apie doras **apskrit** atskirai apie dieviškasias, pamatines ir **nepamatines.** pastarųjų priskaitoma: gera intencija, **nusižeminimas, pa** numas, krikščioniškoji kantrybė, paniekinimas *svieto*, **m** masis ir neturtas.

Gale dar yra priedas apie maldą, kaipo **svarbi** dvasiškai save lavinant pagalbą.

Veikalėlis nedidelio formato (in 16°) todel **tinka** leiviams, ypač kelionėse, kuomet dvasia nemažiaus **reikal** gero ramščio. Kadangi vėl nedidelė kaina—lengva **nusip**

M. Naras.

27–XI–14 m.

M. Zdziechowski. **„Pestis perniciosissima".** **Re** o współczesnych kierunkach myśli katolickiej. **Warszt** Nakładem księgarni E. Wende i spółka. 1905 r. 95 **p**

Nedidelė tai knygutė, bet labai puiki.

Autorius mano, kad jei Bažnyčios darbas **nesutiks s** pašaukimu, vadinasi, jei gyvenime kunigų ir Bažnyčios **s** rių nesimatys Kristaus dorybių, tai taip vadinamieji **„m** matiškieji" apologėtikos veikalai nestengs **pertikrinti net** lių. Apie save autorius taip sako: savo jaunystėje **tur** visokių įtekmių ir visokių abejojimų, vienok jokia **prieškr** čioniška filosofija nepaliko manyje yiin didelio **įspudžio,** nesyki pradedėvau abejoti, kada tekdavo skaityti **apie Ba** čios darbus, prieštaraujančius jos pašaukimui (pusl. 92).

Reikia mums visiems daugiau šventumo.

„Bet, jei to šventumo nėra tarp kunigų ir **Bažnyč** sąnarių, ar, yra neužtektiname laipsnyje, tada galėtu **šven** mą dalimi atstoti meilės dvasia raštuose apie priešus, jų **s** kius ir mintis; bet, deja, yra labai daug apologėtų, **kurie** mėgę matematišką metodą, išdėsto viską, lyg kokią **matem** tiką, o kas tos jų matematikos nesupranta ar nenori **priim** apšaukia kvailiais, ar pasiutėliais" (pusl. 93).

Tokia tai yra vyriausia tos knygutės mintis.

Negalima pasakyti, kad ji butu neteisinga. **Bet iš** tos šalies negalime čia nepažymėti tam tikro **autorians** nešališkumo. Jis vietomis aplamai kaltina katalikus **apolog**

tus, kodel jie raštuose neparodo daugiau meilės, savo priešų gerbimo, o užmiršta nurodyti, kad Bažnyčios priešų literatūroje tos meilės dar mažiau.

Atskyrus tą vienpusiškumą, veikalėlis šiaipjau vertas skaityti. Ypač musų laikraščių publicistams, feljetonistams bei apžvalgininkams jis butu labai naudingas.

J. U.

И. А. Забужный. Въ защиту вѣры. Второе исправленное изданіе. СПБ. 256 стр. цѣна 75 коп.

Daugeliui iš musų šitoji knygutė yra jau žinoma iš pirmos laidos. Jos tikslas išaiškinti tikintiems stačiatikiams kai-kurias Katalikų Bažnyčios dogmas ir parodyti, koksai skirtumas tarp katalikybės ir stačiatikybės. Todel autorius plačiai kalba apie popiežių, apie bažnyčių pasidalinimą, apie Dvasios Šventosios paėjimą ir t. t., apie kitus tarp katalikybės ir stačiatikybės skirtumus.

Jau sakiau, kad knygutė skiriama tikintiems stačiatikiams, todel ir argumentacija jiems pritaikinta tankiai vien tik stačiatikių šventųjų žodžiais. Netikintį žmogų šisai apologijos vadovėlis ne visai tepatenkins, nes priparodymai reiktu kitais pamatais remti.

Tarp kitko yra čia dalykų, gerai išaiškintų, kurie tiktu ir ne vien tik tikintiems stačiatikiams, butent: apie šventraščio skaitymą, apie atlaidus, apie celibatą ir, pagaliaus net ir apie Bažnyčios galvą—popiežių.

Patarčiau kiekvienam, kas tik gali, perskaityti šitąjį veikalėlį. Jis galima gauti ir Šv. Kazimiero Dr-jos knygyne Kaune.

Stud. K. B.

Проф. д-ръ мед. А. Шилтовъ. Мысли о Богочеловѣкѣ (съ философской и естественно-научной точекъ зрѣнія). Изданіе 2 ое. 1903 г. 96 стр. цѣна 50 коп.

Iš metų laidos, matyt, jog ši knyga gana sena, bet recenzuojame, nes autoriaus išrodymai ir faktai nepaseno ir moksliškos vertės nenustojo. Kadangi ši gamtiškai-moksliška krikščionystės apologija parašyta lengva kalba ir prieinama

vidutinių klasių mokiniams, todel ypatingai rekomenduotina draugams. Joje autorius skelbia netik savo mintis, bet ir kitų garsių mokslininkų kaip šit šv. Justino, Pascal'io, Guizot'o J. J. Roussedu, Goethe's, Pirogov'o, V. Solovjovo ir k.

Užmetimams, daugiausia taikytiems prieš Kristaus dievystę, atremti gerbiamas mokslininkas naudojosi medicinos ir psichologijos argumentais, o ne vien šv. Raštu, todel neprošalį butu paskaityt ją ir draugams „pirmeiviams", skeptiškai žiurintiems į šv. Raštą. Autorius polemizuoja su svarbiausiais Kristaus dievystės pripažinimo priešais: Schleiermacher'iu, D. Strauss'u, Weiss'u, Baur'u, Keim'u, Renan'u ir k.

Svarbiausi užmetimai skiriasi į dvi rųši. Vieni kaip šit Schleiermacher'is ir kiti nepripažįsta Kristaus mirimo ant kryžiaus, sakydami, kad Jis įkrito į gilų nuomarą ir paskui atsigavęs pasirodė mokytiniams; kiti, kurių svarbiausiu skaitomas Strauss'as, pripažįsta, kad Kristus numirė ant kryžiaus, bet nenori pripažinti Jo atsikėlimo ir sako, kad apaštalai ir kiti žmonės trečią dieną po mirties ir paskiau matę ne gyvąjį Kristų, bet halucinavę.

Medicinos faktais autorius parodo netikrumą pirmo užmetimo, nes kiekvienam medikui aišku, kad sakyti, jog po tiek kankinimų prieš prikalimą prie kryžiaus, kryžiavimo, perdurimo kalaviju plaučių, ligotų nuo kentėjimų (отекъ легкихъ), žmogus gali palikti gyvas ir da rodytis daugybei žmonių, vaikščiojant perdurtomis kojomis,—tai beprotystė.

Apie antrą užmetimą autorius sako, kad iš eksperimentalės psichologijos kiekvienam žinoma, jog netik penkiems šimtams žmonių kartu, bet ir vienam, dviem tokiame dvasios stovyje, kada apaštalai buvo nusiminę, negalėjo rodytis joki Kristaus šešėliai (apie kuriuos kalba Strauss'as), nes halucinavimui reikalingas ypatingas dvasios stovis, nekalbant jau apie tai, kad jie galėtu valgyti, duoti lytėti savo žaizdas ir ilgą laiką buti tarp žmonių. Toliaus išparodoma neteisingumas užmetimų apie Evangelijos stebuklų netikrumą. Gale išreiškta savo nuomonę, kad užpuolimai skeptikų ir netikėlių plaukia vien ar iš jų nežinojimo ar nesupratimo šv. Rašto.

Autoriaus išmanymu taipogi labai yra reikalinga supažindinti mokinančiuosius su apsireiškimais viršjausminiais; del mokinio išauklėto gamtiškai mokslišku metodu bus nesuprantamos religijinės tiesos, nes jis susipažinęs vien su apsireiškimais jausminio pasaulio, o jei jis žinos, kad šale vienų yra ir kiti, tuomet neturės tokios stebuklų neapykantos.

Pats autorius sakosi 20 m. atgal laikęsis tokios pat pasaulėžvalgos ir apie Kristų manęs, kad tai buvęs nedaugiau

kaip genialis žmogus; tiktai kada jį ištiko nelaimė, ėmė studijuoti šv. Raštą ir atrado tiesą.

Atsižiurint į tai ypatingai rekomenduoju ją draugams, nes perskaitymas jos gal ne vienam padės pašalint savo abejojimus ir atremti „pirmeivių“ užmetimus.

Iš blogų kningelės pusių galima paminėti, jog autorius ignoruoja perdaug istorijos kritiką.

M. S.

Redakcijos atsakai.

Dr-ui J. U. Tamstos P. mokyklų ir bendrabučių aprašymas, matyt, per juodai nupieštas. Tamsta pyksti, kad mokyklų vyriausybė baudžia mokinį, neatsiradusį namie 11 val. naktį, kad kreivai žiuri į užsiėmimą muzika bendrabučiuose. Musų išmanymu, nebuvimą namie 11 val. naktį sunku išteisinti net ir nurodymu į įdėjinį darbą. Idėjos darbas labai gerai galima užbaigti ir iki 10 netik ką iki 11 v. naktį. O įleistoji bendrabučiuosna muzika, kaip parodo prityrimas, paverčia juos į mažus pragarėlius, kame nei minutės nėra ramybės. Tai šis tai tas skambina, birbina, griežia, pučia; o likusieji per tą „muzikinį“ triukšmą negali minčių suspiesti kruvon ir lieka neišmokę lekcijų. Kas tat norėtu mokintis muzikos, turėtu imti atskiras lekcijas pas muzikos mokytojus, arba tam tikrose mokyklose. Kaipo liuosybės šalininkas, sveikas turi gerbti ir kitų teises. Tamstai muzika patinka, kitas gali jos neapkęsti, nes ji jam erzina nervus, ypač netikusi muzika, kokia paprastai ir buna mokinių muzika.

Be to mes tiesiog netikime, kad P. mokiniai gertu alų „bačkomis“ kaip sveikas rašai. Tai greičiausia bus hiperbola, o ne griežtas fakto aprašymas. Delto gi antrosios Tamstos korespondencijos dalies mes dėti negalime. Paskaityk velyk ją draugų tarpe. Ten ji gal ir tiks. Už kitus raštus ačiu.

Straipsnis „Tebuna prakeiktas“ nebus įdėtas delei nuo mus neprigulinčių aplinkybių.

Redaktorius ir leidėjas
KUN. A. DAMBRAUSKAS.

II-o Ateities tomo turinys.

№ 1.

I. „ATEITIES“ REDAKCIJA: Draugams ir draugėms. . . . 3
II. ŽEMĖS DULKĖ: Draugams ir draugėms. (Eilės). . . . 4
III. VYTAS: Dainos aidas. (Eilės). 5
IV. UOSAITIS: Viltis. 7
V. STUD. V. ARNIS: Kas mus skiria?. 8
VI. UOSAITIS: * * * (Eilės). 12
VII. PUMPURAS: Vilnius ir Vilniaus gubernijos lietuviai. . . 12
VIII. PRANAS KURĖJAS. Iš Goethe's. (Eilės) 20
IX. ŽEMĖS DULKĖ: Lietuvaičio Daina. (Eilės) 21
X. V. CARNECKIS: Elektro-technikos institutas. 22
XI. ŽEMĖS DULKĖ: Elegija. (Eilės) 25
XII. KALNĖNAS: Ar ištikrųjų nyksta krikščionystė? 26
XIII. ŽEMĖS DULKĖ: Žvaigždelė. (Eilės) 30
XIV. BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA: „Экономическія бесѣды“ Н. Карышевъ 30
XV. Iš moksleivių gyvenimo. 31
XVI. Maskvos lietuvių studentų „Rutos“ draugijos surengtojo Sausio 6 d. koncerto-baliaus atskaita. 44
XVII. Prisiųstos Redakcijai knygos. 46
XVIII. Aukos „Ateities“ naudai. 46
XIX. Redakcijos atsakai. 46

№ 2.

I. HOMO: Gryninkim sielą. 49
II. AL. AŽUOLINIS: Karė. (Eilės). 51
III. AL. AŽUOLINIS: Pesimistas. (Eilės). 51
IV. AL. AŽUOLINIS: Kova. (Eilės). 52
V. AL. AŽUOLINIS: * * * (Eilės). 52
VI. J. ŠNEKUTIS: Ką aš mylių. (Eilės). 53
VII. J. ŠNEKUTIS: Šviesųs disonansai. (Eilės). 53
VIII. J. ŠNEKUTIS: Kodel. (Eilės) 54
IX. J. MIČULIS: Pavasaris. 55

X. PIEVUTIS: Auksinė kudikystė. 56
XI. M. JONIS: Vladimiras Solovjovas. 58
XII. F. V. FOERSTER'IS: Valios jiega. 62
XIII. B. KASAITIS: Kristijonas Duonelaitis 64
XIV. KUN. J. KR.: Senis „Ateityje“. 66
XV. STUD. VACL. TIŠKUS: Šv. Vladimiro universitas Kijeve. . 68
XVI. R.: Kaip ruoštis prie brandos atestato 77
XVII. STUD. VYTAUTAS ARNIS: Istorijos-Filologijos Institutas. 80
XVIII. STUD. M. NARIJAUSKAS: Augštosios mokyklos Kijeve. . 81
XIX. ATEITININKUTIS: Laikraščių apžvalga. 84
XX. B.: Iš svetur. 88
XXI. Iš moksleivių gyvenimo. 96
XXII. BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA: *A. Steponavičius*: 14-tas visų tautų priešalkoolinis kongresas Milane 1913 m.—Kokią įtekmę daro alkoolis į augalus ir gyvulius ir Naikinkime talkas su gėrimais.—Alus ir darbas ir Gėrimo kvapas. *Kun. K. Paltarokas*: Girtuoklystė — neturto motina.—Du broliu.—Gerą girą gerkite.—Kooperacija ir blaivybė. Vertė *studentas-medikas J. Klėtka*: Tiesos žodžiai apie alkoolį ir spiritinius gėralus. 97
XXIII. Žinių-žinutės. 98
XXIV. Pranešimas. 98
XXV. Prisiųstos redakcijai knigos. 99
XXVI. Spaudos klaidos 1913 m. „Ateities“ № 10. 99
XXVII. Auka „Ateičiai“. 99
XXVIII. Redakcijos atsakai. 99
XXIX. Priedas: Musų tautinės tverybos „Žiedai“.

№ 3.

I. STUD. L. BISTRAS: Ateitininkas. 101
II. V. VYŠNIUNAS: Eilės. 105
III. V. VYŠNIUNAS: Eilės. 106
IV. V. VYŠNIUNAS: Eilės. 106
V. PRANAS KURĖJAS: Pas upelį. 107
VI. MARYTĖ: Keletas minčių apie budo auklėjimo reikalingumą. 109
VII. B.: Iš svetur. 116
VIII. UOSAITIS: Tamsoje. (Eilės). 118
IX. JAZMINAS: Naktis. (Eilės). 118
X. S. BRI JIUS: Sventas Raštas ir kaikurie daromi jam užmetimai. 119
XI. Iš moksleivių gyvenimo. 123
XII. JONAS ŠIRVINTAS: Mažosios Lietuvos Moksleivija. . . 135
XIII. Gyvenimo balsai. 137
XIV. BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA. *Ks. Kazimierz Propolanis*: Polskie Apostolstwo w Litwie. *Vydunas*: Lietuvos pasakėlė. *J. Šlapelis*: Kristijono Duonelaičio Raštai. *A. Lazdonas*: Pirmieji Žiedai. *J. D. Kareivis*: Dvejopas galas. *Dr. Ks. Idzi Radziszewski*: Geneza Religii w swietle Nauki i Filozofii. . . . . 141—146
XV. „ATEITIES“ REDAKCIJA: Nuo Amerikos „Ateities“. . . 146
XVI. Atsiųstos rodakcijai knigos. 147

XVII. Redakcijos atsakai. 147
XVIII. Priedas: Musų tautinės tvėrybos „Žiedai“.

№ 4.

I. STUD. J. D—NIS: Pažinkime save, tobulinkimės! 149
II. AL. ĄŽUOLINIS: Meilės kibirkštis. (Eilės). 151
III. BITIKAS: Pavasario audra. 151
IV. STUD. IZ. GUSTUKAS: Lietuvių spauda iki 24 bal. 1914 m. 153
V. B. KASAITIS: Spauda. 158
VI. STUD. L. BISTRAS: Asketika. 163
VII. M. JONIS: Gedimino kalnas. 168
VIII. VIKUTIS: Namon. 171
IX. J—NAS: Vakaras. 173
X. ATEITININKUTIS: Laikraščių apžvalga. 174
XI. M. NARJAUSKAS: Kijevo Komercijos Institutas. 178
XII. K. P.: Amžinasis pavyzdys. 181
XIII. Iš moksleivių gyvenimo. 188
XIV. BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA. *L. Cl. Fillion*: Historyczne istnienie Jezusa Chrystusa. *P. Martin Gander* O. S. B.: Naturwissenschaft und Glaube. *Karl Frank S. J.*: Die Entwicklungstheorie im Lichte der Tatsachen. 192
XV. Atsiųstos redakcijai kningos. 196
XVI. Redakcijos atsakai. 196
XVII. Spaudos klaida. 196
XVIII. Priedas: Musų tautinės tvėrybos „Žiedai“.

№ 5-6.

I. Jo Ekscelencijai Vyskupui Pranciškui Karevičiui apėmus Žemaičių Vyskupijos sostą. 197
II. B. KASAITIS: Atsitikimas. 198
III. JAUN. ŠNEKUTIS: Vai tu, mergele mano. (Eilės). 200
IV. J. ŠNEKUTIS: Prie idealo. (Eilės). 200
V. JAZMINAS: Liudnumas. (Eilės). 201
VI. AL. ĄŽUOLINIS: Aušra. (Eilės). 201
VII. JAZMINAS. Lelijos. (Eilės). 202
VIII. JAZMINAS: Linksmas vakaras. (Eilės). 203
IX. BRONISLOVAS ŽEMAITIS: Išgys... 203
X. K. Č—RAS: Pirmykščių žmonių monoteizmas 215
XI. M. REINIS: Religijos visuotinumo klausime. 225
XII. STUD. BR. BUMŠAS: Tikslingumas gamtoj. 235
XIII. FR. V. FOERSTER'IS: Valios jiega. 341
XIV. J. MIČIULIS: Šis bei tas iš gyvenimo kunigo Antano Drazdausko. 244
XV. Iš moksleivių gyvenimo. 246
XVI. „Gyvenimo balsai“. 251
XVII. Atsiųstos Redakcijai kningos. 262
XVIII. Aukos. 262
XIX. Redakcijos atsakai. 263
XX. Priedas: Musų tautinės tvėrybos „Žiedai“.

№ 7-8.

I. J. ŠIRVINTAS: Moksleiviai. 265
II. VIKUTIS: Vasaros rytas. 269
III. JAZMINAS: * * * (Eilės). 272
IV. JAZMINAS: Vakaras. (Eilės). 272
V. JAZMINAS: Vasaros naktis. (Eilės). 273
VI. UOSAITIS: Žvaigždės. 274
VII. J. U. Jis ir aš. 274
VIII. J. MIČIULIS: Mylima draugė. 277
IX. BRONISLAVA: Malda. 278
X. BRONISLAVA: Sapnas. 279
XI. AUDVYDAS: Pramintas takas. 280
XII. B. KASAITIS: Šiuo metu. 285
XIII. ST. A. G—S: Kas daryti. 288
XIV. STUD. L. BISTRAS: Kaip mokintis kalbų. 291
XV. A. GILVYDIS: Vidutinės ukio mokyklos. 293
XVI. A. BAL—DIS: Kur stoti užbaigus dvyklases valdžios mokyklas, miesto keturklases ir „Saulės“ kursus. . . . 296
XVII. J. ŠIRVINTAS: „Lietuvos Vyčių“ kongresas. 297
XVIII. Iš moksleivių gyvenimo. 298
XIX. BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA: *Konstantinas Jasiukaitis*: Ant Bulvaro. *Gabr. Taučius*: Idealas ir Jaunuomenė. *Ks. Marjan Morawski*: Wieczory nad Lemanem.—Na przełomie. . . . . 304—308
XX. KUN. M. PLAUŠINAITIS: Gerių prastinkime rašybą. . 309
XXI. „ATEITIES“ REDAKCIJA: Į „Ateities“ skaitytojus. . . 310
XXII. Redakcijos atsakai. 311

№ 9-12.

I. A. DZ.: Musų lavinimosi tikslas. 313
II. A. VABALKŠNIS: Eilės. 320
III. A. VABALKŠNIS: Motinai (Eilės) 320
IV. A. VABALKŠNIS: Daina. (Eilės) 321
V. BITIKAS: Vakacijų metu. 321
VI. MATAS GOJELIS: Tėvynę myliu. (Eilės) 329
VII. MATAS GOJELIS: Draugui. (Eilės) 329
VIII. BITIKAS: Karo aidas. 330
IX. B. KASAITIS: Trukusi styga. 333
X. MATAS GOJELIS: Kietaširdžiams. (Eilės). 339
XI. MATAS GOJELIS: Meilė. (Eilės). 340
XII. MATAS GOJELIS: Sapnas (Eilės). 340
XIII. RUGĖNAS: Nulenkiau galvą... 341
XIV. M. RADUOKIS: Kaip kartais esama žmogaus gyvenime priešingumo. 343
XV. M. REINIS: Kulturos darbas Lietuvoje ir ateitininkai. . 346
XVI. ŽEMĖS DULKĖ: Atsiminimai (Eilės). 352
XVII. ŽEMĖS DULKĖ: Kad turėčiau draugų (Eilės) 354

XVIII. ŽEMĖS DULKĖ: Eilės. 355
XIX. ŽEMĖS DULKĖ: Eilės. 356
XX. TEODORAS BARDAUSKAS: Krikščioniškoji filosofija ir šv. Tomas filosofijos ištorijos žvilgsniu. 356
XXI. V. STONIO eilės: Apleidžiant tėvynę. Naktį. Dainelė. Pailsus. 472
XXII. KALNĖNAS: Jis mire... 376
XXIII. K. U-RAS: Pirmykščių žmonių monoteizmas 377
XXIV. KALNĖNAS: Apie žudymąsi. 387
XXV. KALNĖNAS: Iš laikraščių. 395
XXVI. Iš moksleivių gyvenimo. 397
XXVII. BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA: *Dr. Idzi Radziszewski*: Teologia a nauki przyrodnicze. *Kun. Vosdey* — vertė *Kun. A. A.*: Dvasiškas gyvenimas. *M. Zdziechowski*: Pestis perniciosissima. И. А. Забужный: Въ защиту вѣры. Проф. д-ръ мед. А. Шилтовъ: Мысли о Богочеловѣкѣ. . . . . 406—411
XXVIII. Redakcijos atsakai. 411

„Ateities“ Redakcijos adresas: **Kaunas, D. Vilniaus g. № 34.**

Saliamono Banaičio spaustuvė Kaune, D. Vilniaus g., 34.

Kviečiame užsisakyti 1915 metams:

ATEITIS

Literaturos, Mokslo ir Visuomėnės mėnesinis laikraštis, skiriamas moksleivijai.

Kaina metams 2 rub. pusmečiui 1 rub.

Užrubežyje metams pusantro dolerio arba 3 rub.

„ATEITIES“ redakcijos adresas (kuriuo reikia kreiptis su prenumeratos reikalais):

Kaunas, D. Vilniaus g., 34.

Adresas rankraščiams siųsti: Vilnius, Bogodielnyj per, 2-a, 7.

Draugija

literaturos, mokslo ir politikos mėnesinis laikraštis.

KAINA metams 6 rb., pusm. 3 rb.; Amerikoj metams 4 doleriai, pusmečiui 2 dol.

„Draugijos“ redakcijos adresas (kuriuo reikia kreiptis su prenumeratos reikalais):

Kaunas, D. Vilniaus g., 34.

Adresas rankraščiams siųsti: Vilnius, Bogodielnyj per., 2-a, 7.

„Ateities“ leidinys № 15

Musų alfabeto klausimas.

Parašė *A. Jakštas.* Kaina 15 kapeikų.

„ATEITIES“ LEIDINYS № 12.

ŽYDAI

Ekonomijos ir visuomenės žvilgsniu.
Parašė *D-ras A. Maliauskas.* Kaina 40 kap.

Naujai išleistos šv. Kazimiero draugijos kningos:

Kristaus Problema.

Parašė *Pr. Dovydaitis.* Kaina 1 rub.

Jo Malonybė Naujas Žemaičių Vyskupas Pranciškus Karevičius.

Surinko, sustatė ir įžangą parašė *Kun. A. Dambrauskas,* „Draugijos“ redaktorius.
Kaina 30 kap.

Naujasai popiežius Benediktas XV.

Parašė *Kun. A. Dambrauskas.* Kaune 1914 m.
Kaina 10 kap.

Selma Lagerlöf.

Legendos apie Kristų.

Vertė kun. *A. Alekna.* Kaunas 1914 m.
Kaina 78 kap.

Šaliamono Banaičio spaustuvė Kaune. Did. Vilniaus g. № 34.

Разрѣшено военною цензурою.